

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
DEMOKRATİK TUTUM GELİŞTİRMESİNDE AİLE,
ÖĞRETMEN VE OKUL YÖNETİMİNİ ALGILAMA
BİÇİMLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Sibel (SAYGI) BARAN

BURSA 2010

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
DEMOKRATİK TUTUM GELİŞTİRMESİNDE
AİLE, ÖĞRETMEN VE OKUL YÖNETİMİNİ
ALGILAMA BİÇİMLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Sibel (SAYGI) BARAN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

BURSA 2010

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlköğretim ..... Anabilim/Anasanat Dalı,
Sınıf Öğretmenliği ..... Bilim Dalı'nda 700834006 ..... numaralı
Sibel (SAYGI) BARAN .....'nın hazırladığı
"İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Demokratik Tutum Gelişiminde Aile, Öğretmen ve
Okul Yönetimini Algılama Bireimleri." konulu ..... Yüksek Lisans .....

(Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı,
12./07/2010 günü 14.00 - 15.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan
cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının
başarılı ..... (başarılı/başarısız) olduğuna
oybirliği ..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

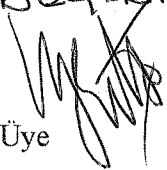
Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu Başkanı)

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Y. Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

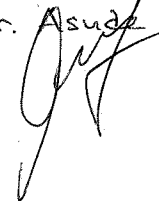
Y. Doç. Dr. Mustafa Sarıtaş

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Asude BİLGİN

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

12/07/2010

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

19-04-2007

Sayın : B.30.2:ULU.0.E1.00.00.350/ 1255

Konu: Anket Talebiniz.

Sayın,Sibel SAYGI

Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı' ndan alınan 09.04.2007 tarih ve 542/1861 sayılı yazıda anket uygulama talebinizin uygun görüldüğü ve araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki cd örneğinin ilgili Başkanlığa gönderilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Yrd.Doç.Dr.Sertaç SERDAR
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK: Onaylı anket örneği (1 adet).

ÖZET

Yazar: Sibel SAYGI
Üniversite: Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı: İlköğretim
Bilim Dalı: Sınıf Öğretmenliği
Tezin Niteliği: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı: XVIII + 124
Mezuniyet Tarihi: / /2010
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Tutum Geliştirmelerinde Aile, Öğretmen ve Okul Yönetimini Algılama Biçimleri

Bu araştırmanın temel amacı ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum geliştirmelerinde aile, öğretmen ve okul yönetimini algılama biçimlerini belirlemektir.

Tarama modelinde yapılmış bu çalışmada öncelikle kuramsal temeller incelenmiştir. Daha sonra, literatürden yararlanılarak, öğrenciler için bir ölçek geliştirilmiştir.

Araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kuramsal temellere ayrılmıştır. Bu amaçla; demokrasi, okul ve aile ortamının demokrasi eğitimi açısından önemi ve ortamsal özellikleri irdelenmiş ve araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayım ve sınırlılıkları belirtilmiştir. İkinci bölüm, araştırmanın yöntemine ayrılmış; evren ve örneklem, veri toplama ve analiz teknikleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırma sonunda ulaşılan bulgular tablolar halinde özetlenmiş; SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)'ten yararlanarak analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde başlıca; frekans ve yüzde dağılımı ile χ^2 (Chi Square) Testleri kullanılmıştır. Son bölümde ise araştırmanın sonuçları belirtilip okul ve aileyi demokrasi eğitiminde daha etkin kılmak için öneriler getirilmiştir.

ABSTRACT

Yazar	:	Sibel SAYGI
Üniversite	:	Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı	:	İlköğretim
Bilim Dalı	:	Sınıf Öğretmenliği
Tezin Niteliği	:	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	:	XVIII + 124
Mezuniyet Tarihi	:	/ / 2010
Tez Danışmanı	:	Yrd. Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

6th and 7th Grade Students' Perceptions of Family, Teacher and School Administration on Their Democratic Attitude Development

The main goal of this research was to determine 6th and 7th grade students' perceptions of family, teacher and school administration on their democratic attitude development.

The research was based on descriptive model. First, the conceptual context of the research was constructed and then questionnaire was developed in order to collect the necessary data. For this aim, related literatures on the subject were studied.

The research was divided into four chapters. In the first chapter, the problem, goals, importances, assumptions and constraints of the research were described. The conceptual base of the research was examined. The second chapter explained the research methodology, which describes the population, sample, and the process of the research. In the third chapter, the collected data were analysed using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows. This process included different statistical techniques like frequency distribution, percentage, χ^2 (Chi-square) tests. In the last chapter, conclusions of the research were drawn from the data analyses and the conceptual base.

ÖNSÖZ

Aile ve okul ortamında demokratik ilke ve değerlerin varlığı ve bunların günlük yaşamın ilişkilerinde işlerlik kazanmış olması, eğitimin gerek amaç gerek süreç boyutunda tanımlanmış olan hedeflere ulaşabilmek açısından belirleyici bir önem taşımaktadır. Bu çalışmada, ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum geliştirmesinde aile, öğretmen ve okul yönetimini algılama biçimleri araştırma konusu yapılmıştır.

Belirli bir ortamın demokratik olup olmadığı konusunda bir fikre varabilmek, kuşkusuz o ortamın bütün doğal aktörlerinin görüşünü almayı ve ortamın demokratikliğine etki eden birçok sosyo-ekonomik ve demografik değişkenin incelenmesini gerektirir. Bu bağlamda, bu yüksek lisans tezinin evreninde “veli, öğretmen, okul yöneticileri ve diğer paydaşlar” yer almadığı için, elde edilecek bulguların sınırlılık göstereceği açıktır. Ancak, birçok eğitim tanımında, “insan” eğitim sürecinin ana nesnesi kabul edildiği için, belirli bir ortamın eğitimin demokratikleşme hedeflerine uygunluğunu anlayabilmek açısından “öğrenciler” ideal bir başlangıç noktası olarak düşünülmüştür. Dolayısıyla, bu tezin, elde edilecek bulgular itibarıyla, “veli, öğretmen, okul yöneticileri ve diğer paydaşları” evren kabul eden başka araştırmalara ışık tutmak gibi dolaylı bir amaç içerdiği de söylenebilir.

Yüksek lisans eğitimim ilk aşamasında birlikte çalıştığımız ve araştırmanın anketini hazırlayan Yrd. Doç. Dr. Erkan ŞENŞEKERCİ’ye, en zor günlerimde desteğini esirgemeyen, tezimin her aşamasında sürekli zaman ayırarak benimle ilgilenen çok değerli Danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Selma GÜLEÇ’e teşekkürü bir borç bilirim.

Beni en iyi şekilde yetiştiren dedem Ferhat Çevgen ve anneannem Melahat Çevgen’e, maddi-manevi desteğini esirgemeyen ve çalışmamı tamamlayabilmem için her türlü imkanı sunan babam Nedim SAYGI, annem Hatice SAYGI ve biricik kardeşim Serdar SAYGI’ya teşekkür ediyorum.

SİBEL SAYGI

Temmuz, 2010

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI	
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	X
TABLolar LİSTESİ	XI

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Kuramsal Temeller.....	2
1.2.1. Demokrasinin Tarihsel Gelişimi.....	2
1.2.1.1. Doğrudan Demokrasi.....	2
1.2.1.2. Batının Kendini Yenilemesi ve Temsili Demokrasi.....	5
1.2.1.3. Toplumsal Muhalefetin Oluşumu ve Siyasetin Özerkleşmesi...	6
1.2.1.4. Türkiye’de Demokrasinin Tarihsel Gelişimi.....	7
1.2.1.4.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	7
1.2.1.4.2. Cumhuriyet Dönemi.....	8
1.2.2. Demokrasinin Kuramsal Temelleri.....	9
1.2.2.1. Kavramın Etimolojisi.....	9
1.2.2.2. Demokrasi Kavramına Yönelik Başlıca Tanımlar.....	10
1.2.3. Demokrasinin Temel Özellik, İlke ve Kuralları.....	12
1.2.3.1. Demokrasinin Unsurları.....	12
1.2.3.1.1. Demokrasinin Değerleri.....	12
1.2.3.1.2. Demokrasinin Özellikleri.....	12
1.2.3.1.3. Demokrasinin Gereklere.....	13

1.2.3.1.4. Demokrasinin Temel İlkeleri.....	14
1.2.4. Demokrasi Eğitiminde Okul ve Aile.....	15
1.2.4.1. Demokrasi Eğitimi Nedir?.....	15
1.2.4.2. Dünya’da ve Türkiye’de Demokrasi Eğitimi.....	17
1.2.4.2.1. Dünya’da Demokrasi Eğitimi.....	17
1.2.4.2.2. Türkiye’de Demokrasi Eğitimi.....	18
1.2.4.3. Demokrasi Eğitiminde Okul.....	19
1.2.4.3.1. Demokrasi Eğitiminde İlköğretimin Yeri.....	20
1.2.4.3.2. İlköğretim Programında Demokrasi Eğitimi.....	22
1.2.4.4. Demokrasi Eğitiminde Aile.....	22
1.2.4.4.1. Ailede Demokrasi Eğitiminin Gerekliliği.....	23
1.2.4.5. Demokrasi Eğitiminde Okul ve Aile Ortamı.....	25
1.2.4.5.1. Demokrasi Eğitiminde Uygun Ortam Özellikleri.....	25
1.2.4.5.2. Demokrasi Eğitiminde Yöntem.....	27
1.2.4.6. Demokrasi Eğitimde Okul-Aile İşbirliği.....	29
1.2.4.6.1. Demokrasinin Kişisel Özelliklerdeki Yansımaları.....	30
1.2.4.6.2. Öğrencilerin Davranışsal Gelişimlerinde Demokrasi.....	31
1.3. Problem Cümlesi.....	32
1.4. Alt Problemler.....	33
1.5. Araştırmanın Önemi.....	33
1.6. Varsayımlar.....	34
1.7. Sınırlılıklar.....	34
1.8. Tanımlar.....	35
1.9. İlgili Araştırmalar.....	35

BÖLÜM 2

YÖNTEM	41
2.1. Araştırma Modeli.....	41
2.2. Evren ve Örneklem.....	41
2.3. Verilerin Toplanması.....	42
2.3.1. Verileri Toplama Tekniklerinin Hazırlanması.....	42
2.3.1.1. Tarama- İnceleme.....	42
2.3.1.2. Anket.....	42
2.3.1.2.1. Öğrenci Anketi.....	43
2.3.1.2.3. Anketin Güvenirlik ve Geçerlik Durumu.....	43
2.3.2. Anketin Uygulanması.....	45
2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	45

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUMLAR	46
3.1. Kişisel Bilgilere Ait Bulgular.....	46
3.2. Öğrencilerin Aile Bireylerinin Tutumlarını Algılama Biçimlerine Ait Bulgu ve Yorumlar.....	53
3.3. Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeylerine Göre Öğrencilerin, Ailelerinin Demokratik Tutumlarını Algılama Biçimlerine Ait Bulgular...	63
3.4. Öğrencilerin Okul Yönetiminin Tutumlarını Algılama Biçimlerine Ait Bulgular.....	69
3.5. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Yönetiminin Tutumlarını Algılama Biçimlerine Ait Bulgular.....	72
3.6. Öğrencilerin Öğretmenlerin Tutumlarını Algılama Biçimi İle İlgili Bulgular.....	76
3.7. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Öğretmen Tutumlarını Algılama Biçimlerine İlişkin Bulgular.....	87

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER	94
4.1. Sonuçlar.....	94
4.2. Öneriler.....	97
KAYNAKLAR	101
ÖZGEÇMİŞ	116
EKLER	117
EK 1 : Araştırmanın Örneklemine Oluşturan Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı.....	118
EK 2 : Bakanlık Onayı.....	119
EK 3 : Araştırmada Kullanılacak Olan Ölçek.....	120

KISALTMALAR

BAAK: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

AÜEBF: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

AÜSBE: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

HÜSBE: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÇÜSBE: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

GÜSBE: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

UÜSBE: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

TED: Türk Eğitim Derneği

TODAİE: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

TDV: Türk Demokrasi Vakfı

TTK: Talim ve Terbiye Kurulu

YTY: Yayın tarihi yok

f : Frekans

N: Kişi Sayısı

SPSS: Sosyal Bilimciler İçin İstatistik Paketi

% : Yüzde

ss.: Sayfa sayısı

TABLO LİSTESİ

		Sayfa
Tablo 1	Ankete Katılan Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımı.....	46
Tablo 2	Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	47
Tablo 3	Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.....	47
Tablo 4	Ankete Katılan Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısı Dağılımı.....	48
Tablo 5	Ankete Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Dağılımları.....	49
Tablo 6	Ankete Katılan Öğrencilerin Doğup Büyüdüğü Yerlere Göre Dağılımları.....	49
Tablo 7	Ankete Katılan Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	50
Tablo 8	Ankete Katılan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	51
Tablo 9	Okulun Fiziksel Büyüklüğünün Yeterliliğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	51
Tablo 10	Evlerinde Ders Çalışmak, Dinlenmek ve Oyun Oynamak İçin Uygun Ortam Olup Olmadığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	52
Tablo 11	Öğrencilerin Aileleriyle Kurdukları İlişkinin Onları Nasıl Etkilediği İle İlgili Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	53

Tablo 12	Öğrencilerin İlgi ve İstek ve İhtiyaçları Karşısında Aile Büyüklerinin Genel Tutumuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	54
Tablo 13	Öğrencilerin Eğitimi ve Okul Yaşamı Karşısında Aile Büyüklerinin Tutumuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	54
Tablo 14	Öğrencilerin Ailelerinin, Öğretmenleriyle Kurdukları İlişki Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.....	55
Tablo 15	Öğrencilerin Aile Büyükleriyle Özel Sorunlarını Paylaşıp Paylaşamayacaklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	56
Tablo 16	Öğrencinin Özel Eşyalarına Karşı Ailelerinin Tutumlarına İlişkin Görüşleri.....	56
Tablo 17	Öğrencilerin, Ailelerinin Arkadaş Seçimindeki Tutumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	57
Tablo 18	Aile İçi Anlaşmazlıklarda Çözümün Nasıl Bulunduğuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	57
Tablo 19	Aile Büyükleriyle Giysi Alışverişine Çıkıldığında Seçimi Kimin Yaptığına İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı.....	58
Tablo 20	Tüm Aile Bireylerini İlgilendiren Önemli Kararların Nasıl Alındığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	58
Tablo 21	Tüm Aile Bireylerini İlgilendiren Önemli Kararlarda Kararın Kim Tarafından Alındığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	59

Tablo 22	Aile Büyüklerinin, Öğrencilerin Okul Dışı Zamanlarını Nasıl Değerlendirmeleri Gerektiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	60
Tablo 23	Aile İçinde Kuralları Kimin Koyduğuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	61
Tablo 24	Aile Büyüklerinden Birinin, Birlikte Alınan Kurala Uygun Davranmadığında Nasıl Davranıldığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	61
Tablo 25	Aile Büyüklerinin Komşuluk İlişkileri Konusunda Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	62
Tablo 26	Hangi Tür Programların Aile Büyüklerinin İlgisini Çektiğine İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı.....	63
Tablo 27	Öğrencilerin İlgisi, İstek ve İhtiyaçları Karşısında Aile Büyüklerinin Tutumları İle Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	64
Tablo 28	Öğrencilerin Eğitim ve Okul Yaşamı Karşısında Aile Büyüklerinin Tutumları İle Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	65
Tablo 29	Öğrencilerin Giysi Seçimi Konusunda Aile Büyüklerinin Tutumları İle Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	66

Tablo 30	Öğrencilerin Okul Dışı Zamanları Hakkında Aile Büyüklerinin Tutumları İle Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	68
Tablo 31	Öğrencilerin Okul ve Sınıf Ortamından Nasıl Etkilendikleri İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı.....	70
Tablo 32	Öğrencilerin İlgi, İstek ve İhtiyaçları Karşısında Okul Yönetiminin Genel Tutumu İle İlgili Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	70
Tablo 33	Okulda Öğrencilerle İlgili Önemli Bir Karar Alınacağında Okul Yönetimin Nasıl Davrandığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	71
Tablo 34	Okul Ortamlarıyla İlgili Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	72
Tablo 35	Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Sınıf ve Okul Ortamlarında Kendilerini Nasıl Hissettikleri Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	73
Tablo 36	Öğrencilerin Cinsiyetleri İle İlgi, İstek ve İhtiyaçları Karşısında Okul Yönetiminin Genel Tutumu Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	74
Tablo 37	Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Okul Yönetimin Öğrencilerle İlgili Önemli Bir Karar Alınması Gerektiğinde Sergilediği Tutum Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	74

Tablo 38	Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Okul Ortamlarında Yaşanan Dayak ve Kavga Gibi Olaylar Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	75
Tablo 39	Öğretmenlerinin Aileleriyle Kurdukları İlişki Konusunda Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	76
Tablo 40	Okuldaki Öğretmen- Öğrenci İlişkilerini Nasıl Algıladıklarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	77
Tablo 41	Özel Sorunlarını Öğretmenleriyle Paylaşıp Paylaşmadıklarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	77
Tablo 42	Özel İlgi ve Merakları İçin Öğretmenlerinden Yardım İsteyip İsteyemeyeceklerine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	78
Tablo 43	Sınıf İçindeki Anlaşmazlıklarda Öğretmenlerinin Tutumuna İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı.....	79
Tablo 44	Derste Bir Konu Tartışılırken Söylemek İstedığı Şeylere Karşı Öğretmen Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı.....	79
Tablo 45	Öğretmenlerinin Okul Dışındaki Zamanlar Hakkındaki Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı.....	80
Tablo 46	Okul Dışında Verilen Ödevlerin Neye Yönelik Olduğuna İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı.....	81
Tablo 47	Derslerinde Başarısız Öğrencilere Karşı Öğretmenlerin Tutumuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	81

Tablo 48	Sınıf İçi Kuralların Kim Tarafından Belirlendiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	82
Tablo 49	Sınıf İçi Kurallara Uymayan Öğrencilere Karşı Öğretmen Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	83
Tablo 50	Birlikte Alınan Kurallara Öğretmenler Uymadığında Nasıl Davrandıklarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	83
Tablo 51	Sınıf Başkanının Nasıl Belirlendiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	84
Tablo 52	Belirli Bir Eğitsel Faaliyet İçin Gruplara Ayrılırken Nelere Dikkat Edileceğine İlişkin Öğrenci Görüşlerin Dağılımı.....	85
Tablo 53	Sınıfın Temizlik ve Düzeninin Sağlanması İçin Bazı Önlemler Almak Gerektiğinde Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerin Dağılımı.....	85
Tablo 54	Öğretmenlerin Ülke ve Dünyanın Güncel Sorunlarına Karşı Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	86
Tablo 55	Sınıf Arkadaşlarından Birinin Yaşadığı Sorunla Diğer Öğrencilerin İlgilenip İlgilenmediğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı.....	87
Tablo 56	Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Özel Sorunlarını Öğretmenleriyle Paylaşıp Paylaşmadıkları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	88

Tablo 57	Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Sınıf İçinde Yaşanan Anlaşmazlıklardaki Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	88
Tablo 58	Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Derste Belirli Bir Konu Üzerinde Görüş Belirtmek İstediginizdeki Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	89
Tablo 59	Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Dersleri İyi Öğrenemeyen ve Yeterince Başarılı Olamayan Bir Öğrenci Karşısında Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	91
Tablo 60	Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Sınıf İçi Kurallara Uymayanlar Olduğunda Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması.....	92

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Demokrasinin gerçek anlamı çok basit değildir. Bireyler demokrasiyi bilmek, buna bağlı olarak haklarını öğrenmek, savunmak ve bunun için de demokrasi eğitiminden yararlanmak zorundadır. Demokrasi eğitimi bu şekilde hem yasal hem de mantıksal boyutta önemlidir. Uluslararası düzeyde yapılan araştırmalarda, demokratik tepkilerde bulunan kişilerle, bulunamayan kişiler arasındaki tek farkın aldıkları demokrasi eğitimi olduğu görülmüştür. Toplumun eğitim düzeyi ile o toplumda demokrasinin var olabilmesi arasında doğru bir orantının varlığı açıkça ortadadır (Lipset 1986, s. 37–39; Büyükkaragöz 1989, s. 12; TDV 1999, s. 19; Bilgen 1994, s. 3; Ergun 1994, s. 117).

Tüm siyasi sistemlerde, ulusal varlığı korumak ve devamlılığını sağlamak amacıyla değerlerin topluma benimsetilmesi gerekir. Siyasi partilerin tutumu her ne kadar etkili olsa da ikincil kurumlara büyük iş düşer. Demokrasinin kökleşip gelişmesinde aile ve okul en etkili ikincil kurumlardır (Oğuzkan 1989, s. 144; Uysal 1984, s. 82). Aile, bir çocuğun ilk öğretmenidir. Okullar ise çocuğu eğitir ve kültürlenmesini sağlar (Hamby 1992, s. 57–58).

Demokrasi, okulda ve ailede yaşadığı ölçüde güçlenir ve yerleşik değerler oluşturur; bunları bilen ve uygulayan toplumlarda yaşayıp gelişir (Kıncal 2000b, s. 1; Gözütok 1995, s. 17). Demokrasinin sağlıklı bir şekilde gelişip güçlenmesi için özel bir çevre, sorumlu ve eğitilmiş bir halk, iktisadi gelişme ve sosyal ilişkiler gereklidir (Kuzu 1997, s. 104).

Tam olarak demokrasinin işleyebilmesi için bireysel ve toplumsal ihtiyaçları karşılayabilecek bir anayasa, kurumlar ve okullar için çeşitli öğretim programlarına ihtiyaç vardır. Ancak, çeşitli bilgilerin ve yasal düzenlemelerin yapılmasındansa kişiler

arası iletişim kurmanın eğitim ortamında yaşatılması daha önemlidir. Eğitim ortamı demokratik özelliklere sahip olursa, bireyler demokrasiyi daha çabuk içselleştirip yaşamlarına geçirebilirler.

İnsan hakları ve demokrasi gibi sosyal davranışlar içeren konuları öğrenirken etkili yol, model almadır. Böylece birey, karşısındakinin davranışlarına bakarak kendi davranış dağarcığına yeni davranış stilleri katar. Bu da demek olur ki öğretmen ve aile büyükleri çocuğun davranışlarında son derece etkilidir (Erden 1996, s. 116). Öyleyse Demokrasi ve İnsan Hakları gibi derslerle veya bilişsel süreçlerle bireye demokratik kavramların verilmesi oldukça zordur. Önemli olan eğitmek ve eğitirken de model olabilmektir. Başta aile olmak üzere, okul ortamının demokratik değerle dolu olması; ortamdaki büyüklerin, küçüklere örnek olması gerekir.

Hangi ders olursa olsun, tartışma ve etkin katılıma yer verilmesi, bireyin öncelikle insan olduğunun göz önüne alınması ve ona saygı duyulması demokrasinin gelişmesine önemli katkı sağlar.

Özetlemek gerekirse; demokratik davranışların kazandırılıp yerleşmesinde özellikle ilköğretim öğrencileri açısından okul ve aile ortamının son derece önemli olduğu söylenebilir. Ancak, Türk milli eğitim sistemi programının, eğitim kurumlarının ve Türk aile yapısının yeterince demokratik değerlere önem vermediğini göz önünde bulundurursak bu araştırmanın ana problemi ortaya çıkar.

1.2. KURAMSAL TEMELLER

1.2.1. Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

1.2.1.1. Doğrudan Demokrasi

Güncel sorunları çözmek ve bir gelecek tasarımı yapabilmek için insanoğlunun elindeki en önemli anahtarlardan birisi de kendi geçmişinden gelen

deneyim ve birikimleridir. İnsan uygarlığının, neler yapabileceğini bilmesi ve kendi sınırlarını keşfedebilmesi için, atalarının neler yapabildiklerini ve sınırlarını nasıl aştıklarını bilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Tarih bilinci adı verilen bu zorunluluğun da hiç kuşkusuz ilk insandan günümüze bir süreklilik içinde inşa edilmesi gerekiyor. Bu bağlamda tarih, olguların öznel tarihlerinin toplamı olarak ortaya çıkmakta ve günümüz, bu öznellikler arasındaki etkileşimin bir ürünü olmaktadır (Şenşekerci, 2005).

Demokrasi, insanın alet kullanan bir varlık durumuna geldiği, kendini yaratıcı doğanın yerine koyduğu, bunun sonucu olarak sınıflı ve örgütlü toplumlar yarattığı, yönetim ve organizasyon olgusunu keşfettiği ve tüm bu dönüşüm içinde bitmeyen bir ülkü olarak durmaksızın mutluluğun sırlarını aradığı bütün süreçler, demokrasinin öznel tarihiyle ilişkilendirilerek ele alınabilecek kilometre taşları gibi görünmektedir.

Doğu uygarlığının mirasçısı olarak, uygarlığı Doğudan Batıya taşıma işlevi gören Eski Yunan uygarlığı, çağdaş Batı düşüncesinde, insanın düşünen varlık olarak ele alındığı bir ilk aşama niteliğini taşımaktadır. Bu nedenle de bu uygarlık tarafından inşa edilen toplumsal ve siyasal kurumlar beşeri ve dünyevi nitelikte olmuştur (Ateş 1976, s. 21). Yunanlılar için demokrasi, bireyin kişi olarak özgürlüğünü korumak yerine onu, topluluğun içine emdirerek ortak kararlar almak anlamına geliyordu (Sartori 1980, s. 70). Yunan Uygarlığının kurumlarının beşeri ve dünyevi nitelikte olduğu, Yunan kent devletleri olan “site”lerden anlaşılır. Siteler, bir yerleşim biriminin çok daha ötesinde siyasal birlik olarak yaklaşık 2500 yıl sonraki ulus-devletin ilk örneğini oluşturmuştur (Sarıca 1987, s. 7- 8).

Site devleti olan Atina, bütün yurttaşların katıldığı meclis ile yönetilmiştir. Atinalı sayılabilmek için ise o kişinin anne ve babasının Atinalı olma şartı vardır. Ancak, kadınların ve kölelerin hiçbir söz hakkı yoktur (Şaylan 1998, s. 14). Nüfusun büyük bir bölümü köleler ve Atinalı olmayan, sadece orada yaşayan insanlardır.

Egemenlik her ne kadar tüm halkta gibi görünse de kısmi bir demokrasi, bir azınlığın demokrasisi vardı Atina’da (Tanilli 1996, s. 28). Çünkü Atina Meclisi siyasal gücü elinde tutan, çok önemli temel kararları veren, görev yapacak yargıçları seçen en etkili organdı (Şaylan 1998, s. 15). Egemenliğin kullanımına yönelik toplumsal katılma

örnekleri; kamu hizmetlerinin uzmanlık gerektirecek kadar karmaşık olmaması, Site yüzölçümlerinin küçük oluşu ve nüfusun azlığı gibi gerçeklerle birleştirildiğinde, Antik Yunan sitelerinde başarılı bir doğrudan demokrasi uygulamasının gerçekleştirildiği görülmektedir. Eski Yunan uygarlığındaki demokratiklik ölçüsü yalnızca uygulamada değil, mevcut uygulamaların sorgulandığı düşünsel gelişmenin demokratikliğinde de kendisini göstermektedir. Ne var ki bütün bu demokratiklik göstergelerine karşın, antik Yunan sitelerinin bir köleci üretim tarzı üzerinde yükseldiği, köleler için yurttaşlık haklarını tanımadığı ve açık bir cinsiyet ayrımcılığı gerçekleştirdiği de bir gerçektir. Bu nedenle, antik Yunan demokrasilerinin çağdaş demokrasilerin embriyonu olan bir “mutlak demokrasi” olarak okunması gerekmektedir (Sarıca 1987,s. 9–10-11).

Ancak zaman geçtikçe Yunan toplumundaki halk, iktidarı daha çok bir baskı aracı olarak işlemeye başlamıştı. Kalabalığın onayladığı her şey kanun oluyor; iktidarı kullanmalarında bir sınır bulunmuyordu. Kendisi kanun yapan, kanunların yine kendilerini ilgilendirdiği, sınırsız hakları olan halk, sanki hiç kimseye mutlak iktidarın verilemeyeceğini kanıtlar gibi, despot bir yönetici gibi hükmediyordu (Sartori 1980, s. 175).

Demokrasinin seyrindeki ikinci önemli durak, halkçı yönetim Yunanistan’da ortaya çıktığı sıralarda İtalyan Yarımadasında İ.Ö. 200’de küçük bir cumhuriyet olarak kurulan ama sonradan büyüyüp imparatorluğa dönüşen Roma İmparatorluğu’dur (Dahl 2001, s. 12) Roma’dan miras aldığı kent-devlet modelini yıkıma uğratarak İ.S 212’de batılı anlamda ilk modern-devlet niteliği kazanmıştır (Sander 1989 , s. 17).

Yurttaşlığı da hukukun içinde özel bir statüye dönüştüren Roma, bu nitelikleriyle Atina demokrasisinden ve herhangi bir modern demokrasinin şimdiye kadar sürdüğünden daha uzun bir zaman ayakta kalabilmesine rağmen; siyasal yapısındaki huzursuzluk, yozlaşma, güçlü vatandaşlık duygularının azalmasıyla (Dahl 2001, s. 14; Sander 1989, s. 17) yayılcı siyaseti ölçüsünde birliğini koruyamamış ve İ.S. 476’da yıkılarak Avrupa’da yeni bir çağın başlangıcını duyurmuştur.

Doğrudan demokrasi bu kadar gerçek olmasına rağmen orta çağ toplulukları oldukça kısa ömürlü olmuşlardır. Çünkü doğrudan demokrasi, vatandaşların kendilerinin siyasi güç uygulaması, kendilerini tamamen kamu hizmetine vermeleri ve

bu uğurda bütün ömürlerini yönetmekle harcamaları demektir. Demokrasi bundan 2500 yıl önce icat edildiğinde yaşayan insanlarla şu andakiler farklı şeyler istiyor ve bekliyorlardı. Çünkü aradan geçen onca yılda Batı uygarlığı değer ve amaçlarını zenginleştirdi. Şu an dolaylı yani temsili demokrasi kullanıyoruz. Temsilciler tarafından yönetiliyoruz. Roma ve Atina'da ise yönetim sistemi, tüm vatandaşların kişisel ve gerçek katılımına dayanıyordu. Burada gerçekten de kendi kendini yönetim vardı. Ancak doğrudan demokrasi kavramını sözcük anlamıyla aynen alıp antik şehirlerde yönetenlerle yönetilenlerin aynı olduğu varsayımına kalkışamayız. Dolaylı ve doğrudan demokrasilerin arasında oldukça keskin farklar vardır. Doğrudan demokrasilerde halk iktidarın kullanımına sürekli katılırken, dolaylı demokrasilerde, iktidarın sınırlanması ve denetimi sistemi vardır. Kişisel katılmaya dayanan doğrudan demokrasinin ancak bazı koşullarda mümkün olduğu bir gerçektir. Bu koşullar olmadığında ise temsili demokrasi en mümkün olan türdür. Yani bu iki demokrasi beğenilere göre seçilecek iki alternatif değildir. Yine de bugün yerel yönetimlerde doğrudan demokrasiye yaklaşan bir demokrasi olduğu gerçektir (Sartori 1980, s. 162-163-165).

1.2.1.2. Batının Kendini Yenilemesi ve Temsili Demokrasi

Avrupa tarihinde Orta Çağ kavramıyla ifade edilen bu dönem, 10.yüzyıla kadar siyasal, hukuksal, iktisadi ve toplumsal düzenden yoksunluk dönemi olmuştur (Sarica 1987, s. 36). Ancak 10. yüzyılda Fransa'da Karolenj İmparatorluğunun çöküşü ve 11.yüzyılda İngiltere'de Norman istilası ile birlikte "feodalite" adı verilen yeni bir toplumsal ve ekonomik düzen biçimlenmeye başlamıştır ki Avrupa'da demokratikleşmenin asıl itici gücü olan dönüm noktaları da bu düzene tepkinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Aslında en önemli olay Akdeniz'in doğu ve batı kıyılarının İslam egemenliğine girmesidir. Böylece, çok önemli kültür ve ticaret yolu olan Akdeniz, birçok Avrupa ülkesine kapanmıştır. Özellikle Akdeniz'in doğusunda kalan ülkeler ekonomik ve kültürel gelişimin dışında bırakılmış, ekonomi de içine kapanmıştır (Tanilli 1996, s. 36).

Egemenlik ve mülkiyetin özel bir örgütlenme biçimi olan feodal rejim, öncelikle devlet iktidarında bir parçalanmaya ve ekonomide özel mülkiyetin meşruluk kazanmasıyla dikkat çekmektedir (Şaylan 1998, s. 20; Sarıca 1987, s. 36). Feodal toplumların en önde gelen özelliklerinden biri, doğuştan gelen statüye bağlı eşitsizliktir ve sözü edilen durum dinsel bir söylem tarafından meşrulaştırılmaktadır (Şaylan 1997, s. 20). Tanrı'nın yaşamın her alanı ile ilgili kurallar gönderdiği varsayılmıştır (Şaylan 1998, s. 23).

Batı Avrupa'da siyasal gücün doğası, düzenlenişi, yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkiler ve siyasal gücün meşrutiye temelleri ile ilgili düşünceler 13. yüzyıldan itibaren kökten bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim, demokrasi olarak tanımlanan siyasal düzenlemenin ilk tohumlarını yansıtmaktadır. Aynı yüzyılda temsili düşünce İngiltere'de 15 Haziran 1215'te Manga Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Fermanı)'da ortaya çıkmıştır. Bu olay, kralın yönetimi tarafından uygulanan ağır ve keyfi vergi toplamaya karşı feodal soyluların baş kaldırışı ve feodalitenin çözülmesidir.

1.2.1.3. Toplumsal Muhalefetin Oluşumu ve Siyasetin Özerkleşmesi

Demokrasi tarihi açısından feodal dönemi önemli kılan asıl nokta; bu dönemi ortadan kaldırırken demokrasiyi kuran temel toplumsal sınıfın, burjuvazinin ortaya çıkmış olmasıdır. Feodal rejim içersinde, feodalitenin toplumsal hiyerarşisine bağlı olmaksızın ve büyük ölçüde haydut ve korsanlar tarafından kurulmuş özgür kentlerde yeşeren burjuvazi; coğrafya keşifleri ile ticaret kapitalizminin, Rönesans ile bireyciliğin, Reformasyon ile de laikliğin temellerini atmış ve 18. yüzyılda Aydınlanma Felsefesi ile düşünsel doruğuna ulaşmıştır. Nitekim güncel Avrupa'nın siyasal kültürüne büyük ölçüde yön veren 18. ve 19. yüzyıldaki burjuva-demokratik devrimleri ve bunların sonucu olan ulus-devletler de Aydınlanma Felsefesinin “mutlak monarşinin getirdiği hukuksal ayrıcalıkları sonlandırma ve akılcılığa dayalı bir özgürlük” taleplerinin uygulama sahaları olmuşlardır.

Mutlak monarşinin devrimler yoluyla yıkılmasından doğan boşluk, düşünsel ilkeler ve onların kurumsal uygulamaları açısından yerlerini önemli ve köktenci değişikliklere terk etmektedir. Örneğin, bilim ve doğaya yönelik ilgi hızla artmakta; insanın mutluluğu yönetim olgusunun temel değişkeni kabul edilmekte; yurttaşlara yönelik yararcılık erdemli olmanın ana ölçütü sayılmakta; akıl ilerlemenin en nesnel aracı olarak benimsenmekte ve yaşama, özgürlük ve mülkiyet hakları başat haklar olarak talep edilmektedir (Sarıca 1987, s. 93–94; Şenşekerci 2000, s. 18).

1.2.1.4. Türkiye’de Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

Demokrasinin dünyadaki gelişimini inceledikten sonra ülkemizde demokrasi adına olup bitenlere de bir göz atmak gerekir. Demokrasi, ülkemizde, yaklaşık iki yüz yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu süreyi Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi şeklinde ikiye ayırmak yerinde olur. Çünkü köklü değişimlerin yapıldığı Cumhuriyetin ilanı, ülkemiz için bir dönüm noktası olmuştur. Padişahlık son bulmuş, 1920’de kurulmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ile temsili demokrasiye geçilmiştir.

1.2.1.4.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türk siyasi hayatındaki demokrasinin gelişimini belirlemek için Orta Asya’ya bakmak gerekir. Ayrıca, Göktürklerin bırakmış olduğu Orhun ve Yenisey Kitabelerinde de insan haklarıyla ilgili bilgiler yer alır. Türkler, yerleşik hayata geçtikten sonra İslamiyet’i kabul etmişlerdir. Böylece hayatlarında çok önemli değişimler olmuştur. Kutadgu Bilig’de devlet, siyaset, din adamları, boy beyleri, terbiye, yönetim-halk ilişkileri üzerinde önemli mesajlar bulunmaktadır. Karahanlılar ve Gaznelilerden sonra Selçuklular devrinde siyasi hayat daha da yoğunlaşmıştır. Nizamülmülk’ün yazdığı Siyasetname adlı eserde; idare hukuku, devlet felsefesi, devlet adamına öğütler gibi konulara değinilmiştir (Büyükkaragöz 1998, s. 24-25).

Osmanlılar yönetim açısından “mutlak monarşi” idi. Padişahın yetkilerini kısıtlayan bir mekanizma ve hukuk kuralları yoktu. Çok dinli ve çok dilli bir yapıya sahip Osmanlı’da özgürlüklere dokunulmadığı, kültürel asimilasyon yerine kültürel katılımın benimsendiği düşünülürse aslında demokratik gelişim açısından o kadar da geri olmadıkları söylenebilir (Eriş 1999, s. 228- 229).

Osmanlı Devleti’nde Sadrazam Bayraktar Mustafa Paşa’nın, padişah adına Anadolu ve Rumeli Beylerbeyleri ile Ekim 1908’de imzaladığı Sened-i İttifak Kanunu ile Türk tarihinde ilk demokrasi hareketi başlamıştır. İkinci önemli demokrasi adımı ise, Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa’nın Gülhane Hattı Hümayunu’nu 1839 tarihinde Padişah Abdülmecit’e kabul ettirmesidir (Kuran 1997, s. 627; Özbudun 1993, s. 3-4; Selçuk 1998, s. 333; Yağcı 1998, s. 18). 18 Şubat 1856 Islahat Fermanı ile demokratikleşme yolundaki üçüncü hareket olarak görülür. Dördüncü ve en önemli adım ise, 23 Aralık 1876’da Osmanlı Kanun-u Esasi’sinin açıklanması ve I.Meşrutiyet’in ilanıdır (Kuran 1997, s. 627). I. Meşrutiyet’le Osmanlı Devleti demokratik bir yapılanmaya doğru ilerlemiştir.

1908-1913 yılları arasında ilk olarak ideolojik, kültürel ve sınıfsal farklılıklara dayalı demokratik bir çoğulculuk yaşanmıştır (Erdoğan 1997, s. 49). II. Meşrutiyet Dönemi’nin halka dayalı ve halka karşı sorumlu siyasal yönetim anlayışının yerleşmesi açısından çok önemli bir dönem olduğu kabul edilir (Yayla 1997, s. 150; Özbudun 1993, s. 4-6; Çaha 1998, s. 1075).

1.2.1.4.2. Cumhuriyet Dönemi

Demokrasiye geçiş dönemleri incelenirse, demokrasinin Türk toplumuna, Batı toplumlarından daha farklı şekilde yerleştirilmeye çalışıldığı görülür. Çünkü Batı’daki siyasal yapılar, sosyal yapılara göre şekillenir (Bostancı 1995, s.37). Türkiye’de ise, toplumdan, demokrasi kavram ve uygulamalarının anlam ve önemini öğrenmeden demokratik davranması beklenmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında birçok olumsuzluk ve başarısızlık yaşayan demokrasi, halk tarafından biraz daha anlaşılmaya çalışılmıştır. Okullaşma oranının artması ile birlikte demokrasi bilinci kısmen artmıştır.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle halka, onu kimin yöneteceği sorulmuş ve ona önem verilmiştir. Siyaset adamları artık halkın yanına gider olmuştur. Bu olaylar, otorite dağılımını değiştirmiştir. Halk, gerçek anlamda iktidar sahibi olmaya başlamıştır (Bilgen 1994, s. 2). Halk, yaşayarak, görerek, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında demokrasiyi öğrenmeye çalışmıştır.

1.2.2. Demokrasinin Kuramsal Temelleri

1.2.2.1. Kavramın Etimolojisi

Demokrasi, Yunancada Atina'daki mecliste toplanan "halk" anlamına gelen "demos" ile "iktidar" anlamına gelen "kratos" sözcüklerinden üretilmiş bir sözcüktür ve "halk yönetimi" ya da "halk iktidarı"nı ifade etmektedir.

Etimolojik tanım bizi ileriye götürmezse de bir çıkış sağlar. "İktidar halka aittir" cümlesi iktidarın kaynağı ve meşruluğuyla ilgilidir. Yani bu şu anlama geliyor: Bir demokraside iktidar ancak aşağıdan köklerini alıyorsa ve halk iradesinden çıkmakta ise, diğer bir ifadeyle serbestçe verilmiş ise meşrudur.

Demokrasinin sözlük anlamı demokratik bir rejimden isteğimiz ve beklediğimiz şeyleri belirtir. Bu da, ne keyfi ve kontrol edilemeyen bir siyasi iktidara açık ne de kapalı ve nüfuz edilmesi güç bir oligarşinin hâkim olduğu bir hür toplumdur. Demek ki demokrasi, yönetenler ile yönetilenler arasındaki ilişkinin, vatandaşların devletin hizmetinde değil, devletin vatandaşların hizmetinde olduğu ilkesine uygun bir açık toplum bulunursa vardır. Her zaman "demos", "kratos"tan önce gelmelidir (Sartori 1980, s. 18).

Demokrasi kelimesi ilk olarak İ.Ö. 5. yüzyılda Herodot tarafından kullanılmış, daha sonra Amerikan başkanlarından Abraham Lincoln'ın meşhur demokrasi tanımı "Halkın, halk tarafından halk için yönetimi." tarihe damgasını vurmuştur (Erdoğan 2003, s. 232).

Demokrasiyi tanımlama çalışmaları genel olarak incelenirse, üç farklı yaklaşımın olduğu görülür:

- a- Demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak tanımlama yaklaşımı
- b- Demokrasinin insan hakları boyutunu esas alan yaklaşım
- c- Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu vurgulayan yaklaşım

Farklı alanlara sahip bilim insanı, yazar ve düşünürler, demokrasinin yönetim biçimi olduğu kadar bir yaşam biçimi olduğunu da kabul ederler. Bütüncül bir bakış açısıyla, hayatın değişik yönlerini etkileme uğraşısı içinde olan, insanın mutluluğunu amaçlayan bir yaşam biçimi olduğu düşüncesi hakim olmuştur.

1.2.2.2. Demokrasi Kavramına Yönelik Başlıca Tanımlar

Demokrasi, dünya görüşü, hayat ve yönetim biçimi, ötekini kabul etmenin bir yoludur (Ateş 1976, s. 148; Touraine 2002, s. 12). İktidar, aktif olan halktır. Aktif demokratik azınlıkların iktidarındır (Sartori 1980, s. 60). Çoğunlukla da çoğunluk yönetimi olarak tanımlanır. Oysa Avrupa'da kitap okuduğu için dinsiz denilerek ateşe atılanlara çoğunluk karşı çıkmıyordu. Çoğunluk yönetimi anlayışının, demokrasi ile ilgisi yoktur.

Demokrasi, rejimler arasında en iyisidir. Demokrasi bir erdemdir. Çünkü bir toplumun yapısına en uygun siyasal iktidarı ortaya çıkarır. Bu sebeple toplumda iktidarın kimde olacağı tartışmasına yer verilmez.

Demokrasi ne çoğunluğun ne de azınlığın baskısıdır. Bugünün çoğunluğunun yarın azınlığa dönüşebileceğini ve çoğunluğun çıkarlarından farklı çıkarları temsil edecek azınlığın haklarını tanır (Touraine 2002, s. 30). Hangi düşüncenin çoğunluk

tarafından benimsendiğine bakıp diğer düşünceleri baskı altına almanın demokrasilerde yeri yoktur.

Demokrasilerde şiddete de yer yoktur. Toplumdaki bütün varlıklar güçleri oranında iktidara ortak olabilmelidir. Aksi takdirde iktidarı etkileyemeyenlerin rejim dışına kayması ve onu şiddet yoluyla değiştirmeye çalışması kaçınılmazdır.

Aslına bakılırsa demokrasi iktidar mücadelesinden şiddeti yok etmek için kurulmuş bir mekanizmayı belirler. Demokrasi içinde demokrasiyi yok etme hakkı kimseye ait değildir. Yani, beni iktidar yapın, ben iktidara gelirim, kendi düşüncemin dışındaki tüm düşünceleri yok ederim görüşü demokrasiler içinde savunulamaz. Demokratik mekanizmalar, diktatörlük için meşru bir şekilde kullanılamaz (Kongar 1983, s. 14–15).

İktidarı sınırlamak ve çoğunluğun istemine yanıt vermek için vardır demokrasi. Bu yönetim, çok sayıda bireye en büyük özgürlüğü veren, olası en büyük çeşitliliği tanıyan ve koruyan siyasal yaşam biçimidir. Sadece çoğunluğun egemenliği değil, her şeyden önce bireylere ve topluluklara ait saygıdır. Saygı, kişisel özgürlükle birleşince toplumsal, dinsel ya da ulusal toplulukla özdeşleşir. Demokrasiyi oluşturan toplumdur ve demokrasi topluma hizmet etmelidir. Sadece siyasal eşitlik, tüm yurttaşlara aynı hakların verilmesi değil, toplumsal eşitsizlikleri ahlaksal haklar adına dengeleyecek bir araçtır aynı zamanda. Temel haklara saygı, yurttaşlık ve yöneticilerin temsilciliği demokrasinin üç farklı boyutudur ancak birbirini tamamlarlar. Yine de yurttaşlık düşüncesini demokratik düşünceye indirgeyemeyiz. Askere çağırılma ve özgürlüklerin kısıtlanması gibi durumlarda yurttaşlık düşüncesi demokratik düşüncenin karşısında yer alır (Touraine 2002, s. 23-46).

1.2.3. Demokrasinin Temel Özellik, İlke ve Kuralları

1.2.3.1. Demokrasinin Unsurları

Demokrasinin net bir şekilde anlaşılması için değer, özellik ve gerekleri iyice anlaşılmalıdır. Demokrasilerde teori ve uygulamalar arasındaki önemli fark aslında bu unsurların hayata geçirilmesi aşamasında karşımıza çıkar.

1.2.3.1.1. Demokrasinin Değerleri

Temel değerler arasında; eşitlik, özgürlük, katılma, kararları serbest tartışma ortamında alma, uzlaşma geleneği, şiddetten kaçınma, insana değer verme, hürriyet ortamı, hoşgörü, serbest düşünme ve ifade etme, çoğulculuk, hukuk devleti, fırsat eşitliği gibi değerler sayılabilir (Büyükkaragöz 1989, s. 26; Çam 1984, s. 1).

1.2.3.1.2. Demokrasinin Özellikleri

Demokrasinin değerleri aynı zamanda demokrasinin özelliklerini de belirler. Demokrasi kavramı normatif bir içeriğe sahiptir ve belirli kurallara dayanır (Bolay 1997, s. 17).

Demokratik rejimlerde genel olarak şu özellikler bulunur (Çaha 1998, s. 1070–1073).

- 1- Demokratik rejimlerde egemenlik halka aittir.
- 2- Toplumsal farklılaşma esastır. Demokrasi, siyasal, ideolojik, kültürel, cinsiyet veya yaşam felsefesine dayalı her türlü farklılığı zenginlik kabul eder.

3- Rızaya dayalı bir hukuk sistemi vardır. Halk, kendi hukukunu kendi oluşturur.

4- Demokratik toplumlarda yönetim ön plandadır. Devrim anlayışı yoktur.

Tezcan ise demokrasinin, üzerine inşa edilmiş temel ilkeleri şu şekilde sıralamıştır:

1-Devlet bir amaç değil; beşeri amaçlara ulaşmak için araçtır.

2-Bütün insanlar, muayyen vazgeçilmez haklara sahiptirler.

3-Demokrasi, bireysel özgürlüğü korur ve geliştirir.

4-İnsanlar kamu hizmetlerinden yararlanmakta eşittirler.

5-Demokrasi, insan aklına inanmayı esas alır.

6-Demokrasi, parti sistemini esas alır.

7-Demokrasi, kuvvetler ayrılığını gerektirir.

8-Modern demokrasi, geniş ölçüde temsil edicidir.

Bu sayılan özellikler aslında bir kültürü işaret eder. Bütünsel açıdan bu kültürün ya da özelliklerin yaşandığı bir toplumun demokratik olduğu; bunları yaşayamadığı ölçüde de demokrasiden uzaklaştığı söylenebilir.

1.2.3.1.3. Demokrasinin Gereklere

Demokrasinin belirli değerleri, özellikleri ve gereklere vardır. Temel değerleri olarak hürriyet ve özgür irade, çoğulculuk, çok partili seçim sistemi, karara katılma, tartışma, uzlaşma, hoşgörü, insan haklarına saygı, sorumluluk bilinci, eşitlik, farklılaşma, açıklık ve belirginliktir. Belirtilen değer ve özelliklerin yaşanması için gerekli düzenlemelerin bireyler veya kurumlar tarafından yapılmasının demokrasinin gereklere olduğu söylenebilir.

1.2.3.1.4. Demokrasinin Temel İlkeleri

Demokrasinin ilkelerinde her zaman mevcut yönetimi en iyiye götürme vardır. Bu yüzden bir demokrasi geliştikçe ve kökleştikçe dikeyliğini yani otorite ve liderlik yapısını koruyabilme ve bir yönetim sistemi olarak devam edebilme sorunu ile karşılaşır. Sadece liderliği iptal ederek bu sorun çözülemez. Modern demokrasi halkın, halk üzerindeki iktidarınıdır. Öyleyse iktidarın başka yere verilmesi düşünülemez. Ancak bir yönetimin olması için bunun halk üzerinde yönetim olması gerekir. Sadece seçimler sırasında halk yönetme rolünde ya da eyleminde görülür. Eğer bu temel ilke olmasaydı yönetenlerle yönetilenler arasında bir bağlantı olmazdı, dolayısıyla da demokrasi hiç olmazdı (Sartori 1980, s. 17-47-63).

Demokrasi sadece çoğunluğa dayanan değil, çoğunluğun istediğini yerine getiren güçtür. Demokratik sistemlerde idare etme hakkının çoğunluğa ait olduğunu hem çoğunluğa hem azınlığa kabul ettirmek lazımdır. Yalnız çoğunluğun bu hakkı kullanırken azınlığın haklarına son derece hassas olması gerekir (Smith, T.U.; Lindman,E.C. 10-11).

Çoğunluk derken bir yöntem, kararların alınmasında bir kuralı, azınlık derken de fikirlerin oluşturulması aşamasında kesin ve net etki yapan grupları kast ediyoruz. Azınlıklar fikirlerini söyler ama hangi azınlığın kazandığına yine çoğunluk karar verir (Sartori 1980, s. 77). Ancak şu da kesindir ki etrafta herkes aynı şeyi düşünürken kendini hatasız hissetmek çok kolaydır. Hem çoğunluğu hem de azınlığı fertler oluşturduğu için her iki tarafında demokratik olması lazımdır (Smith, T.U.; Lindman,E.C. s.14).

1.2.4. Demokrasi Eğitiminde Okul ve Aile

1.2.4.1. Demokrasi Eğitimi Nedir?

Demokrasi ile eğitim arasındaki ilişkiyi ilk olarak John Dewey, 1916 yılında yayınladığı “Demokrasi ve Eğitim” eserinde ele almıştır. Eğitim, bireyin yaşam biçimine yön vermesidir. Bu yön vermeye yönelik olarak çeşitli yöntemler kullanılmalıdır. Okulda edinilen bilginin meslek hayatında kullanılması gerekir.

Dewey’den sonra da eğitim birçok kişi tarafından tanımlanmıştır. Başaran’a göre eğitim, bireyde kendi yaşantısı yoluyla istenilen davranışları oluşturma sürecidir (Başaran, 1982: 15–16). Yani birey demokratik davranışları yaşayarak öğrenecektir. Başaran ile aynı görüşü savunan Akıllıoğlu ise eğitimi “Bilgi aktarılan konuda, aynı zamanda bir yaşam biçimi ve ahlak/etik kazandırılmasını da amaçlayan çok yönlü bir etkinlikler bütünü” şeklinde açıklamıştır. Bu tanıma göre demokrasi eğitiminin de demokrasi ahlak ve ilkelerinin yaşama geçirilmesini amaçlayan bir etkinlikler bütünü olduğu anlaşılır (Yeşil 2002, s. 45).

Ulusavaş ise demokrasi eğitimini “İnsana yapılan haksızlıklar sorununu demokrasi kültürünü yaygınlaştırarak tabandan gelen bilinç ve becerenin gücü ile çözmeye çalışmak” biçiminde tanımlamıştır (Ulusavaş 2000, s. 12). Bu tanım öğrencilerin kişiliği ve saygınlığı ile yakından ilgilidir (Flowers ve Shiman 1997, s. 18).

Konu insan hakları eğitimine gelince ise, demokrasi eğitimi genel bir tanımla, öğrencileri iyi bir sorumlu vatandaş ve evrensel arkadaşlar olmaları için nasıl bir eğitim verilmelidir sorusunun cevabıdır (Lister 1982, s. 8).

Tibbits’e göre ise “Bilgi açısından insan hakları eğitimi; hak ve sorumluluk, katılım biçimleri, eşitsizlik ve ayrımcılığa karşı mücadele tarihi, insan hakları ve demokrasiyi korumanın uluslararası araçları konusunda seviyeye uygun bir bilgi içeriğini öğrenmeyi ifade eder” (Tibbits 1994, s. 365).

Görüldüğü gibi insan hakları ve demokrasi eğitimi sadece bilgi aktarmakla kalmaz, demokrasi ile ilgili tüm kavramların bilişsel olarak öğretimini, duyuşsal olarak benimsetilmesini ve psikomotor olarak davranışlarda gösterilmesini ifade eder (Yeşil 2002, s. 46).

Demokrasilerde eğitimin özel bir yeri olmalıdır. Çünkü alınan eğitim yalnızca o bireyi değil bireyin içinde yaşadığı toplumu da etkiler. Magendzo'ya göre ise okul ve toplum bireyin kişiliğini geliştirme sürecinin bir parçası olmalıdır (Magendzo 1994, s. 255).

Yapılan birçok araştırmaya göre eğitim düzeyi yüksek toplumlar hem daha demokrat davranırlar hem de anti demokratik güçlerin yerleşmesini önlerler. Gelişmiş toplumlarda demokrasi için yüksek eğitim düzeyi yeterli koşul değilse bile zorunludur. Araştırmalara göre demokrat olan Avrupa ülkelerinde okur-yazarlık oranı % 96 iken diktatörlükle yönetilen ülkelerde bu oranın % 46'lara düştüğü gözlemlenmiştir (Lipset 1986, s. 37–39; Büyükkaragöz 1989, s. 12; Kazamias 1965, s. 145; TDV 1999,s. 19; Ergun,1994, s. 127).

Eğitimin hedeflerine bakıldığında demokrasi ile yakın ilişkisini görürüz. Toplumunu tamamen demokratlaştırarak ülkenin refah düzeyini yükseltmek eğitimin toplumsal hedefi iken vatandaşların mevcut devlet düzenine bağlılığını sağlama ve onları kapasitelerine göre lider yetiştirmek siyasal amacdır (Bilhan 1996, s. 225).

Demokrasi eğitiminin en genel amacı eğitimde de olduğu gibi bireyde istenilen davranış değişikliğini oluşturmaktır. Demokrasi eğitimini politik eğitimin bir alt alanı olarak görürsek çok işimize yarayacak bir çerçeveyi oluşturmuştur. Çerçeveye göre demokrasinin çeşitli boyutlarından söz edilebilir. Değer boyutu fikir aşılama ile ilgilidir. Bilgi boyutu yönetimin yapı ve fonksiyonlarının neler olduğuna dair bilgi üzerinedir. Araştırma boyutu, farklı bakış açılarını anlama ve açıklama, karar alma sürecini öğretme ve siyasal yaşama eleştirel bir bakış açısı kazandırma ile ilgilidir. Katılım boyutu ise bireylerin yetişkinlik hayatlarında etkin vatandaş olabilmeleri için gerekli özellikleri kazandırarak günlük hayatlarını transfer etmeleri ile ilgilidir (Tibbits 1994, s. 364). Eğitim ile bireylere, yalnızca demokrasi ve özgürlük kavramlarının bilgi akışı değil demokratik kişiliğin oluşturulması verilmeye çalışılmalıdır (Yeşil 2002, s. 47).

Klasik demokratik eğitim anlayışını Cugat şöyle açıklamıştır: “Demokrasi eğitiminin en öncelikli amacı bireylerin toplum içinde eşit ve değerli bir varlık olabilmesi için gerekli tutum ve hünelerini geliştirmesine yardım etmektir. Bunun için de onların demokratik süreçle sürekli meşgul edilmeleri gereklidir” (Rainer 1999, s. 122).

Özetlemek gerekirse demokrasi eğitimi; insan haklarına saygı, eşitlik, katılım, hoşgörü, işbirliği, güven gibi demokrasinin en temel değerlerini, bireylerin davranışlarına dönüştürmek için yürütülen tüm faaliyetleri kapsamaktadır.

1.2.4.2. Dünyada ve Türkiye’de Demokrasi Eğitimi

1.2.4.2.1. Dünyada Demokrasi Eğitimi

Dünyada, yani özellikle Avrupa toplumunda demokrasi eğitiminin 50 yıllık bir tarihi vardır. Bu tarihin başlangıcı II. Dünya Savaşı sonunda Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin kabulüne rastlar. Avrupalı bu beyannameyi sadece okullarda uygulanacak olan demokrasi eğitimi olarak görmemiş aynı zamanda çoğulcu demokratik bir toplum oluşturma adına uygulamalı insan hakları eğitimi şeklinde algılamıştır (Kusy 1994, s. 377).

İnsan hakları ve demokrasinin evrensel bir hak olarak algılanmasından sonra bazı kurum ve kuruluşlar dünyanın her yerinde seminer ve konferanslar düzenlemişlerdir (Sebaly, “YTY”, s. 207). Bu kurum ve kuruluşlardan bazıları şunlardır: Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, UNESCO, Avrupa Topluluğu. Yapılan çalışmalara örnek olarak ise, AGİK İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantısı, 12–16 Eylül Viyana İnsan Hakları Öğretimi Uluslararası Kongresi, 1987 Malta İnsan Haklarında Öğretim Bilgi ve Belgeleme Kongresi, 1993 Montreal I. Uluslararası İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Kongresi, 1993 Dünya İnsan Hakları Kongresi, 8–11 Mart 1993 Kanada Uluslararası İnsan Hakları Eğitimi Toplantısı, 7–8 Aralık 1994

Strasburg İnsan Hakları Toplantısı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Eylem Planı doğrultusunda yürütülen etkinlikler vb. sayılabilir (Gülmez 1993, Akıllıoğlu 1994, Oğuz 1993, United Nations 1992, Flowers 1997, Doğan 1994).

Birleşmiş Milletler, dünya insanlarını, hak ve özgürlükleri bilgilendirmek için 1988’de Dünya İnsanlarını İnsan Hakları Konusunda Bilgilendirme Kampanyası düzenlemiştir. Bu kampanyanın amacı, dünyanın her yerindeki insanlara ulaşip onları haberdar etmeyi, yaygın bir insan hakları anlayışı yerleştirmeyi teşvik etmektir (United Nations 1992, s. 178).

Ayrıca Birleşmiş Milletler, 1995–2004 yılları arasını İnsan Hakları Eğitimi On Yılı olarak ilan etmiştir. Tüm dünya ülkelerini, insan hakları eğitimine dönük ulusal ve uluslararası çalışmalar yapmaya, etkinlikler düzenlemeye teşvik etmiştir. Bu çalışmalarda resmi ve özel kuruluşlar arasında işbirliği, dayanışma kurulmasını, kuramsal ve uygulamalı çalışmaların beraber yürütülmesini, günlük olaylarla faaliyetlerin ilişkilendirilmesini önermiştir (Gülmez 1995–1996, s. 273).

Tüm bu yüz güldüren gelişmelerin yanında halen birçok ülkede insan hakları ihlalleri, savaşlar ve soykırımlar yaşanmakta olup ulusal ve uluslar arası arenada alınması gereken önlemler vardır. Kısaca, demokrasi adına atılması gereken birçok adım vardır.

1.2.4.2.2. Türkiye’de Demokrasi Eğitimi

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de demokrasi eğitimi için elden gelen tüm imkanlar kullanılmaktadır. Eğitim faaliyetleri ikiye ayrılır. Birincisi, demokrasiyi bilişsel olarak bireylere tanıtmadır. Bu faaliyetler şöyle sıralanabilir: Okullarda öğrencilere çeşitli bilgiler vermek, halka dönük kongre, panel, bilgi şöleni ve seminer türünde etkinlikler düzenlemek. İkincisi ise, demokratik bir ortam oluşturarak bireylere, görsel ve yaşantı yoluyla eğitim verme şeklindedir. Bunlar da demokratik bir okul, aile ve iş ortamı oluşturma ve küçük seminerlerle halkı bilinçlendirme olarak söylenebilir.

Demokrasi üzerine eğitim seminerlerini düzenleyen resmi kuruluşlar içinde; İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı, MEB, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, YÖK, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu sayılabilir. Gönüllü kuruluşlar arasında ise; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi, Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Demokrasi Vakfı, İstanbul Barosu, Türk Tabipler Birliği'dir (Gülmez 1995-1996a, s. 244–245; Kepenekçi 2000, s. 77–84).

Milli Eğitim Bakanlığı ilk ve ortaöğretim kurumlarında insan hakları ve demokrasiye daha fazla yer vermiştir. İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı ile yapılan yazışmalar sonunda MEB, ilköğretim II. kademedede zorunlu olarak okutulan Vatandaşlık Bilgisi dersinin adını, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1 Ağustos 1995 tarih ve 289 sayılı kararıyla Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi olarak değiştirmiştir. Ortaöğretimde iki kredili ve seçmeli Demokrasi ve İnsan Hakları dersi konulmuş, taslak program hazırlanmış ve okutulmaya 1999 yılından itibaren başlanmıştır.

Türk eğitim sisteminde demokrasi konuları, ilköğretim I. Kademedede ağırlıklı olarak Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler; II. Kademedede ise Vatandaşlık ve İnsanlık Hakları Eğitimi; ortaöğretim kademesinde ise seçmeli ve iki kredili Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi dersleri adı altında yüzeysel bir biçimde işlenmektedir.

2004 yılının Eylül ayında MEB 2564 sayılı Tebliğler Dergisinde Milli Eğitim Bakanlığı Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi'ni yayınlamıştır.

Sadece ders olarak demokrasinin verilmesi önemli değildir; önemli olan öğrencilere daha çok demokratik kişiliğin ve demokrasi konularını da öğretim becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.

1.2.4.3. Demokrasi Eğitiminde Okul

Eğitim kurumları yüzyıllardır devletin sistem olarak varlığını ve toplumun düzenini diğer nesillere aktaran önemli bir vasıta olmuşlardır. Bir toplumun bilgi

birikimini, değerlerini ve yaşam tarzlarını yeni nesillere aktarması açısından okul, en etkili kurumdur (Bilhan 1996, s. 72). Aile gibi tabii bir kuruluş olmayıp belli bir amacı gerçekleştirmek için oluşturulmuştur (Kıncal 1993a, 10). Gelişmiş toplumlarda ekonomik, sosyal, kültürel ve politik güçleri büyük oranda okullar belirler. Aslında okullar değişim ve gelişmeleri hem doğurur hem de o olaylardan doğrudan etkilenirler.

Okullarda verilen disiplin, ders konuları arasında dağıtılmış insani değerler, bunların dışında oyun, gezi ve inceleme faaliyetleri, kullanılan metot ve teknikler, günlük hayattan alınan örnek olaylar öğrencilerin demokratik kişilik geliştirmelerini kolaylaştırır (Pinter ve arkadaşları 1991, s. 254; Borne 1998, s. 162). Çok çeşitli yollarla ve oldukça geniş tecrübelerle okullarda eğitim yapılır. Bu da demokrasi eğitimi açısından oldukça önemlidir (Tibbits 1994, s. 364).

Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen toplantılar sonunda ulaşılan demokrasi eğitimi ilkelerinden biri, bu önemli eğitimi ilköğretimden başlayıp st ğretim kademelerine kadar devam edilmesi gerektiği olmuştur (Shafer “YTY”, s. 196).

1.2.4.3.1. Demokrasi Eğitiminde İlköğretimin Yeri

İlköğretimde, bir toplumun tüm vatandaşlarına, içinde bulunduğu çağın gerektirdiği bilgi, duygu ve becerilerin temeli atılmaya çalışılır. Toplumun kültürel değerleri yeni nesillere aktarılır.

İlkokuldan itibaren doğru düşünme, problem çözme, soru sorma, tartışma, başkalarının söz hakkına saygı gösterme, hoşgrl olma gibi alışkanlıklar öğrencilere verilmeye çalışılmaktadır. Bunlar toplumun demokratikleşmesi için gerekli ve önemli olan, kk yaşta atılmış adımlardır (Kuzu 1997, s. 109). Okulda kazanılan davranışlar dış dünyada da sergilenecektir (Flowers 1997, s. 170; Rainer 1999, s. 122).

Okul dengelenmiş bir çevredir. Bu ortamda bilgileri edinen birey, edindiği bilgileri arkadaşlarıyla oyun oynayarak, kütüphane, yemekhane gibi alanlarda kullanır. Ayrıca ocuğun çevresi gelişir, özgürlük alanı artarken sosyo-kültürel çevreye karşı sorumluluk duyar (Bykarağz 1994, s. 248).

Demokrasi eğitiminin ilköğretimde olması, ilköğretimin zorunlu ve temel eğitim kademesi olmasından kaynaklanır. Çünkü bu eğitim dışarıdan yapılan eğitime göre planlı ve programlıdır. Bu şekilde olması demokrasinin gerektirdiği bilgi, duyu ve becerilerinin en kısa zamanda ve yanlışlardan arınmış olarak aktarılmasını sağlar (Yeşil 2002, s. 81).

Ailede başlayıp ilköğretimde devam eden demokrasi eğitimi gelişigüzel olmamalıdır. Yaratıcı, yönlendirici, özgür bir demokratik ortamda yapılan öğretimin, geleneksel bir ortamda yapılandırılan daha olumlu olduğu yapılan birçok araştırmayla da kanıtlanmıştır. Aynı zamanda öğretmenin de kontrolünün orta düzeyde olması gerekir (Başar 1994, s. 54; Kepenekçi 1999, s. 357; Ülgen 1995, s. 78–82). Bireylerin ailede ve okulda kazandıkları davranışları ileriki yaşamında kullandıkları görülmektedir (Cafoğlu 1997, s. 595).

Günümüzde şiddet olaylarının bu kadar artmasında, şiddeti uygulayan kişilerin demokratik havayı ne evde ne de okulda tam olarak tenefüs edememeleri etkilidir. Demokrasi bilincinin kazandırılmadığı ortamda, demokratik tartışma ve seçme hakkı da ortadan kalkar. Böyle yetişen bir çocuğun da yetişkin çağa geldiğinde ülke yönetiminde ya da aile yaşantısında herhangi bir demokratik davranış sergilemesi beklenemez (Yeşil 2002, s. 105).

Sınıf içindeki ortamın demokrasinin temel kavramlarının yani insan hakları ve temel değerleri, sorumluluklar, eşitlik, hürriyet, serbest tartışma, şiddetin reddi, adalet, hoşgörü, oylama ile karar alma, katılma, işbirliği, güven, çoğulculuk ve uzlaşmanın yaşandığı bir yer olmalıdır (Cafoğlu 1997, s. 596; Büyükkaragöz 1994, s. 250; Yüce 1989, s. XVI).

Demokratik ortamlarda demokrasinin kuralları geçerli olur ve bireylerden bu kurallara uymaları beklenir. Düşünceler rahatlıkla söylenir, tartışmalar yaşanır, yansıtıcı düşünceler yer alır (Cafoğlu 1997, s. 596; Demirbolat 1997, s. 148). Böyle ortamlarda yapılan eğitim sonucunda alınan eğitim sayesinde bireylerde sosyal ilgi ve sosyal denetim için bilinç uyanır. Özgür düşünüp düşünceler ifade edilirken düzensizliğe ve bozgunculuğa yer verilmelidir (Dewey 1996, s. 95). Demokrasi eğitimi tutum ve

davranışlara yansımaları için, pekiştirici kullanma, model olma, benzetişim, derinliğine kavrayış, tartışma, hikâyeleme, oyunlaştırma ve diğer sanatsal etkinlikleri de içeren daha çok hayata yönelik yöntemlerin kullanılması gerekir (Tibbits 1994, s. 371; Kepenekçi 2000, s. 140–143; Kuzgun 1982, s. 160; Kuçuradi 1995, s. 28–29).

1.2.4.3.2. İlköğretim Programında Demokrasi Eğitimi

İlköğretim Programında; amaç, ilke ve yöntem ve okullarda yapılacak her türlü ders içi ve ders dışı etkinliklerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimini gerçekleştirmeye dönük olması gerektiğinin vurgulandığı görülür (Yeşil 2001, s. 58).

“İlkokul milli bir eğitim kurumudur”, “ilkokul gerçek bir topluluktur”, “her çocuk birbirinden farklıdır”, “eğitimde ahlaki ve manevi değerlerin kazandırılması, hem program, hem de yönetimin önemli bir unsurudur” gibi ilkeler demokrasi eğitiminin etkinliğine ve verimliliğine etki eden önemli ilkelerdir.

1.2.4.4. Demokrasi Eğitiminde Aile

Aile, klasik bir tanımla sosyal hayat için bir temeldir. Modern dünyanın insan ilişkilerini belirleyen en köklü kurumudur. Aile, devlet ve toplum açısından vazgeçilmezdir.

Ailenin işlevlerine baktığımızda beslenme, koruma, yetiştirme ve eğitime gibi son derece önemli görevler görürüz (Bilhan 1996, s. 155; Kıncal 2000a, s. 31; Ecevit 1994, s. 13; Yücel 1993, s. 101). Ancak bunların içinde en önemli ve öne çıkan işlev eğitimidir. Ailenin bu işlevi daha çok bireyi toplumsallaştırmak ve siyasallaştırmak adınadır. Konu ile ilgili olarak birçok bilim insanı, araştırmacı, yazar ve düşünürlerin görüşleri incelendiğinde, aileyi demokrasi eğitimi açısından önemli kılan sebepler şu şekilde özetlenebilir:

Etkileşimde bulunan insanların sayıca sınırlı olması nedeniyle aile bireylerinin tepkilerinin birey açısından önemli olması;

1- Ailenin, diğer eğitim kurumlarına göre, bireye ilk ulaşan ve onun boş zihnini ilk işleme fırsatını elinde bulunduran eğitim kurumu olması,

2- Gelişimsel özelliği açısından çocuğun, çevresini tanıma ve kabul etmeye en açık olduğu ve hatta tam bir ihtiyaç içinde bulunduğu dönemi aile içerisinde geçirmesi,

3- Ailenin doğal bir eğitim çevresi olması,

4- Ailenin yoğun duygusal ilişkilere dayanıyor olması,

5- Ailenin, ilişkilerin yüz yüzelik ve içtenlik açısından çok güçlü olan kurumların başında gelmesi. Bireylerin çeşitli tutum ve davranışları kazanmalarında birincil etkileşimi sağlaması,

6- Ailenin sosyal etkileşimin başladığı ve gelişerek devam ettiği bir çevre olması,

7- Çocuğun, ana-baba sevgi ve şefkati gibi eşsiz bir duyguyu yaşadığı tek yerin aile olması,

8- Ailenin, kişilik tohumlarının atıldığı ve şekillenmeye başladığı bir ortam olması ve

9- Ailenin, doğum öncesinden başlayıp hayat boyu devam bir eğitim kurumu olması. (Bilhan 1996, s. 155; Ecksel 1992, s. 87; Tezcan 1994, s. 151; French 1996, s. 335; Kıncal 2000a, s. 83–91)

1.2.4.4.1. Ailede Demokrasi Eğitiminin Gerekliği

Demokrasi eğitiminde aile öncelikli öneme mi sahiptir? Sorusuna cevap ararsak “evet” ya da “hayır” diyenlerin olduğu görülür. “evet” diyenler, ailenin ilk toplumsallaşma deneyimlerinin olduğu yer şeklinde düşünüyorlar ve iki varsayımda

bulunurlar. Birinci varsayım, Freud'un ilk ya da erken toplumsallaşma sırasında öğrenilenlerin, daha sonraki öğrenmeleri biçimlendirdiğidir. İkincisi ise, ilk öğrenmelerin, değişime en dirençli öğrenmeler olarak bilinmesidir. "Hayır" diye cevap verenler ise, toplumsallaşma sürecinde aile dışındaki kurumların da önemli olduğunu varsayıyorlar. Dayanak olarak da bireyin, hayatının kısa bir bölümünü aile içinde geçirmesi ve daha çok diğer kurumlarla ilişkiye girmesidir.

Disiplin demokrasi eğitiminde önemli bir yer tutar. Aile içi disiplin anlayışı beş türdür. Bunlar: a- Aşırı baskıcı ve otoriter yaklaşım, b- Aşırı hoşgörölü yaklaşım, c- Aşırı koruyucu yaklaşım, d- Dengesiz ve kararsız yaklaşım, e- Güven verici ve demokratik yaklaşım (Kıncal 2000a, s. 86). Tüm bunlar demokratik kişiliği etkileyen faktörlerdir. Bunların içinde aile sevgisi ve disiplin çocukların demokratik kişiliklerini dengeler ve olumlu yönde besler.

Ana baba tutum ve siyasal görüşleri çocuğa bir şekilde yansır. Özellikle Türkiye'de politik kültür yoğun olarak yaşanmaktadır. Rasuly-Paleczek, Türk ve Batı ailelerini incelemiş ve sonuçta Türk ailelerinin, Batı aileleri gibi sadece hissi bir birlik olmayıp aynı zamanda ekonomik ve politik açıdan da önemli birimler olduğu ortaya çıkmıştır (Rasuly-Paleczek 1996, s. 22).

Demokratik değerlerin her biri aile ortamında çocuklara aktarılmaya çalışılır. İş bölümü, düşünce ve kanaate saygı, keder ve sevincin paylaşılması, aile iktidarının korunması, demokratik ve mutlu bir aile yapısının özellikleridir (Büyükkaragöz 1989, s. 10).

Ailedeki eğitimin tam olarak sağlanabildiği toplumlarda ilişkiler son derece güçlü, dayanışma ve paylaşma duygusu ön planda olur. Kısaca demokrasi eğitimi ailede başlar. Halen çok da planlı bir eğitim verilememesine rağmen, çocuğun ailede aldığı ilk deneyim ve duygusal ilişkiler kalıcı olma niteliği taşır. Demokrasi eğitiminde bu kalıcılıktan mutlaka faydalanılmalıdır.

1.2.4.5. Demokrasi Eğitiminde Okul ve Aile Ortamı

1.2.4.5.1. Demokrasi Eğitiminde Uygun Ortam Özellikleri

Demokrasi eğitiminin amaçlarını gerçekleştirerek okul ve aile ortamının olumlu yönde etkilenmesi için öncelikle okul öncesi eğitim döneminde demokrasi eğitimine başlanmalıdır. Küçük yaşta alınan bu eğitimle aile ortamındaki ilişkiler de olumlu yönde etkilenir. Öğretmen ve aile büyüklerinin de bu eğitimden geçmiş olması ve karakter olarak demokratik bir kişiliğe sahip olması gerekir. Özellikle öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içi eğitimlerden geçirilirken demokrasi eğitiminin en iyi şekilde verilmesi ve hatta bu eğitimi öğrencilerine ya da velilerine nasıl verecekleri de öğretilmelidir. Çünkü veliler, okullarda bu konuda düzenlenecek programlı seminerlerle öğretmenler tarafından özellikle çocuk haklarına saygı konusunda bilinçlendirilmelidirler.

Eğer seminer düzenleme imkânı yoksa hiç değilse veli toplantılarında bu konu gündeme getirilmelidir.

Demokrasinin yerleşmesindeki en güvenilir yer olan okullarda yaşayarak öğrenmenin zayıf kaldığı bir gerçektir. Öğrencilere daha çok rol verilmeli, öğretmen derslerde ya da demokrasi konusunda yapılacak bilgilendirme seminerlerinde rehber rolü oynamalıdır. Öğrencilere demokrasi tarihi ve ortaya çıkışı, yerleşmesi konulu araştırma ödevleri verilmeli sınıflarda tartışma ortamı yaratılmalıdır. Sınıf kuralları belirlenirken kurallar mantıklı olmalıdır ve çocuklar tarafından belirlenmelidir. Bu, öğrencilere kural bilincinin kazandırılmasını sağlar. Güncel konular hakkında daha çok konuşma fırsatı verilmeli, ancak konuşurken başkasının sözünü kesmeme konusunda büyükler örnek olmalıdır. Çocukların görüşlerine saygı gösterilmelidir. Sosyal ilişkiler demokratik kurallar içinde şekillendirilmelidir. Yani öğrencilerin öncelikle insan oldukları, şiddetten uzak durmaları gerektiği verilmelidir. Özellikle model olma başta

olmak üzere uygun örnek seçip gösterme, uygun çevre düzenleyip hayata geçirme, gözlem yaptırma ve düşündürme, yaptırıp yaşatma, pekiştirme kullanma ve cezalandırma gibi yöntemler aile içi demokrasi eğitiminde de kullanılabilir ve hemen hemen okul içinde kullanılan yöntemlerin aynısıdır (Yeşil 2002, s. 123). Aile büyüklerinin ve öğretmenlerin öğrencilere her fırsatta davranışlarını ve düşüncelerini özgür biçimde ifade etme imkânı sunulmalıdır. Burada öğretmene büyük görev düşer. Demokratik bir öğretmenin, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde ve öğrencilerin gelişimlerinde aktif rol alması, öğrencilerinin demokratikleşmesi konusunda olumlu etkiye bulunurken toplumun demokratikleşmesine de katkıda bulunur. Yönetme yetkisi kendisinde olmasına rağmen paylaşımcı rol izler. Plan ve politikaların belirlenmesinde iş bölümüne önem verir. Yeni görüş ve önerilere her zaman ve her konuda açıktır. Bu tür bir yöntem, başıboşluk anlamına gelmez. Öğretmen yine de bir yöneticidir, gerekirse karar alır. Demokratik tutumlu bir öğretmenin olduğu sınıfta, öğrenciler kendi başlarına karar verir, öz denetimlerini sağlar.

Demokratik eğitim ortamının sağlanmasında, katılımcı, süreç ve yaklaşımların uygulanmasının yanı sıra öğretmenin tarafsızlığı da önemlidir. Öğretmen, herhangi bir problemi ya da durumu tartışmaya açarken, kişisel yargılarda bulunmaktan kaçınılmalıdır. Sonucu kısaca anlatıp öğrenci görüşlerine başvurulmalıdır (Aydın 2000, s. 143).

Bireyin kendini iyi tanıması, hak, adalet, sorumluluk, bireysel bağımsızlık, eşitlik, açık görüşlülük, dürüstlük, hoşgörü, işbirliği, takdir gibi demokrasinin temel ilkeleri, ilköğretim çağındaki çocuklara eğitici kulüplerin, okul aile birliğinin, okul koruma derneğinin ve okul onur kurulunun faaliyetleri ile daha iyi bir biçimde verilebilir. Demokrasi ancak katılımın özendirildiği, görüşlerin açık yüreklilikle söylenebildiği ve tartışılabildiği, düşünce özgürlüğünün öğrencinin ve öğretmenin güvence altına alındığı ve adaletin korunduğu ortamlarda yetişir (Anonymous,1984). Okulu oluşturan yönetici, öğretmen ve öğrencilerin çeşitli işleri işbirliği içinde yürütmeleri demokratik bir yaşam için zorunluluktur. Öğrenciler bu ortamda görev alarak hayata hazırlanırlar. Özellikle sosyal kulüplerde öğrenciler okul yönetimine katılır ve kendilerini daha iyi ifade ederler (Anonim 1995b, s. 15).

Birlikte yaşama kurallarının en yoğun olarak yaşandığı yer olan okul; demokrasi, hak ve özgürlük, saygı ve hoşgörü gibi değerlerin yerleşmesi için eşi bulunmaz bir ortamdır. Çünkü önemli olan demokrasinin yaşayarak öğrenilmesidir. Sadece dersler aracılığı ile öğrenciye bir şeyler kazandırmak mümkün değildir (Makale Yücel Şimşek, Müyesser Ceylan A.Ü. 2004; Yeşil 2002; Büyükkaragöz 1990).

Demokrasi eğitimi sadece okul ortamını değil ev, iş, siyasal kurumlar, kitle iletişim araçları ve benzeri herkesi ve her kurumu etkiler. Demokraside devamlılık ancak otorite ile hürriyet arasındaki ilişkinin korunması ile mümkündür (Büyükkaragöz 1994).

Bu ilişkinin sınıf ortamında da korunması gerektiğini daha önce söylemiştik. Özgürlük yaşanarak öğrenilir ve özgür insan kendi davranışlarını kendi kararları ile yapan insandır. Demokrasinin okullarda iyice yerleşmesi için okul, yönetici, öğretmen, öğrenci ve çevrenin birbirleri ile olan ilişkilerinin insan hakları ve demokrasi ilkelerine uygun olarak işlemesi ile mümkündür (Bilgen 1994). Okuldaki tüm çalışmalar ve toplantılar formalite icabı yapılıyorsa, önceden belirlenmiş kararlara öğretmenlerin imza atması gerekiyorsa, yapılan toplantılarda yöneticiler daha çok konuşuyorsa, eğitsel kulüp etkinlikleri, sanat ve kültür, spor etkinlikleri müfettiş soracak diye yapılıyorsa böyle bir okulda demokrasinin etkisinin ve gelişimin olması beklenemez.

1.2.4.5.2. Demokrasi Eğitiminde Yöntem

Bir eğitim alanında başarıya ulaşmak için nasıl bir yöntem belirleniyorsa, demokrasi eğitiminde de yöntem çok önemlidir. Yöntem, eğitimin yapıldığı ortama şekil veren, neyin nasıl yapılacağını gösteren unsurdur. Yöntem belirlenirken verilecek konu alanının veya bireye kazandırılacak hedef davranışların özellikleri etkili olur. Demokrasinin en belirgin özelliğinin bir düşünce yapısı ve kültür sorunu olduğunu düşünürsek, bazı değerlerin kanunlarla, yönetmeliklerle ya da zorlamalarla bireyin kişiliğine yerleştirmenin mümkün olmadığı görülür. Ne zaman ki insanlar kendi aralarında ya da çeşitli kurumlarla ilişkiye girerlerse işte o zaman haklarını savunmaları gerekir ve demokrasi yaşama geçer (Büyükkaragöz 1989, s. 3).

Demokrasi eğitiminde istenen başarıya ulaşmak için bu eğitimin nasıl yapılacağını iyi bilmek gerekir. Ortak varılan görüş şudur ki; bu eğitim demokratik ortamda yapılmalıdır (Büyükkaragöz 1989, s. 22; Cafağlu 1997, s. 594; Gürkaymak 1989, s. 56–57; Tibbits 1994, s. 364; Kuçuradi 1995, s. 28–29; Lister 1982, s. 11; Geray 1993, s. 97; Güçlüol 1989, s. XII). Yöntemi seçerken en temel ölçüt, demokratik değerleri taşıması ve öğrencilere de bu değerlerin geliştirilmesine en çok katkı sağlayıcı olmasıdır.

Türkiye’de ve diğer gelişmiş ülkelerdeki okullarda demokrasi ve insan haklarına programlarda yer verilmesine rağmen hala tartışılmakta ve sık sık ihlal edilmektedir. Bu da gösterir ki demokrasi eğitimi etkisiz ve yetersizdir. Sınıf yönetiminde etkin katılımın yerine düz anlatım ve ezber yöntemi kullanılıyorsa, eleştirilere fırsat verilmiyorsa, alınacak kararlarda öğrencinin görüşleri alınıp ona değer verildiği hissettirilmiyorsa, yüzeysel dinleme yapılıyorsa o sınıfta yetişen bir öğrencinin bir birey olarak toplumda yaşamaya başladığında çok yönlü ve demokratik düşünmesi mümkün olmaz.

Bu nedenle kullanılacak yöntemler öğrenciye demokrasinin tüm yön ve özelliklerini, değerlerini görme ve yaşama fırsatı veren nitelikte, demokrasinin değerleri olan sevgi, saygı, uzlaşma, hoşgörü, katılım, özgürlük, eşitlik gibi kavramların; dinleme, düşünme, eleştirme, ifade etme gibi becerilerin verilebileceği şekilde olmalıdır. Bunun için de en uygun yöntem tartışmadır. Bir süreç olarak tartışma yöntemini düşündüğümüzde, düşünme, analiz etme, sentezleme, eleştirme, sorgulama, ifade etme, etkin katılım ve dinleme gibi tam bir demokrasi eğitimini geliştirmeyi hedeflediği becerilerin tamamını kapsamaktadır.

Tartışma yöntemi sadece demokrasi eğitiminin amaçladığı demokratik toplum oluşumuna katkı sağlamaz, aynı zamanda düşünsel hastalıkların ve buna bağlı ortaya çıkabilecek şiddetin önüne de geçebilir. Çünkü birey tartışma sürecine girdiğinde düşüncelerini ve eleştirilerini söyler ve rahatlar, kabul gördüğüne inanır. Kısaca tartışma yöntemi hem bireylerin ve ortamın demokratikliğinin bir göstergesi hem de demokrasinin devamlılık teminatıdır.

Diğer taraftan sadece eğitimin, demokrasi için yetersiz olacağına inananlar da vardır. Eşitlikçi ve özgürlükçü bir eğitimin ancak demokrasi koşullarında gerçekleşeceği varsayılırsa buna bir itiraz olmaz. Demokrasi, eğitimsel gelişmenin bir aracı oluyorsa, demokrasinin kısmi nitelikleri herhangi bir amacın aracı olamaz. Demokrasi vasıtası ile ulaşılacak istenen amaç tek bir alanla sınırlandırılmamalıdır. Eğer böyle yapılırsa, örneğin toplumun eğitim ya da ekonomik düzeyini yükseltmek gibi kısmi amaçlar için demokrasiden daha etkili bir çözüm bulunduğu bu şu anlama gelir; demokrasiden vazgeçilmelidir. Demokrasiyi bir araç değil de bir amaç olarak tanımlamak “Bir toplumun kendini bilinçli olarak var ederken hedeflediği amaç ve benimsediği kuruluş ilkesi” anlamına gelir.

Ayrıca çocuklara; demokrasinin bilgisini ya da demokrasinin tutum ve davranışlarının kazandırılmasında aktif katılımı gerektiren ve yaşantı merkezli yöntemler de kullanılmalıdır. Bunlar arasında derinliğine kavrayış yöntemi, tartışma, soru-cevap, problem çözme, araştırma-inceleme, oyunlaştırma, sosyal etkinlikler düzenleme, işbirliği içinde çeşitli işler yapma gibi içinde demokrasinin değer ve gereklerinin yaşandığı yöntemler ile takrir, hikâyeleme gibi bilgi aktarımı amaçlı yöntemler sayılabilir (Yeşil 2002-2004).

1.2.4.6. Demokrasi Eğitimde Okul-Aile İşbirliği

Okul ve aile birbirinin eksikliğini gidererek ve birbirine destek vererek demokratik bir toplumun oluşmasında büyük bir katkı sağlayabilirler. İki eğitim kurumundan biri bile ihmal edilemez. Ailede ya da okulda yaşanan herhangi bir huzursuzluk çocuğu olumsuz etkiler. Bu sebeple iki kurum arasında uyum ve işbirliği olmak zorundadır.

Aile ile işbirliği kurmak için öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Bir çocuk hakkında en güvenilir bilgi yine ailesinden alınır. Aile ile kurulacak etkili bir iletişim, etkili bir eğitim için önemli katkılar sağlar (Kıncal 1998a, s. 26–27). Gelişmiş toplumlarda eğitim sürecinin altı yaştan başlayıp sürekli gelişmesi ve ailedeki eğitimin

ömür boyu olması okul ve aile işbirliğinin önemini bir kat daha arttırır. Çocuğun başarısı bu iki kurumun işbirliğine bağlıdır.

Özellikle ilköğretim çağındaki çocuklar, ortaöğretim çağındakilere göre ailelerine daha bağımlı oldukları için okul-aile işbirliğinin önemi daha çoktur. Okul-aile işbirliği teminine, ilkokulun temel eğitim ilkeleri arasında yer vermiştir (MEB 1995, s. 29). 1739 sayılı kanununun 14 temel ilkesinden on üçüncüsü, okul-aile işbirliğini esas alır.

Batı ülkelerinde okul-aile işbirliği ile ilgili etkin çalışmalar yapılarak bu ilişkinin çocuğun eğitimine olumlu katkılar sağladığı saptanmıştır. Demokrasinin yerleşmesi için bireylerin kendilerini ilgilendiren karar ve uygulamalara katılması gerekir. Bunun için en uygun yer okuldur. Aile, okul ile işbirliği yaptığı süre içinde okul kurallarına katkıda bulunur ve kendilerini eğitirler (Öktem 1994, s. 95–96; Kıncal 2000a, s. 132). Yalnız bu iki kurumunda demokratik olması şartı vardır.

Okul ve aile işbirliğini sağlamlaştırmak için en etkili yol veliyi okulun etkinliklerine katmaktır. Bunun en etkin yolu ise onları kendi çocuklarına öğretmen yapmaktır (Hamby 1992, s. 63). Ancak her ne olursa olsun öğretmenlerin bile eğitime ihtiyacı duyduğu günümüzde velilerin de eğitilmesi şarttır (Kıncal 2000a, s. 138).

Günümüz koşullarına baktığımızda okul ve ailenin gerektiği kadar birbirlerine destek olmadıkları, çoğu ailelerin eğitim sisteminin işleyişinden habersiz oldukları, mevcut yaygın eğitim imkânlarını yeterince kullanamadıkları açıkça ortadadır.

1.2.4.6.1. Demokrasinin Kişisel Özelliklerdeki Yansımaları

Demokrasi eğitimindeki amaç, bireylerde demokratik davranışlar kazandırmaktır. Bireyin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarında demokratik olması gerekir.

Demokratik kişilik özellikleri kazanmış bir bireyde; inisiyatif sahibi olmak, esnek ve açık fikirli olmak, yanılabilirlik, deneyselci ve eleştirel bir zihniyete sahip olmak, hoşgörülü ve uzlaşmacı olmak, güven ve sorumluluk duygusuna sahip olmak ve hak bilincine inanmak gibi temel kişisel özellikler görülür (Sarıbay 1998, s. 81–83; Kuzu 1997, s. 109). Demokratik bir kişi yaratıcı, hoşgörülü ve eleştirel düşünce sistemine sahip kendi görüşlerini savunan bir önder konumundadır (Güçlüol 1989, s. XII). Aynı zamanda demokratik kişiliğe sahip birey katılım, işbirliği, grupla karar verme becerilerine de sahiptir (Gürkaymak 1989, s. 56).

Demokratik bireylerden oluşmuş bir toplumda yaşayan herkes; insan haklarına, yasa ve kurallara saygılı, uzlaşmacı ve hoşgörülü, bilimsel esaslara göre çalışan, açık görüşlü, eleştirel ve sorgulayıcı bir zihniyete; sevgi, saygı, güven gibi değerlerden oluşan; sorumluluk bilinci içinde hareket eden karaktere sahiptir. Bir toplumun varlığını devam ettirebilmesi için bu sayılan özellikler mutlaka olmalıdır.

Demokratik davranışlar, demokrasi eğitimin başarıya ulaşmasında bir ölçüt niteliğindedir. Demokratik kişilik özellikleri farklı gelişim evrelerinde farklı şekillerde görülür. Bu araştırmada temel olan ilköğretim düzeyindeki bireylerin tutum ve davranışlarına demokrasi anlayışına nasıl yansıtıldığıdır.

1.2.4.6.2. Öğrencilerin Davranışsal Gelişimlerinde Demokrasi

İlk çocuklukta sadece sevgi alan çocuk, büyüyüp geliştikçe bu ihtiyaca özgürlük ve disiplin de eklenir. Tüm bunlar yeterince çocuğa verilirse demokratik kişilik gelişir. Bebeklik döneminde var olan korunma ve bakım ihtiyacı ergenlikte yerini özerk ve bağımsız bir kişilik oluşturma çabalarına bırakır (Birsöz 1990, s. 357; Yavuzer 2007).

Bireylerde siyasal kimlik kazanma sosyalleşme ile birlikte başlar. Çocuklarda siyasal sosyalleşme süreci okul öncesi dönemde daha çok duygusal ve davranışsal niteliktedir. Aile içi kurallara genellikle anne-baba sevgisinden ya da korkusundan dolayı uyulur. Henüz bilişsel yön yoktur. Çocuk, okula başladığında aldığı derslerle yönetim, demokrasi hak, görev, sorumluluk ve sosyal davranış kurallarını öğrenmeye

başlar. Yapılan tartışmalar ve etkinliklerle çocuktaki siyasal değişim bilişsel, duygusal ve beceri yönüyle gelişmeye devam eder. Çocuk artık sınıf içi ya da aile içi kurallara korku nedeniyle değil arkadaşları tarafından dışlanma veya kuralların gerekli olduğu düşüncesi gibi nedenlerle uyar. Bireylerin okul dönemindeki siyasal gelişimi çok yönlü ve hızlıdır (Yeşil 2002, s. 88).

İlköğretim I. kademedede çocuklar arası arkadaşlık ön plandayken 12–18 yaşlar arasındaki çocuklar artık bu çocuk kimliğinden çıkıp yetişkin kimliğine bürünmek isterler. Bu da onlarda kimlik bunalımı yaratır. Kendi kimliğini bulabilmek için sürekli öğretmen ya da anne-babayla çatışır. Çocuk kendisine farklı modeller arar. Kendisine arkadaş grupları arasında yer arar. Bu dönemde çocuk, kendi kimliğini bulamazsa ömür boyu sürecek olan bunalım dönemlerine adım atmış olur. Çocuk bu dönemlerde ya sorumluluk almaktan vazgeçerek çocuk kalmayı seçecek ya da yaşının çok üzerinde davranışlar sergilemeye başlayacaktır (Selçuk 1996, s. 52–53).

İlköğretim öğrencilerinin; sevgi, saygı, hoşgörü, güven, eşitlik, özgürlük, düzen, kural bilinci, karar ve etkinliklere aktif katılım, tartışma, eleştirme, eleştiriye açık olma, yardımlaşma, işbirliği gibi demokrasinin gerektirdiği değer, tutum ve davranışları düzeylerine uygun olarak sergileyebilecekleri söylenebilir.

1.3. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın genel amacı ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum geliştirmesinde aile, öğretmen ve okul yönetimini algılama biçimleri hakkında görüş almaya ve bunları değerlendirmeye yöneliktir. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1.4. Alt Problemler

- 1.Öğrencilerin anne- baba tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?
- 2.Ailenin alt, orta, üst sosyo-ekonomik gelir düzeylerine göre öğrencilerin, anne-babalarının demokratik tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?
- 3.Öğrencilerin okul yönetiminin tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?
- 4.Öğrencilerin cinsiyetlerine göre okul yönetiminin tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?
- 5.Öğrencilerin demokratikleşmesinde, öğretmenlerin tutumlarını algılama biçimi nasıldır?
- 6.Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre öğretmen tutumlarını algılama biçimleri farklılaşmakta mıdır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Demokrasi eğitimi; bireyin iyi vatandaş olmasını, demokrasi bilinci kazanabilmesini, aynı zamanda yaşama hazırlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Ailede başlayan eğitim, okul ortamında öğretmenlerin de desteğiyle devam etmektedir. “Demokratik anlayışın gelişme ve yerleşmesinde önemli rollere sahip olan en önemli kurumlardan birisi de okuldur. Okul demokratik değerleri geliştirerek, içinde yaşadığımız topluma katkıda bulunması bakımından büyük bir öneme sahiptir” (Büyükkaragöz, 1989: iv).

Demokratik bir okul ve aile iklimi içerisinde demokrasinin eşitlik, özgürlük, katılımcılık, hoşgörü, insan hakları, demokratik devlet gibi unsurlarının önemini kavrayan ve benimseyen bireyler yetişecek genç kuşaklara davranışları ile örnek olacak, demokrasinin yerleşmesinde ve gelişmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Ailede ve okullarda önemle üzerinde durulması gereken demokrasi kavramı, bireylerin demokrasi bilinci kazanarak demokrasinin geleceğini sağlam temellere

oturtacak ve demokrasinin sağlıklı bir Şekilde iŐlemesine de zemin hazırlayacaktır. Sağlıklı iŐleyen bir demokrasi de, demokrasinin temelini oluşturan 6zg6rl6k, eşitlik, adalet, katılımcılık, hoŐg6r6 ve insan hakları ilkelerinin de garantisi olacaktır. Bu nedenle bu araştırmanın, 6đrencilerin demokratik tutum geliştirmelerinde, ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının okul y6netimi ve 6đretmen tutumlarının kendi demokratik tutumları 6zerinde ne gibi etkisi olduğunun 6đrenilmesi aÇısından yol g6sterici olacağı d6Ő6n6lmektedir. Elde edilecek bulgular itibariyle, “veli, 6đretmen, okul y6neticileri ve diğer paydaşları” evren kabul eden başka araştırmalara ışık tutmak gibi dolaylı bir 6nemi iŐerdiđi de s6ylenebilir.

1.6. Varsayımlar

Araştırmada; araştırmanın gerŐekleŐtirilmesi amacıyla yapılan dok6mantasyon ŐalıŐmasının ve uygulanan anketin, gerekli materyallerin toplanması aÇısından yeterli olduğu ve g6r6Őlerine baŐvurulan 6đrencilerin samimi oldukları varsayımından hareket edilmiştir.

1.7. Sınırlılıklar

Problem, amaÇ, 6nem ve varsayımları yukarıda verilen araştırma, başlıca Şu sınırlılıklar dahilinde yapılmış ve bulguların yorumlanmasında, bu sınırlılıklar g6z 6n6nde tutulmuŐtur:

- 1- Okul ve aile ortamlarının demokratik tutumlarını, 6đrencilerin algılama biÇimleri,
- 2- Konuyla ilgili ulaŐılabilen yerli ve yabancı eserler,
- 3- 6rneklem kısmında verilen Bursa ili Nil6fer İlÇesi’nde yer alan ve tesad6fi 6rnekleme y6ntemiyle belirlenen farklı sosyo-ekonomik d6zeylerdeki ilköğretim okulları.

1.8. Tanımlar

İlköğretim: Öğretim basamaklarından oluşan örgün eğitim sisteminin okuma yazmayı, matematiği, iyi bir yurttaş olmak için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kazandıran sekiz yıllık ilk basamağı (Oğuzkan, 1993).

Demokrasi: Demokrasi en genel anlamda insanların eşit olduğu ve politik kararların çoğunluk yönetimi tarafından alındığı ancak her zaman içinde azınlığın haklarını da koruyan bir yönetim sistemidir (Yanıklar ve Elyıldırım, 2004).

Öğretmen: Mesleği bilgi öğretmek olan kimse.

Öğrenci: Öğrenim görmek amacıyla ders alan kimse.

Davranış: Bireyin içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik ve kültürel koşulları dolayısıyla geliştirdiği ve onu aynı durumdaki kimselere yaklaştıran hareketlerin tümüne verilen ad.

Tutum: Bir kimsenin herhangi bir olay, eşya veya insan gurubuna karşı olumlu ya da olumsuz davranış gösterme eğilimi (Oğuzkan, 1993).

1.9. İlgili Araştırmalar

Konu İle İlgili Olarak Yapılan Araştırmalar

Araştırmanın diğer araştırmalarla bir bütünlük sağlaması açısından bu bölümde, konuyla ilgili olarak yapılmış bazı araştırmalara yer verilecektir.

Büyükkaragöz (1998), 'Avrupa İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerinin Korunması Sözleşmesi' ne katılması doğrultusundadır. Son görüşü savunanlar, bugüne kadar yapıldığı şekilde Topluluk Adalet Divanı kararları ile zaman içinde gerekli sınırların kendiliğinden ortaya çıkacağı görüşündedirler. Avrupa Topluluğu'nun yapısına en uygun düşen çözümün Topluluk Adalet Divanının kararları ile ortaya çıkmaya başlayan çerçeve olduğu söylenebilir.

Büyükkaragöz (1989), “Türkiye’de Demokrasi Eğitimi ve Eğitim Programları” adlı araştırmasında ise, su konulara değinmektedir; Demokratik anlayışın gelişme ve yerleşmesinde önemli rollere sahip olan toplumdaki en önemli kurumlardan birisi de okuldur. Okul demokratik değerleri geliştirerek, içinde yaşadığımız toplumun kültürüne katkıda bulunması bakımından çok büyük öneme sahiptir. Bu araştırma ile demokrasinin genel nitelikleri, demokrasi ile ilgili konuların toplumun kültürüyle olan yakın ilişkileri, eğitim programlarında yer alan demokrasi ile ilgili konular ve kavramlar derlenip toplanmıştır. Bilindiği gibi, eğitim programları daima dinamik özellikler taşımali, çağdaş gelişme ve anlayışlara, toplumun istek ve beklentilerine açık olmalıdır. Demokratik davranışları benimseyen insanların yetiştirilmesi konusu büyük bir önem arz etmektedir. Madem ki demokrasiyi bir yönetim şekli olarak benimsedik o halde, demokrasi anlayışını geliştirmek hem ödevimiz hem de geliştirmek zorunda olduğumuz bir anlayıştır. Bu çalışma ile demokrasi anlayışının eğitim yoluyla ne derece yayılıp gerçekleştirilebileceği derinliğine araştırılmıştır. Ayrıca eğitim programlarımızdaki eksikliklere değinilmiştir (Büyükkaragöz, 1989:12-16).

Gülmez’in (1994), “İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi” adlı bir çalışma ile; insan hakları ve demokrasi eğitiminin hukuksal dayanaklarını, uluslar arası belgelerde insan haklarını, ilkokul program ve kitaplarında insan hakları ve demokrasi eğitimi, ortaokul program ve kitaplarında insan hakları ve demokrasi eğitimi, insan hakları eğitimi konusunda uluslar arası toplantılar, eğitim hakkı belgeleri, insan hakları eğitimi belgeleri gibi konular ele alınmıştır.

Büyükkaragöz (1990), “Orta Öğretimde Demokrasi Eğitimi” adlı araştırmasında, demokrasi eğitiminin özellikleri, çeşitli ülkelerdeki uygulamalar, bu alanda yapılan çalışmalar üzerinde durmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlardan bazıları ise özetle şunlardır:

1. Kadın ve erkek öğretmenlerin demokratik tutumları arasında fark bulunamamıştır.
2. Kız ve erkek öğrenciler arasında demokratik tutum ve davranışlar bakımından kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

3. İl ve ilçe merkezlerinde görev yapma, bayan ya da erkek olma, öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışlarında bir farka yol açmaktadır.

4. Öğretmenler tutum yönünden öğrencilerine nazaran demokratik olmasına rağmen, davranış bakımından öğrencilerin daha demokratik olduğu anlaşılmaktadır.

5. İl merkezlerinde öğrenim gören öğrenciler ilçe merkezlerinde öğrenim görenlere nazaran daha demokratik bir davranışı yansıtmaktadır (Büyükkaragöz, 1990: 90-94).

Gülmez (1994)'in İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi adlı çalışmasında; demokrasi eğitiminin hukuksal temellerini ortaya koymaya çalışmıştır. Demokrasi eğitimi, yazara göre hem ulusal hem de uluslararası hukuk açısından bir zorunluluktur. Bu eğitim, vatandaşlar için bir hak, devlet için bir sorumluluktur.

Kıncal (1998b)'ın Vatandaşlık Eğitiminin Sınırları adlı çalışmasında, ülkemizde demokratik değerlerin bilgi olarak var olduğu, ancak yeterli ölçüde davranışa dönüşmediği görülmüştür. Kıncal'a göre demokratik davranışların yaşama geçirilmesinde tek sorumluluk okula yüklenmemelidir. Okul, aile, kitle iletişim araçları ve diğer eğitim kurumları arasında paylaşılmalıdır. Her kurum üzerine düşeni yapmalıdır. Aksi takdirde, demokrasinin bir ders olarak okutulmasıyla bir yere varılamayacağı vurgulanmaktadır.

Uysal (1984)'in, Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi isimli çalışmasında, katılma davranışının oy verme ile sınırlandırılmamasının gerektiği; demokratik değerlerin benimsenmesinin demokrasinin sürekliliğini sağlamada tek başına yeterli olamayacağı varsayımıyla şu sonuçlara ulaşmıştır:

1- Demokrasi; halkın, yönetim sorunları ile ilgilenip yeterli bilgi sahibi olmasını ve siyasal yaşamda etkin rol oynamasını gerektirir. Yani, bireylerin yönetimin her türlü uygulamasına razı gelip onu benimsemesi, gerçek demokrasi anlayışına terstir.

2- Katılma ve uzlaşma gibi demokratik davranışların bireye kazandırılmasında ailenin etkili olduğu hipotezi kanıtlanmıştır.

- a. Aile içi ilişkilerin yapısı, aile bireylerinin demokratik davranışları sergilemelerine imkân verir.

Kut ve Koşar (1989)'ın editörlüğünü yaptığı Aile ve Çevre Sorunlarının Gençliğin Kişiliğine Etkisi adlı çalışmada, ailenin yaşadığı coğrafi çevre ile gencin kişiliğinin yalan ve nörotisizm boyutları arasında ve aile reisinin öğrenim durumu ile kişiliğin dışadönüklük boyutu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yine araştırma sonunda ailenin sosyo-ekonomik yönünün, aile bireylerindeki fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkların, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin, bireylerin sorumluluklarını yerine getirme düzeylerinin, aile büyüklerinin suç işlemiş olma ya da işlemeye eğilimli olma yönlerinin, o ailede yetişen gençlerin kişiliklerine etki ettiği sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Büyükkaragöz (1989)'ün Türkiye'de Demokrasi Eğitimi ve Eğitim Programları adlı çalışmasında okulların demokrasi eğitimi açısından önemi, demokrasinin genel nitelikleri, kültürle ilişkisi, özellikle planlı eğitim kurumlarında ve bunların eğitim programlarında yer alma zorunluluğu, demokrasi eğitiminde karşılaşılan sorunlar, yanlışlıklar ve bunlara ilişkin çözüm yolları yer alır (Büyükkaragöz 1998, s. 264).

Büyükkaragöz (1998)'nin Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi adlı eserlerinde; demokrasinin temel kavramları ve tarihsel gelişimi, kültür-demokrasi-eğitim ilişkisi, ailede demokrasi ve eğitim, hoşgörü, demokrasi ve eğitim, vatandaşlık görev ve sorumlukları açısından ahlak eğitimi Anayasa ve Milli Eğitim Şuralarında demokrasi eğitiminin yeri, eğitim programlarımızda demokrasi insan ve hakları eğitiminin yeri konuları ele alınmıştır.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995) tarafından 1992–1993 yılları arasında yapılan Ailede Çocuk Eğitimi isimli araştırmanın sonunda çok çocuklu, eğitim düzeyi düşük ve kırsal bölgelerde oturan annelerin daha az demokratik davrandıkları ortaya çıkmıştır. Temelde iki çeşit çocuk yetiştirme modelinin var olduğu, ancak iki yaklaşım arasında sınırların kesin olarak çizilemediği anlaşılmıştır.

Atasoy (1997)'un yaptığı İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi adlı araştırma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1- Öğretmenlerin tutumları öğrencilere göre daha demokratiktir. Öğrencilerde cinsiyet kızlar lehine sosyo-ekonomik çevre ise üst sosyal çevre lehine demokratik tutumlar konusunda anlamlı farklılıklar doğurmaktadır.

2- Öğrenciler arkadaşları ile olan ilişkilerinde; başkalarının düşüncelerine saygılı olma, bilgilerini paylaşma, arkadaşlarının cezalandırılmalarını isteme gibi davranışlarda daha az demokratikken; kararlara katılma, görüşlere saygı gösterme, izin alarak konuşma, karşılıklı güven gibi konularda daha demokratik davranışlar sergilemektedirler.

Okul yönetimi, öğrencilerin okulun istediği yüksek standartlara ulaşması, ilerleme kaydetmeleri, öğretmenlerin etkinliğinin artırılması için birlikte çalışmalı, okul boyunca etkili öğretme ve öğrenmeyi güvence altına alıp bunu sürdürebilmelidir. Yöneticiler, öğretimin niteliğini ve öğrencilerin başarı standartlarını izlemeli, değerlendirmeli ve gelişim hedefleri ortaya koyabilmelidir. Bunun için okul yöneticileri sınıf ortamlarında bulunmaya çalışmalıdır ve öğretmen performanslarını da sürekli gözden geçirmelidir. Bazı okul yöneticileri sınıf ortamından uzun zaman uzak kalmış ya da sınıf deneyimini yaşamadan yöneticilik yapmaya başladıklarından bilgileri teori düzeyinde kalmıştır. Olumlu bir öğrenme ortamının oluşturulması ve uygun geribildirimlerin sağlanması ve öğretim programının değerlendirilmesi aşamalarında öğretmenlerle işbirliği içinde olduğu kadar velilerin de desteğini almaya önem vermelidir (Çalık, 2003).

Öğrenci ve velilerin aktif olarak eğitimin her aşamasında yer almaları özellikle de öğrencilerin kendilerini ilgilendiren konularda katılımı öğrenci merkezli eğitimin ve de daha da önemlisi demokrasinin gereğidir (Zeki, 2006).

Tanaydın ve Şimşek'e (2002) göre öğrencilerin eğitim hayatlarında onların da birer öğretmen olduklarının velilere vurgulanması, velilerden beklenenleri ve onların da okuldan beklediklerinin açık hale getirilmesi karşılıklı bir güven ortamı sağlayabilir. Okul yönetimi tarafından, ailelere çocuklarının akademik başarılarıyla ilgili durumlarının gerek sözlü gerekse yazılı olarak bildirilmesi, hem ailenin ilgisini, hem de öğrencinin başarısını arttırabilir. Canpolat'ın (2001) belirttiğine göre; *aileler daha çok çocuklarının durumunu öğrenmek için okula gitmektedir*. Ailelerin çocuklarının dersleri

ve işledikleri konular hakkında bilgilendirilmesi, ailelerin okula bakış açısını değiştirmesinde yararlı olabilir. Ayrıca, velilere, akademik hedeflerinin neler olduğu, dönem sonunda çocuklarının neler başarabilecekleri konusunda bilgi verilmesi, velilerden, öğrencilerin ders çalışma çizelgelerini takip etmeleri için yardım istenmesi, velilere, öğrencilerin ev çalışma ortamlarının düzenli olması için bazı yönlendirmelerin yapılması ve önerilerde bulunulması (Tanaydın ve Şimşek, 2002) velilerin okul yönetimine güvenlerini arttırıcı bir etken olarak düşünülebilir. Okul yönetiminin, ailelerin ev ortamında öğrenme olgusunu devam ettirebilmeleri için aileleri bilinçlendirmesi de önemlidir. Çünkü eğitim tek taraflı yürütülebilecek bir süreç değildir. Yaylacı'nın (1999) belirttiğine göre; okullarda ailelere yönelik olarak, çocukların eğitimine nasıl katkı sağlayacakları, çocuk gelişimi ve öğrenme konularında nadiren eğitim programları düzenlenmektedir.

Velilere, çocuklarının eğitim hayatlarında yapmaları ve yapmamaları gereken davranışların neler olacağı konusunda bilgi verildiğinde ve ayrıca, çocukları bir takım temel becerileri kazanırken onlara esnek davranıp zaman tanımaları gerektiğinin açıklanmasıyla, çocuğun öğrenmeyi gerçekleştirmesi daha kolay ve bilginin kalıcılığı sağlam olacaktır (Tanaydın ve Şimşek, 2002).

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yürütülmesinde izlenen model, evren, örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, verilerin çözüm ve yorumlanmasına ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, tarama modelinde yapılmış bir çalışmadır. Bu nedenle araştırmanın birinci aşamasında demokratik davranış kazandırmada okul ve aile ortamının üzerinde durulmuştur.

İkinci aşamada ise anket formlarıyla bilgi toplanmıştır. Bu anket formlarıyla öğrencilerin sınıf ve aile ortamlarının, velilerin ise aile ortamlarının demokrasi eğitimine uygunluğuna ilişkin görüşlerine başvurulmuştur.

Son aşamada ise, anket formları ile elde edilen veriler yardımıyla araştırmanın amaçlar bölümünde belirtilen sorulara cevap aranmıştır. Sorulara cevap aranırken istatistiksel tekniklerden yararlanılmış ve sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Bursa ili Nilüfer ilçesinde bulunan ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 6. ve 7. sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersi yer alığı için bu sınıf düzeyindeki öğrencilere ulaşılması hedeflenmiştir.

Bursa ili Nilüfer İlçesi'nde 11'i özel toplam 63 ilköğretim okulu vardır. Tüm ilçe genelinde 6. sınıfa devam eden 3478, 7. sınıfa devam eden 3271 öğrenci bulunmaktadır. Okulların bulunduğu semtlerin sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak tesadüfi örnekleme yöntemile 2'si özel 8 ilköğretim okulu seçilmiştir. Toplam 6749 öğrenciden 1191'ine ulaşılarak araştırmanın evreni oluşturulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

2.3.1. Verileri Toplama Tekniklerinin Hazırlanması

Araştırma ile ilgili veriler temelde iki yöntem kullanılarak toplanmıştır. Bunlar; (1) Kaynak Tarama ve (2) Ankettir.

2.3.1.1.Tarama-İnceleme

Araştırmanın tam ve doğru şekilde ortaya konması için öncelikle kaynak taraması yapılmıştır. Tarama sürecinde, araştırma konusuna bezer konularda daha önce yapılmış araştırmalar incelenmiştir. İncelenen araştırmaların büyük bir bölümü, "Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar" bölümünde verilmiştir. Ulaşılan araştırmaların yöntem, bulguları, sonuçları ve faydalandıkları kaynak eserler incelenmiştir.

2.3.1.2. Anket

İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin, demokratik tutum geliştirmesinde aile, öğretmen ve okul yönetimini algılama biçimlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada kullanılan anket ile ilgili bilgiler aşağıda sunulmuştur.

2.3.1.2.1. Öğrenci Anketi

İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin, demokratik tutum geliştirmesinde aile, öğretmen ve okul yönetimini algılama biçimlerini belirleyebilmek için ilk danışmanım Yrd. Doç. Dr. Erkan Şenşekerci tarafından “Aile ve Okul Ortamında Demokrasi Ölçeği” geliştirilmiştir.

Anket formunun sorularını belirleme aşamasında büyük ölçüde kaynak taraması yapılmıştır. İncelemeler sonunda elde edilen ortamsal özellikler, İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin anlayabileceği şekilde soru cümlelerine dönüştürülmüştür.

Kişisel bilgiler ile ortamsal özelliklerin yer aldığı taslak öğrenci anketi hazırlanmıştır. Her sorunun iki şıkkı olup bir tanesi olumlu bir tanesi olumsuz bir cevaptan oluşmuştur.

Hazırlanan anket soruları, Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderilmiş ve onaylanmıştır. Daha sonra anketin öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının öğrenilmesi için farklı seviyelerdeki (alt, orta ve üst) üç okulun altı ve yedinci sınıf öğrencilerinden oluşan 63 kişilik bir öğrenci grubu üzerinde ön uygulama yapılmıştır.

Ön uygulama sırasında öğrencilerden anlamadıkları soruları tarafıma sormaları istenmiş ve bunlar not alınmıştır. Öğrencilerin fikirleri doğrultusunda anket yeniden düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, on dördü kişisel, otuz yedisi aile ve okul ortamında demokrasiyi araştırmak üzere hazırlanan toplam elli bir sorudan oluşturulmuştur.

2.3.1.2.3. Anketlerin Güvenirlik ve Geçerlik Durumu

Güvenirlik, ölçme araçları ile belli bir özelliğe yönelik yapılan birden fazla ölçüm sonuçları arasında tutarlılığın bulunmasıdır (Beydoğan 1998, s. 70; Sencer 1989, s. 417).

Bu araştırmada kullanılan anketlerin güvenilirliği de Cronbach Alpha Katsayısı ile test edilmiştir.

Cronbach ve Nunnally gibi bilim adamları, alpha değerinin 0,7'den yukarı olmasını, ölçme aracının güvenilirliği için yeterli görmektedirler. Hatta Hair'e göre alpha değerinin 0.50 – 0.60 arasında olması da ölçme aracının güvenilirliği için yeterlidir (Doğan 1999, s. 29). Alfa değeri 0.80'in üzerinde yer alan veri toplama aracı, yüksek derecede güvenilir bir araç olduğu 0.40 ile 0.60 arasında değer alan veri toplama aracının ise düşük derecede olduğu kabul edilmektedir.

Cronbach Alpha Katsayısı'nın, bu araştırmada kullanılan anket için 0.893. olduğu belirlenmiştir. Buna göre anketin güvenilirlik düzeyi yeterli bulunmuştur.

Geçerlik ise ölçme aracının, amaçlanan özellikleri farklı özelliklerle karıştırmadan ölçebilme yeterliliği ile ilgilidir (Sencer 1989, s. 408; Beydoğan 1998, s. 76; Turgut 1990, s. 38). En çok yararlanan ölçütler, içerik, uygulama ve yapı geçerliğidir (Karasar 1991, s. 151).

Bu araştırmada, anketin geçerlik düzeylerini belirlemek üzere ölçüt olarak içerik geçerliği kullanılmıştır. İçerik geçerliği de, ölçme aracında bulunan soruların, ölçme aracına uygun olup olmadığı; ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediği ile ilgili olup uzman görüşüne göre saptanır (Karasar 1991, s. 151; Sencer 1989, s. 434).

Yapılan araştırmada, anketin kapsam ve görünüş yönüyle içerik düzeyini belirlemek üzere başlıca kaynak tarama, danışman ve uzman araştırmacı görüşlerinden faydalanılmıştır. Daha sonra sırasıyla;

- 1- Pilot uygulama ile anket uygulanacak öğrencilerin anketlerin içeriğine ve yapısına ilişkin görüşleri alınmış,
- 2- Danışman öğretim üyesi (Yrd. Doç. Dr. Erkan şenşekerci) ile birlikte tekrar üzerinde düzeltmeler yapılmış,
- 3- Son olarak Türk dili uzmanlarının eleştirilerine sunulup imla, noktalama ve anlatım yönüyle gerekli düzeltmeler yapılarak ankete son şekli verilmiştir.

Bir ölçme aracının geçerli sayılabilmesinin ilk koşulu, onun güvenilirlik özelliğine sahip olması gerektiğidir (Beydoğan 1998, s. 85; Karasar 1991, s. 151).

Bu araştırmada kullanılan anket formunun yeterli güvenirlik ve geçerlik düzeyine sahip bir lme aracı olduğu söylenbilir.

2.3.2. Anketlerin Uygulanması

Hazırlanan anket formuna son Şekli verildikten sonra, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü kanalıyla Milli Eğitim Bakanlığı ve Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama için gerekli resmi izin alınmıştır. Resmi izin ile birlikte daha önceden belirlenmiş 8 ilköğretim okuluna anket formları uygulanmak üzere ulaşılmıştır.

2.4. Verilerin zm ve Yorumlanması

Verilerin zm ve yorumlanması sırasında şu aşamalar takip edilmiştir:

Öğrencilere uygulanan anket sonuçları tek tek incelenerek bilgisayar yardımı ile SPSS (Statistic Program for Social Sciences) programına aktarılmıştır.

SPSS programından faydalanarak verilen yanıtların frekans, yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Verilerin önce frekans ve yüzde dağılımlarının dökümleri yapılmıştır. Daha sonra χ^2 (Chi Square) değerlerine bakılmıştır. Burada χ^2 testi ‘‘apraz karşılaştırma’’ mantığı içerisinde kullanılmıştır. Bu mantıktan hareketle kullanılan test, ilişkili iki farklı soruya cevap veren aynı kişilerin görüşleri arasında bir farklılaşmanın olup olmadığını ölçmeyi amaçlamaktadır (Babbie ve Halley, ‘‘YTY’’, s. 74–76; Erdoğan 1998, s. 156). Aynı veriler üzerinde yapılan ikinci tür χ^2 testi ile de ankete cevap veren öğrencilerin ağırlıklı olarak bu iki ortamdan hangisinin daha etkili olduğunu düşündüklerinin ortaya konulması istenmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın kişisel bilgilerine ve alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Kişisel Bilgilere Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilere yöneltilen kişisel soruların analizleri yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 1

Ankete Katılan Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımı

Değişkenler	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Yaş 12	557	46,8	46,8
13	634	53,2	100,0
Toplam	1191	100,0	

Tablo 1’de görüldüğü gibi ankete katılan 1191 öğrencinin % 46,8’i 12 yaşında, %53,2’si ise 13 yaşındadır.

Tablo 2

Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Cinsiyet Kız	598	50,2	50,2
Erkek	593	49,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında Tablo 2’de de görüldüğü gibi ankete katılan 1191 öğrencinin % 50,2’si kız öğrenci , %49,8’i ise erkek öğrencidir.

Tablo 3

Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Sınıf 6	557	46,8	46,8
7	634	53,2	100,0
Toplam	1191	100,0	

Tablo 3’te de görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin % 46,8’i 6. sınıfa gitmekte iken , % 53,2’si 7. sınıfa devam etmektedir.

Tablo 4

Ankete Katılan Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısı Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Kişi 1	1	,1	,1
2	16	1,3	1,4
3	139	11,7	13,1
4	672	56,4	69,5
5	268	22,5	92,0
6	63	5,3	97,3
7	19	1,6	98,9
8	8	,7	99,6
9	1	,1	99,7
10	2	,2	99,8
11	2	,2	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, “Aileniz Toplam Kaç Kişiden Oluşmaktadır ?” sorusu sorulmuştur. Tablo 4’te de ankete katılan öğrencilerin ailelerindeki kişi sayısı en yoğun şekilde 4 kişiden oluşmaktadır. Bunun yüzdesi %56,4’tür. Bu yüzdeyi ikinci sırada ailesi 5 kişiden oluşanlar oluşturmaktadır. Bunların yüzdesi ise % 22,5’tir. Tek çocuk olarak büyüyen yani ailesi 3 kişiden oluşan öğrencilerin sayısı ise % 11,7’dir.

Öğrenciler, daha az nüfusa sahip olması nedeniyle ailelerinde daha rahat davranabilir, ilgi ve yeteneklerini geliştirme yönünde uygun ortam bulabilirler. Çevresindekilerle daha yoğun sosyal ilişkiye girebilirler. Bu sonuçlara bakarak, birey sayısı açısından aile ortamlarının demokrasi eğitimine uygun bir ortam olduğu söylenebilir.

Tablo 5

Ankete Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Dağılımları

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Kardeş 1	171	14,4	14,4
2	691	58,0	72,4
3	252	21,2	93,5
4	59	5,0	98,5
5	8	,7	99,2
6	5	,4	99,6
7	2	,2	99,7
8	2	,2	99,9
9	1	,1	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, “Kaç Kardeşsiniz?” sorusu sorulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin kardeş sayıları Tablo 5’te de görüldüğü gibi en yoğun şekilde 2 kişiden oluşmaktadır. İki kardeşi olanların yüzdesi %58, 3 kardeşi olduğunu söyleyenlerin yüzdesi % 21,2, tek çocuk olduğunu söyleyenlerin yüzdesi ise % 14,4’tür. 9 kardeş olduğunu söyleyenlerin yüzdesi ise % 0,1 dir. Bu sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin aileleri çok kalabalık değildir.

Tablo 6

Ankete Katılan Öğrencilerin Doğup Büyüdüğü Yerlere Göre Dağılımları

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Yer Köy	79	6,6	6,6
İlçe	195	16,4	23,0
İl	904	75,9	98,9
Yurt Dışı	13	1,1	100,0
Toplam	1191	100,0	

Tablo 6’da da görüldüğü gibi köyde doğduğunu söyleyen öğrencilerin oranı %6,6’dır. İlçede doğduğunu söyleyenlerin oranı % 16,4’tür. Öğrenciler en çok %75,9 oranı ile en çok ilde doğduklarını belirtmişlerdir. Yurtdışında doğanların oranı ise %1,1’dir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin büyük çoğunluğu ilde doğup büyümüştür.

Tablo 7

Ankete Katılan Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyleri Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Eğitim Eğitimi Yok	22	1,8	1,8
İlkokul	350	29,4	31,2
Ortaokul	187	15,7	46,9
Lise	363	30,5	77,4
Üniversite	269	22,6	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, “Annelerinin Eğitim Düzeyi Aşağıdakilerden Hangisidir?” sorusu sorulmuştur. Ankete katılan öğrencilerden (Tablo 7) annelerinin eğitiminin olmadığını söyleyenlerin oranı % 1,8’dir. Annelerinin eğitiminin ilkokul mezunu düzeyinde olduğunu belirtenleri yüzdesi % 29,4. Ortaokul düzeyinde eğitimi olanların oranı % 15,7’dir. En fazla lise mezunu oranı vardır. Bu oran % 30,5’tir. Annesi üniversite mezunu olanların oranı % 22,6’dır. Bu sonuçlara göre en fazla lise mezunu anneye sahip öğrenci vardır. Ancak bunun yanında annesi ilkokul mezunu olanların yüzdesi ile annesi lise mezunu olanların yüzdesi birbirine çok yakın çıkmıştır.

Tablo 8

Ankete Katılan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyleri Dağılımı

		N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Eğitim	Eğitimi Yok	4	,3	,3
	İlkokul	195	16,4	16,7
	Ortaokul	153	12,8	29,6
	Lise	393	33,0	62,6
	Üniversite	446	37,4	100,0
Toplam		1191	100,0	

Öğrencilere, “Babanızın Eğitim Düzeyi Aşağıdakilerden Hangisidir?” sorusu sorulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin (Tablo 8) babalarının eğitiminin olmadığını söyleyenlerin oranı % 0,3’tür. Babalarının eğitiminin ilkokul mezunu düzeyinde olduğunu belirtenlerin yüzdesi % 16,4. Ortaokul düzeyinde eğitimi olanların oranı % 12,8’dir. Lise mezunu oranı % 33’tür. Babası üniversite mezunu olanların oranı % 37,4’tür. Bu sonuçlara göre en fazla üniversite mezunu babaya sahip öğrenci vardır. Ancak bunun yanında babası lise mezunu olanların yüzdesi ile babası üniversite mezunu olanların yüzdesi birbirine çok yakın çıkmıştır.

Tablo 9

Okulun Fiziksel Büyüklüğünün Yeterliliğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

		N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Fiziksel B.	Evet	445	37,4	37,4
	Kısmen	573	48,1	85,5
	Hayır	173	14,5	100,0
Toplam		1191	100,0	

Öğrencilere, “Okulunuzun Fiziksel Büyüklüğü, Oyun Alanları, Bahçesi ve Tuvaletleri İhtiyaçlarınızı Karşılama İçin Yeterli Mi ?” sorusu sorulmuştur. Tablo 9’a bakıldığında okullarının fiziksel büyüklüğünü yeterli bulan öğrencilerin oranı % 37,4, okullarının fiziksel büyüklüğünü kısmen yeterli bulanların oranı % 48,1, okullarının fiziksel büyüklüğünü yeterli bulmayanların oranı ise %14,5’tir. Bu sonuçlara göre katılan öğrencilerin yaklaşık yarısı okullarının fiziksel büyüklüğünün yeterli olup olmadığı konusunda kararsızdır.

Tablo 10

Evlerinde Ders Çalışmak, Dinlenmek ve Oyun Oynamak İçin Uygun Ortam Olup Olmadığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

		N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Uygun Ortam	Evet	1028	86,3	86,3
	Kısmen	131	11,0	97,3
	Hayır	32	2,7	100,0
Toplam		1191	100,0	

Öğrencilere, “Evinizde Ders Çalışmak İçin Uygun Bir Ortam Var Mı?” sorusu sorulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin evlerinde ders çalışmak, dinlenmek ve oyun oynamak için uygun ortam olanların oranı % 86,3, uygun ortamın kısmen olduğunu söyleyen öğrencilerin oranı %11, uygun ortam olmadığını belirten öğrencilerin oranı ise % 2,7’dir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin çok büyük kısmının evinde ders çalışmak, dinlenmek ve oyun oynamak için uygun ortam vardır.

3.2. Öğrencilerin Aile Bireylerinin Tutumlarını Algılama Biçimlerine Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin demokratik tutum geliştirmelerinde aile bireylerinin davranışlarının ne kadar etkili olduğu analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 11
Öğrencilerin Aileleriyle Kurdukları İlişkinin Onları Nasıl Etkilediği İle İlgili Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Mutsuz	73	6,1	6,1
Mutlu	1118	93,9	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 1. maddesi olan “Ailenizle Kurduğunuz İlişkiler Kendinizi Nasıl Hissetmenizi Sağlıyor?” sorusu sorulmuştur. Tablo 11’e bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde kendisini ailesinin yanında mutsuz ve tedirgin hissedenlerin sayısı 73, yüzdesi ise 6,1, diğer yandan kendini ailesiyle birlikte mutlu hissedenlerin sayısı 1118 ve yüzdesi 93,9’dur. Bu sonuç, çoğunlukla öğrencinin, ailesiyle olan ilişkilerinde kendisini mutlu ve huzurlu hissettiğini gösterir.

Bireylerin, yaşadıkları ortam içinde kendilerini huzurlu ve mutlu hissetmeleri demokrasi eğitimi açısından bir gerekliliktir. Sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma, işbirliği, güven, özgürlük gibi demokratik değerlerin yaşamadığı bir ortamda bireylerin kendilerini mutlu ve huzurlu hissetmelerinin mümkün olmayacağı açıktır.

Tablo 12

Öğrencilerin İlgisi ve İstek ve İhtiyaçları Karşısında Aile Büyüklerinin Genel Tutumuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
İlgi Göstermezler	48	4,0	4,0
İlgi Gösterirler	1143	96,0	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 2. maddesi olan “İlgi, İstek ve İhtiyaçlarınız Karşısında Aile Büyüklerinizin Genel Tutumu Nasıldır ?” sorusu sorulmuştur. Tablo 12’ye bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde kendisini ailesinin ilgi, istek ve ihtiyaçlarına ilgi göstermediğini belirtenlerin sayısı 48 yüzdesi ise 4, diğer yandan ailesinin ilgi, istek ve ihtiyaçlarına ilgi gösterdiğini belirten öğrencilerin sayısı 1143 ve yüzdesi 96’dır. Bu sonuç, çoğunlukla öğrencilerin, ilgi, istek ve ihtiyaçları karşısında ailelerinin onlarla ilgilenerek bu ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıklarını gösterir.

Tablo 13

Öğrencilerin Eğitimi ve Okul Yaşamı Karşısında Aile Büyüklerinin Tutumuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
İlgilenmezler	68	5,7	5,7
İlgilenirler	1123	94,3	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 3. maddesi olan “Eğitiminiz Ve Okul Yaşamınız Karşısında Aile Büyüklerinizin Genel Tutumu Nasıldır ?” sorusu sorulmuştur. Verilere bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde ailesinin,

eğitimiyle ilgilenmediğini belirtenlerin sayısı 68, yzdesi ise 5,7 , diğer yandan ailesinin eğitimiyle ilgilenmediğini szyleyen oğrencilerin sayısı 1123 ve yzdesi 94,3'tur. Bu sonuç, oğrenci ailelerinin, eğitim ve okul yaşamıyla ilgilendiklerini gstermektedir.

Tablo 14
Öğrencilerin Ailelerinin, Öğretmenleriyle Kurdukları İlişki Hakkındaki
Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yzde (%)
Görüşmezler	311	26,1	26,1
Görüşürler	880	73,9	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 4. maddesi olan “Aşağıdakilerden Hangisi Ailenizin Öğretmenleriniz İle Kurduğu İlişkiyi Daha İyi Yansıtıyor ?” sorusu sorulmuştur. Tablo 14'e bakıldığında bu konuya ilişkin oğrenci görüşlerinde ailesinin, oğretmenlerle yeterince görüşmediğini belirtenlerin sayısı 311, yzdesi ise 26, diğer yandan ailesinin oğretmenleriyle yeterince görüştüğünü szyleyen oğrencilerin sayısı 880 ve yzdesi 73,9'dur. Bu sonuç, oğrenci ailesinin, oğretmenlerle görüşmeye yeterince zaman ayırmadıklarını gstermektedir.

Okul-aile işbirliğinin, eğitim ve oğretim faaliyetlerinin amaçlarına ulaşmasına önemli katkılarının olduğu bilinmektedir. Aile büyüklerinin bu konudaki hassasiyeti demokrasi eğitimine önemli katkılar sağlamaktadır. Böyle bir işbirliği kullanılarak, oğrencilere sorumluluk bilinci açısından iyi bir örnek oluşturulacağı ifade edilebilir.

Tablo 15

Öğrencilerin Aile Büyükleriyle Özel Sorunlarını Paylaşım Paylaşamayacaklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Paylaşmam	212	17,8	17,8
Paylaşırım	979	82,2	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 5. maddesi olan “Aile Büyüklerinizle Paylaşmak İstedığınız Özel Bir Sorununuz Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 15’e bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde ailesiyle özel sorunlarını paylaşmadığını belirtenlerin sayısı 212, yüzdesi ise 17,8, diğer yandan ailesiyle özel bir sorununu rahatlıkla paylaşabilen öğrencilerin sayısı 979 ve yüzdesi 82,2’dir. Bu sonuç, öğrencilerin genellikle aileleriyle özel bir sorununu rahatlıkla paylaşabildiğini gösterir.

Tablo 16

Öğrencinin Özel Eşyalarına Karşı Ailelerinin Tutumlarına İlişkin Görüşleri

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Karıştırırlar	194	16,3	16,3
Karıştırmazlar	997	83,7	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 6. maddesi olan “Aile Büyüklerinizin Resim, Fotoğraf, Mektup Gibi Özel Eşyalarınıza Karşı Tutumu Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Tablo 16’ya bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde ailesinin özel eşyalarını izinsiz olarak karıştırdığını belirtenlerin sayısı 194, yüzdesi ise 16,3, diğer yandan ailesinin özel eşyalarını karıştırmadığını belirtenlerin sayısı 979 ve yüzdesi 82,2’dir. Bu sonuç, genellikle öğrenci ailelerinin, çocuklarının özel eşyalarını karıştırmadığını gösterir.

Tablo 17

Öğrencilerin, Ailelerinin Arkadaş Seçimlerindeki Tutumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Büyüklerim Karar Verir	104	8,7	8,7
Ben Seçerim	1087	91,3	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 7. maddesi olan “Arkadaş ya da Arkadaş Gruplarımızın Seçimi Konusunda Aile Büyüklerinizin Tutumu Nasıldır ?” sorusu sorulmuştur. Tablo 17’ye bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, iyi ya da kötü arkadaşların kimler olduğuna ailesinin karar verdiğini söyleyen öğrencilerin sayısı 104, yüzdesi ise 8,7 olarak tablo 19’da yer almaktadır. Diğer yandan ailesinin, arkadaş seçimini kendilerine bıraktığı, ancak onları mutlaka arkadaşlarıyla belirtenlerin sayısı 1087 ve yüzdesi 91,3’tür. Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, çocuklarının arkadaş seçimlerine karışmadığı, ancak çocuklarının da arkadaşlarıyla onları mutlaka tanıştırdığını gösterir.

Tablo 18

Aile İçi Anlaşmazlıklarda Çözümün Nasıl Bulunduğuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Büyükler Son Sözü Söyler	271	22,8	22,8
Tartışır, Uzlaşırız	920	77,2	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 8. maddesi olan “Aile İçinde, Belirli Bir Konuda Anlaşmazlık Yaşandığını Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 18’e bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, aile büyüklerinin son sözü söyleyip daima kendilerini haklı çıkardıklarına dair görüş belirtenlerin sayısı 271, yüzdesi ise 22,8’dir. Diğer yandan ailesinin, konu üzerinde tartıştıklarını ve uzlaşmaya çalıştıklarını

söyleyenlerin sayısı 920 ve yüzdesi 77,2'dir. Bu sonuç, genellikle öğrenci ailelerinin, bir konu üzerinde tartıştıklarını ve uzlaşmak için çaba sarf ettiklerini gösterir.

Tablo 19

Aile Büyükleriyle Giysi Alışverişine Çıkıldığında Seçimi Kimin Yaptığına İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Büyüklerim Seçer	134	11,3	11,3
Ben Seçerim	1057	88,7	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 9. maddesi olan “Size Giysi Almak Amacıyla Aile Büyüklerinizle Birlikte Alışverişe Çıktığınızı Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 19’a bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, aile büyüklerinin giysilerini seçtiğini belirtenlerin sayısı 134, yüzdesi ise 11,3 olarak tablo 21’de yer almaktadır. Diğer yandan alınacak giysileri kendisinin seçtiğini belirtilenlerin sayısı 1057 ve yüzdesi 88,7’dir. Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, genellikle çocuklarının giysi seçimine karışmadıklarını gösterir.

Tablo 20

Tüm Aile Bireylerini İlgilendiren Önemli Kararların Nasıl Alındığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Aile Büyükleri Karar Alır	256	21,5	21,5
Düşüncem Sorulur	935	78,5	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 10. maddesi olan “Tüm Aile Üyelerini İlgilendiren Önemli Bir Karar Alınması Gerektiğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 20’ye bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, önemli kararları sadece aile büyüklerinin aldığını belirtenlerin sayısı 256, yüzdesi ise 21,5 olarak görülmektedir. Diğer yandan önemli kararların alınmasında kendi görüşüne başvurulduğunu söyleyenlerin sayısı 935 ve yüzdesi 78,5’tur. Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, genellikle önemli kararlar alırken çocuklarının görüşlerine de başvurulduğunu gösterir.

Demokratik kural bilincinin oluşması için öğrencilerin, kuralların bulunduğu ortamlarda yaşamaları gerekir.

Tablo 21

Tüm Aile Bireylerini İlgilendiren Önemli Kararlarda Kararın Kim Tarafından Alındığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Erkek Üyelerin Sözü Geçer	51	4,3	4,3
Tüm Aile Ort. Karar Alır	1140	95,7	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 11. maddesi olan “Tüm Aile Üyelerini İlgilendiren Önemli Bir Karar Alınması Gerektiğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 21’e bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, önemli kararları sadece erkek aile büyüklerinin aldığını belirtenlerin sayısı 51, yüzdesi ise 4,3 olarak yer almaktadır. Diğer yandan önemli kararların alınmasında ailenin ortak kararının geçerli olduğu görüşünü belirtenlerin sayısı 1140 ve yüzdesi 95,7’dir.

Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, önemli kararlar alırken tüm aile bireylerinin görüşlerine başvurduğunu gösterir. Ailelerde karar alınırken, kadın ya da erkek bireyler diye bir ayırım çoğunlukla yapılmamaktadır.

Tablo 22

Aile Büyüklerinin, Öğrencilerin Okul Dışı Zamanlarını Nasıl Değerlendirmeleri Gerektiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Hoşlanmazlar	172	14,4	14,4
Hoşlanır, Desteklerler	1019	85,6	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 12. maddesi olan “Aile Büyüklerinizin Okul Dışı Zamanlar Hakkındaki Tutumu Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Tablo 22’ye bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, ailelerinin ders ve ödev dışında başka şeylerle uğraşmalarından hoşlanmadığını belirtenlerin sayısı 172, yüzdesi ise 14,4’tür. Diğer yandan, ailelerinin ders dışı kaynaklar okumasından, sanat ya da sporla ilgilenmesinden hoşlandıklarını belirten öğrencilerin sayısı 1019 ve yüzdesi 85,6’dır. Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, çocuklarının ders dışı kaynaklar okuyup sanat ya da sporla ilgilenmelerini isteyip teşvik ettiklerini gösterir.

Bireylerin ilgi duydukları alanda yetişmeleri demokrasi eğitimi açısından önemli bir gerekliliktir. Öğrencinin birçok dersten başarısız olması yerine tek bir alanda çok başarılı olması tercih edilmelidir.

Tablo 23
Aile İçinde Kuralları Kimin Koyduğuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin
Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Aile Büyüklerim Kural Koyar	348	29,2	29,2
Fikrim Alınır	843	70,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 13. maddesi olan “Aileniz İçinde Bazı Kuralların Konması Gerektiğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 23’e bakıldığında, kuralları aile büyüklerini söyleyen öğrencilerin sayısı 348, yüzdesi ise 29,2’dir. Diğer yandan, aile içindeki kurallar konurken kendi görüşünün alındığını söyleyen öğrencilerin sayısı 843 ve yüzdesi 70,8’dir. Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, aile içi kuralları koyarken çocuklarının da fikrini aldığını gösterir. Ancak % 29,2’lik bir oranı da göz ardı etmemek gerekir.

Bireylerin uymakla yükümlü oldukları kuralların belirlenmesinde görüşlerini açıkça ifade etmeleri demokratikliğin ve demokrasi eğitiminin bir gereğidir.

Tablo 24
Aile Büyüklerinden Birinin, Birlikte Alınan Kurala Uygun
Davranmadığında Nasıl Davranıldığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin
Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Hoşlanmazlar	181	15,2	15,2
Dikkate Alırlar	1010	84,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 14. maddesi olan “Aile Büyüklerinizden Birinin, Birlikte Aldığınız Bir Kurala Uygun Davranmadığını Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 24’e bakıldığında, aile büyüklerine hataları söylendiğinde hoşlanmadıklarını söyleyenlerin sayısı 181, yüzdesi ise 15,2’dir. Diğer yandan, ailelerinin hatalarını söylediklerinde dikkate aldıklarını söyleyen öğrencilerin sayısı 1010 ve yüzdesi 84,8’dir. Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, çocuklarının hatalarını onlara söyleyince % 84,8 oranında dikkate aldıklarını gösterir.

Demokrasi açısından kurallara uymayanların uyarılması, demokratik denetim mekanizmasının kurulması ve işletilmesi açısından gereklidir. Demokrasi eğitime uygun bir ortamda olumsuz söz ve davranışların olmaması gerekir. Böyle davranışların olması halinde bireylerin cezalandırılması yerine demokratik olarak uyarılması gerekir.

Tablo 25

Aile Büyüklerinin Komşuluk İlişkileri Konusunda Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Saygı ve İçtenlik Yok	54	4,5	4,5
Saygı ve İçtenlik Var	1137	95,5	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 15. maddesi olan “Aşağıdakilerden Hangisi Aile Büyüklerinizin Komşuluk İlişkilerini Daha İyi Yansıtıyor? ” sorusu sorulmuştur. Tablo 25’e bakıldığında, aile büyüklerinin komşuluk ilişkilerinin saygıdan ve içtenlikten yoksun olduğunu söyleyen öğrencilerin sayısı 54, yüzdesi ise 4,5’tir. Diğer yandan, aile büyüklerinin komşuluk ilişkilerinin saygı ve içtenliğe dayalı olduğunu söyleyen öğrencilerin sayısı 1137, yüzdesi 95,5’tur. Bu sonuç, öğrenci ailelerinin, komşuluk ilişkilerinin çoğunlukla saygı ve içtenliğe dayalı olduğunu gösterir.

Demokratik yaşam açısından çevredeki kişilerle iyi ilişkiler kurabilmenin önemli bir gereklilik olduğu düşünülürse aile bireylerinin anlamlı bir farkla daha demokratik davrandığı söylenebilir.

Tablo 26
Hangi Tür Programların Aile Büyüklerinin İlgisini Çektiğine İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Ekonomi ve Siyaset	854	71,7	71,7
Magazin ve Eğlence	337	28,3	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 16. maddesi olan “Televizyon, Radyo ve Gazete Gibi İletişim Araçlarında Yer Alan Programlardan Hangileri Aile Büyüklerinizin Daha Çok İlgisini Çekmektedir?” sorusu sorulmuştur. Tablo 26’ya bakıldığında, aile büyüklerinin toplumsal sorunlar, ekonomi ve siyasetle ilgili programları seyrettiğini belirten öğrencilerin sayısı 854, yüzdesi ise 71,7’dir. Diğer yandan, aile büyüklerinin magazin ve eğlence programlarını seyrettiğini söyleyen öğrencilerin sayısı 337, yüzdesi 28,3’tür. Bu sonuç, öğrenci aileleri genellikle, iletişim araçlarındaki toplumsal sorunlar, ekonomi ve siyasetle ilgili programları tercih ederken % 28,3’ünün magazin ve eğlence programlarını izledikleri de görülmektedir.

3.3. Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeylerine Göre Öğrencilerin, Ailelerinin Demokratik Tutumlarını Algılama Biçimlerine Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin demokratik tutumlarının, sosyo-ekonomik gelir düzeylerine göre değişip değişmediği analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 27

Öğrencilerin İlgisi, İstek ve İhtiyaçları Karşısında Aile Büyüklerinin Tutumları İle Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Okullar	İlgi, İstek ve İhtiyaçlar Karşısında Ailenin Genel Tutumu		Toplam	χ^2	p
	İlgi Göstermez	İlgi Gösterir			
Üst Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	1	4	111	0,156	0,925
	2	3	64		
	3	9	201		
Toplam		16	376		
Orta Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	4	4	56	2,762	0,097
	5	9	339		
Toplam		13	395		
Alt Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	6	8	171	0,038	0,981
	7	2	49		
	8	4	83		
Toplam		14	303		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 2. maddesi olan “İlgi, İstek ve İhtiyaçlarınız Karşısında Aile Büyüklerinizin Genel Tutumu Nasıldır ?” sorusu sorulmuştur. Üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okula giden öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda anlamlılık düzeyleri $p > 0,05$ olduğu için öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları karşısında aile büyüklerinin tutumları ile ailenin sosyo-ekonomik gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 28

Öğrencilerin Eğitim ve Okul Yaşamı Karşısında Aile Büyüklerinin Tutumları İle Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Okullar	Eğitiminiz Konusunda Aile Büyüklerinizin Tutumu		Toplam	χ^2	p
	İlgilenmezler	İlgilenirler			
Üst Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	1	4	115	3,02	0,221
	2	1	66		
	3	13	197		
Total		18	374		
Orta Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	4	8	171	0,038	0,981
	5	2	49		
	6	4	83		
Total		14	303		

Alt						
Sosyo-Ekonomik	7	4	56	60		
Gruptaki						
Okullar	8	9	339	348	2,762	0,097
Toplam		13	395	408		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 3. maddesi olan “Eğitiminiz ve Okul Yaşamınız Karşısında Aile Büyüklerinizin Genel Tutumu Nasıldır ?” sorusu sorulmuştur. Üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okula giden öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar için χ^2 analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda anlamlılık düzeyleri $p > 0,05$ olduğu için öğrencilerin eğitim ve okul yaşamları karşısında aile büyüklerinin tutumları ile ailenin sosyo-ekonomik gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 29

Öğrencilerin Giysi Seçimi Konusunda Aile Büyüklerinin Tutumları İle Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Okullar		Giysi Seçimi Konusunda Aile Büyüklerinizin Tutumu		Toplam	χ^2	p
		Büyüklerim Seçer	Ben Seçerim			
Üst	1	10	105	115		
Sosyo-Ekonomik	2	6	61	67		
Gruptaki						
Okullar	3	28	182	210	2,022	0,364
Toplam		44	348	392		

Orta Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	4	10	50	60	3,747	0,053
	5	30	318	348		
Toplam		40	368	408		
Alt Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	6	22	157	179	1,720	0,423
	7	3	48	51		
	8	9	78	87		
Toplam		34	283	317		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 9. maddesi olan “Size Giysi Almak Amacıyla Aile Büyüklerinizle Birlikte Alışverişe Çıktığınızı Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okula giden öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda anlamlılık düzeyleri $p > 0,05$ olduğu için öğrencilerin giysi seçimi konusunda aile büyüklerinin tutumları ile ailenin sosyo-ekonomik gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 30

**Öğrencilerin Okul Dışı Zamanları Hakkında Aile Büyüklerinin Tutumları İle
Ailenin Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Göre İlişki Olup Olmadığının
Karşılaştırılması**

Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Okullar	Okul Dışındaki Zamanlarla İlgili Ailenin Tutumu		Toplam	χ^2	p	
	Ders Dışı Faaliyetlerle İlgilenmemi İstemezler	Ders Dışı Faaliyetlerimi Desteklerler				
Üst Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	1 2 3	6 3 32	109 64 178	115 67 210	11,055	0,004
Toplam		41	351	392		
Orta Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	4 5	9 63	51 285	60 348	0,339	0,560
Toplam		72	336	408		
Alt Sosyo-Ekonomik Gruptaki Okullar	6 7 8	30 7 10	149 44 77	179 51 87	1,344	0,511
Toplam		47	270	317		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 12. maddesi olan “Aile Büyüklerinizin Okul Dışındaki Zamanlar Hakkındaki Tutumu Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okula giden öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda sadece üst sosyo-ekonomik gelir düzeyine ait gruptaki okulların χ^2 değeri 11,055 ve $p = 0,004$ çıktığı için öğrencilerin okul dışındaki zamanları hakkında aile büyüklerinin tutumları ile ailenin üst sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip olması arasında ilişki vardır.

Tablo 30’da da görüldüğü gibi, üst sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip 392 öğrencinin 351’i ailelerinin, okul dışı zamanlarında ders dışında kaynaklar okumalarını, sanat ya da sporla ilgilenmelerini önerip teşvik ettiklerini belirtirken, 41 öğrenci ise ailelerinin ders dışında, başka şeylerle uğraşmalarından hoşlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Orta ve alt sosyo ekonomik gelir düzeyine sahip okulların analiz sonuçlarında anlamlılık düzeyleri $p > 0,05$ olduğu için öğrencilerin okul dışı zamanları hakkında aile büyüklerinin tutumları ile ailenin sosyo-ekonomik gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

3.4. Öğrencilerin, Okul Yönetiminin Tutumlarını Algılama Biçimlerine Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde okul yönetiminin tutumlarının, öğrencilerin demokratik davranış göstermesini nasıl etkilediğini bulmak için analizler yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 31

Öğrencilerin Okul ve Sınıf Ortamından Nasıl Etkiledikleri İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Baskı ve Korku	257	21,6	21,6
Mutlu ve Huzurlu	934	78,4	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 18. maddesi olan “Okul Ortamı Kendinizi Nasıl Hissetmenizi Sağlıyor?” sorusu sorulmuştur. Tablo 31’e bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde okulda baskı ve korku duygusu hissedenlerin sayısı 257 yüzdesi ise 21,6’dır. Diğer yandan kendisini okulda mutlu, huzurlu ve değerli hissedenlerin sayısı 934 ve yüzdesi 78,4’tür. Bu sonuç, her bir öğrencinin, kendisini okul ortamında mutlu, huzurlu ve değerli hissettiğini gösterir.

Bireylerin, yaşadıkları ortam içinde kendilerini huzurlu ve mutlu hissetmeleri demokrasi eğitimi açısından bir gerekliliktir. Sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma, işbirliği, güven, özgürlük gibi demokratik değerlerin yaşamadığı bir ortamda bireylerin kendilerini mutlu ve huzurlu hissetmelerinin mümkün olmayacağı açıktır.

Tablo 32

Öğrencilerin İlgisi, İstek ve İhtiyaçları Karşısında Okul Yönetiminin Genel Tutumu İle İlgili Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Önemsizdir	531	44,6	44,6
Önemlidir	660	55,4	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 18. maddesi olan “İlgi, İstek ve İhtiyaçlarınız Karşısında Okul Yönetiminizin Tutum Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Tablo 32’ye bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının okul yönetimi tarafından yeterince önemsenmediğini düşünenlerin sayısı 531 yüzdesi ise 44,6’dır. Diğer yandan öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının okul yönetimi tarafından yeterince önemsendiğini düşünenlerin sayısı 660 ve yüzdesi 55,4’tür. Bu sonuç, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının okul yönetimi tarafından önemsendiğini gösterir. Ancak öğrencilerin verdikleri cevapların sayısının birbirine yakınlığı dikkat çekicidir. Kaykanacı (2000) tarafından yapılan araştırmanın eğitim öğretim boyutundaki sonuçları ile örtüşmektedir. Kaykanacı’nın (2000) araştırma sonuçlarında okul yöneticilerinin öğrencilerle ilgili problemlerin çözümünü sağlama, öğrencilerin başarısına ilişkin aksaklıkları giderme konularına fazla zaman harcadıkları, en çok eğitim-öğretimle ilgili işlere zaman ayırdıkları anlaşılmıştır.

Tablo 33

Okulda Öğrencilerle İlgili Önemli Bir Karar Alınacağında Okul Yönetimin Nasıl Davrandığına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Okul Yönetimi Karar Alır	653	54,8	54,8
Veli ve Öğrenci Görüşleri Alınır	538	45,2	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 19. maddesi olan “Okulda Öğrencilerle İlgili Önemli Bir Karar Alınması Gerekliğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 41’de bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, okul yönetimin gerekli kararları alıp uyguladığını düşünenlerin sayısı 653 yüzdesi ise 54,8’dir. Diğer yandan okul yönetiminin karar alırken öğrenci ve veli görüşlerine başvurduğunu söyleyenlerin sayısı 538 ve yüzdesi 45,2’dir. Bu sonuç, okul yönetiminin gerekli kararları alıp uygularken öğrenci ve veli görüşlerini almaya daha fazla özen göstermeleri gerektiğini göstermektedir. İlköğretim okulu öğretmenleri veli görüşlerinin “arasıra” alındığını belirtmişlerdir.

Tablo 34

Okul Ortamlarıyla İlgili Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Dayak ve Kavga Vardır	386	32,4	32,4
Dayak ve Kavga Olaylarına Yer Yoktur	805	67,6	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 20. maddesi olan “Okul Ortamınız Aşağıdaki Seçeneklerden Hangisine Daha Uygundur?” sorusu sorulmuştur. Tablo 42’ye bakıldığında bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinde, okulda kavga ve dayak olaylarının sık yaşandığını söyleyenlerin sayısı 386 yüzdesi ise 32,4’tür. Diğer yandan okul yönetimi ve öğretmenlerinin dayak ve kavga gibi olaylara fırsat vermediklerini söyleyenlerin sayısı 805 ve yüzdesi 67,6’dır. Bu sonuç, okul yönetiminin ve öğretmenlerinin dayak ve kavga gibi olaylara fırsat vermediklerini gösterir. Ancak 386 öğrenciyi de göz ardı etmek yanlış olur.

3.5. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Yönetiminin Tutumlarını

Algılama Biçimlerine Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin cinsiyetleri ile okul yönetiminin tutumları arasında bir ilişki olup olmadığına ilişkin analizler yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 35

Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Sınıf ve Okul Ortamlarında Kendilerini Nasıl Hissettikleri Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	Okul ve Sınıf Ortamında Kendinizi Nasıl Hissediyorsunuz?		Toplam	χ^2	p	
	Baskı ve Korku	Mutlu, Huzurlu ve Değerli				
Cinsiyet	Kız	107	491	598	9,641	0,002
	Erkek	150	443	593		
Toplam		257	934	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 17. maddesi olan “Okul ve Sınıf Ortamınız Kendinizi Nasıl Hissetmenizi Sağlıyor?” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile cinsiyet arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 9,641 ve p = 0,002 çıktığı için öğrencilerin cinsiyetleri ile, okul ve sınıf ortamlarında kendilerini mutlu hissedip hissetmedikleri arasında bir ilişki vardır.

Sonuç olarak, Tablo 35’te görüldüğü gibi, ankete katılan 1191 öğrencinin 598’i kız öğrencidir, bu öğrencilerin 491’i sınıf ve okul ortamlarında kendilerini mutlu, huzurlu ve değerli hissederken, 107 kız öğrenci ise sınıf ve okul ortamlarında baskı ve korku duygularını hissettiklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan 593 erkek öğrencinin ise 443’ü sınıf ve okul ortamlarında kendilerini mutlu, huzurlu ve değerli hissederken, 150’si sınıf ve okul ortamlarında baskı ve korku duygularını hissettiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak 1191 öğrencinin 934’ü sınıf ve okul ortamlarında kendilerini mutlu, huzurlu ve değerli hissederken, 257’si sınıf ve okul ortamlarında baskı ve korku duygularını hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, öğrencilerin sınıf ve okul ortamlarında kendilerini mutlu, huzurlu ve değerli hissettiklerini, aynı zamanda da kız öğrencilerin okul ortamında kendilerini daha mutlu, huzurlu ve değerli gördüklerini de gösterir.

Tablo 36

Öğrencilerin Cinsiyetleri İle İlgi, İstek ve İhtiyaçları Karşısında Okul Yönetiminin Genel Tutumu Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	İlgi, İstek ve İhtiyaçlar Karşısında Okul Yönetiminin Tutumu		Toplam	χ^2	p	
	Önemsemezler	Önemseler				
Cinsiyet	Kız	272	326	598	0,394	0,53
	Erkek	259	334	593		
Toplam		531	660	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 18. maddesi olan “İlgi, İstek ve İhtiyaçlarınız Karşısında Okul Yönetiminizin Tutumu Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile cinsiyet arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 0,394 ve $p = 0,53$ çıktığı için öğrencilerin cinsiyetleri ile, istek ve ihtiyaçları karşısında okul yönetiminin tutumu arasında ilişki yoktur.

Tablo 37

Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Okul Yönetimin Öğrencilerle İlgili Önemli Bir Karar Alınması Gerektiğinde Sergilediği Tutum Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	Öğrencilerle İlgili Karar Alınırken		Toplam	χ^2	p	
	Okul Yönetimi Alır ve Uygular	Veli ve Öğrenci Görüşü Alınır				
Cinsiyet	Kız	341	256	597	2,623	0,105
	Erkek	311	282	593		
Toplam		652	538	1190		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 19. maddesi “Okulda Öğrencilerle İlgili Önemli Bir Karar Alınması Gerektiğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile cinsiyet arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 2,623 ve $p = 0,105$ çıktığı için öğrencilerin cinsiyetleri ile okul yönetimin öğrencilerle ilgili önemli bir karar alınması gerektiğinde sergilediği tutum arasında ilişki yoktur.

Tablo 38

Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Okul Ortamlarında Yaşanan Dayak ve Kavga Gibi Olaylar Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

		Okul Ortamınız Nasıldır?		Toplam	χ^2	p
		Dayak ve Kavga Sık Yaşanır	Dayak ve Kavgaya Fırsat Verilmez			
Cinsiyet	Kız	158	440	598	19,661	0,000
	Erkek	228	365	593		
Toplam		386	805	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 20. maddesi olan “Okul Ortamınız Aşağıdaki Seçeneklerden Hangisine Daha Uygundur?” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile cinsiyet arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 19,661 ve $p = 0,000$ çıktığı için öğrencilerin cinsiyetleri ile okul ortamlarının arasında ilişki vardır.

Sonuç olarak, Tablo 38’de görüldüğü gibi, ankete katılan 1191 öğrencinin 598’i kız öğrencidir, bu öğrencilerin 440’ı okul yönetimi ve öğretmenlerinin dayak ve kavga olaylarına fırsat vermediklerini, 158 kız öğrenci ise dayak ve kavga olaylarına sık rastlandığını belirtmişlerdir. Ankete katılan 593 erkek öğrencinin ise 365’i okul yönetimi ve öğretmenlerinin dayak ve kavga olaylarına fırsat vermediklerini, 228’i dayak ve kavga olaylarına sık rastlandığını belirtmişlerdir.

Genel olarak 1191 öğrencinin 805'i okul yönetimi ve öğretmenlerinin dayak ve kavga olaylarına fırsat vermediklerini, 386'sı dayak ve kavga olaylarına sık rastlandığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, öğrencilerin okul yönetimi ve öğretmenlerinin dayak ve kavga olaylarına fırsat vermediklerini, aynı zamanda da kız öğrencilerin okul ortamında dayak ve kavga olaylarına yer verilmediğini düşündüklerini gösterir.

3.6. Öğrencilerin, Öğretmenlerin Tutumlarını Algılama Biçimi İle İlgili

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin demokratik tutum geliştirirken öğretmenlerinin tutumlarını algılama biçimleri analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 39

Öğretmenlerin Aileyle Kurduğu İlişki Konusunda Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Yeterince Görüşmez	365	30,6	30,6
Yeterli Sıklıkta Görüşürler	826	69,4	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 21. maddesi olan “Aşağıdakilerden Hangisi Öğretmenlerinizin Aileniz İle Kurduğu İlişkiyi Daha İyi Yansıtıyor?” sorusu sorulmuştur. Tablo 39'a bakıldığında, öğretmenlerinin aile büyükleriyle yeterince görüşmediğini söyleyen öğrencilerin sayısı 365, yüzdesi ise 30,6'dır. Diğer yandan, öğretmenlerinin aile büyükleriyle yeterince görüştüğünü belirten öğrencilerin sayısı 826, yüzdesi 69,4'tür. Bu veriler, okuldaki öğretmenlerin, öğrencilerin aileleriyle yeterince görüştüğünü gösterir.

Tablo 40

Okuldaki Öğretmen- Öğrenci İlişkilerini Nasıl Algıladıklarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Ayrımcılık Yapılır	459	38,5	38,5
Eşit ve Adil Yaklaşılır	732	61,5	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 22. maddesi olan “Okulunuzdaki Öğretmen-Öğrenci İlişkileri Aşağıdaki Seçeneklerden Hangisine Daha Uygundur?” sorusu sorulmuştur. Tablo 40’a bakıldığında, öğretmenlerinin ve okul yönetimin, öğrenciler arasında ayrımcılık yaptığını söyleyenlerin sayısı 459, yüzdesi ise 38,5’tir. Diğer yandan, okul yönetimlerinin ve öğretmenlerinin bütün öğrencilere eşit derecede yaklaştığını söyleyenlerin sayısı 732, yüzdesi 61,5’tur. Bu veriler, okuldaki öğretmenlerin, öğrencilere karşı davranışlarının öğrenciler tarafından aynı algılanmadığını göstermektedir. Çünkü %32’lik bir rakam gözardı edilemez.

Tablo 41

Özel Sorunlarını Öğretmenleriyle Paylaşıp Paylaşmadıklarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Paylaşmaya Çekinirim, Dinlemezler	375	31,5	31,5
Paylaşıyorum, Dinlerler	816	68,5	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 23. maddesi olan “Öğretmenlerinizle Aylaşmak İstedığınız Özel Bir Sorununuz Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Verilere bakıldığında, öğretmenlerinin okul dışındaki sorunlarıyla pek fazla ilgilenmediklerini ve bu yüzden çekindiklerini belirten öğrencilerin sayısı 375, yüzdesi ise 31,5’tir. Diğer yandan, öğretmenlerinin sorunlarını dinleyip anlamaya çalıştıklarını belirtenlerin sayısı 816, yüzdesi 68,5’tur. Bu veriler, okuldaki öğretmenlerin öğrenci sorunlarıyla ilgilenme ve onları anlamaya çalıştıklarını gösterir.

Bireylerin, karşılaştıkları sıkıntılarını gerekli kişilerle rahatlıkla konuşabilmeleri, bu konudaki düşüncelerini ifade edebilmeleri demokrasinin bir gereğidir.

Tablo 42

Özel İlgi ve Merakları İçin Öğretmenlerinden Yardım İsteyip İsteyemeyeceklerine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Ders Dışı Uğraşılardan Hoşlanılmaz	240	20,2	20,2
Ders Dışında Zaman Ayırırlar	951	79,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 24. maddesi olan “Öğretmenlerinizden Yardım İstemeyi Düşündüğünüz Özel Bir Sorununuz Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 42’ye bakıldığında, öğretmenlerinin ders dışı uğraşlarla ilgilenmelerini istemediğini belirten öğrencilerin sayısı 240, yüzdesi ise 20,2’dir. Diğer yandan, öğretmenlerinin ders dışında çoğunlukla öğrencilerine zaman ayırdıklarını belirtenlerin sayısı 951, yüzdesi 79,8’dir. Bu veriler, okuldaki öğretmenlerin öğrencilerine, ders dışında çoğunlukla zaman ayırdıklarını gösterir.

Tablo 43

Sınıf İçindeki Anlaşmazlıklarda Öğretmenlerinin Tutumuna Dair Öğrenci Görüşleri Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Öğretmen Son Sözü Söyler	403	33,8	33,8
Konu Üzerinde Tartışılır, Uzlaşılır	788	66,2	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 25. maddesi olan “Sınıf İçinde, Belirli Bir Konuda Anlaşmazlık Yaşandığını Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 43’e bakıldığında, öğretmenlerinin son sözü söyleyip kimin haklı olduğuna karar verdiğini belirten öğrencilerin sayısı 403, yüzdesi ise 33,8’dir. Diğer yandan, öğretmenlerinin anlaşmazlıklar üzerinde tartışarak uzlaşmalarını sağladığını belirtenlerin sayısı 788, yüzdesi 66,2’dir. Bu veriler, okuldaki öğretmenlerin, sınıfta çıkan herhangi bir tartışmada, çoğunlukla konu üzerinde öğrencilerini tartıştırıp uzlaşma sağladıklarını gösterir. (Duman,2005)’a göre de öğretmenlerin çoğunluğu arabulucu rol üstlenerek çözüme yönelik adımlar attığı belirtilmiştir.

Tablo 44

Derste Bir Konu Tartışılırken Söylemek İstedığı Şeylere Karşı Öğretmen Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Öğretmen Soru Sormadıkça Konuşulmaz	288	24,2	24,2
Düşüncelerimizi Çekinmeden Söyleriz	903	75,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 26. maddesi olan “Derste Belirli Bir Konu Tartışıldığını ve Söylemek İstedığınız Şeyler Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur.

Tablo 44'e bakıldığında, öğretmenlerinin soru yöneltmediği sürece konuşmalarının doğru olmayacağını belirten öğrencilerin sayısı 288, yüzdesi ise 24,2'dir. Diğer yandan, öğretmenlerinin karşısında düşüncelerini çekinmeden söyleyebildiklerini belirtenlerin sayısı 903, yüzdesi 75,8'dir. Bu veriler, okuldaki öğretmenlerin, çoğunluğunun öğrencilerinin sınıftaki düşüncelerini çekinmeden söyleyebilecekleri bir ortam yaratmaya çalıştıklarını gösterir.

Herhangi bir konuya ilişkin düşüncelerini ifade edebilme, temel bir insan hakkı ve demokrasinin temel gereklerinden biridir.

Tablo 45

Öğretmenlerinin Okul Dışındaki Zamanlar Hakkındaki Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Hoşlanmazlar	202	17,0	17,0
Önerirler	989	83,0	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 27. maddesi olan “Öğretmenlerinizin Okul Dışı Zamanlar Hakkındaki Tutumu Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Tablo 45'e bakıldığında, öğretmenlerinin ödevler dışında başka şeylerle uğraşmalarından hoşlanmadıklarını belirten öğrencilerin sayısı 202, yüzdesi ise 17,0'dir. Diğer yandan, öğretmenlerinin, ders dışı kaynakları okumalarından, sanat ya da sporla ilgilenmelerinden hoşlandıklarını belirtenlerin sayısı 989, yüzdesi 83,0'dır. Bu veriler, öğretmenlerin, öğrencilerinin ders dışı zamanlarını yalnızca ev ödevleriyle değil, sanatsal ve kültürel tüm yayınları izleyerek geçirmelerini istediklerini gösterir.

Tablo 46

Okul Dışında Verilen Ödevlerin Neye Yönelik Olduğuna İlişkin Öğrenci Görüşleri Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Ders Kitabına Yönelik, Kişisel Araştırmaya	265	22,3	22,3
Yönelik, Grup Çalışması	926	77,7	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 28. maddesi olan “Okul Dışında Çalışmanız İçin Verilen Ödevler Genelde Hangisine Daha Uygundur?” sorusu sorulmuştur. Tablo 46’ya bakıldığında, sadece ders kitabından yararlanılarak yapılacak kişisel ödevlere yönelik olduğunu belirten öğrencilerin sayısı 265, yüzdesi ise 22,3’tür. Diğer yandan, okul dışındaki çalışmalarının araştırma ve işbirliğini gerektiren grup çalışmalarının verildiğini belirtenlerin sayısı 926, yüzdesi 77,7’dir. Bu veriler, öğrencilere verilen ödevlerin ağırlıklı olarak araştırma ve işbirliğini gerektiren grup çalışmalarına yönelik olduğunu gösterir.

Tablo 47

Derslerinde Başarısız Öğrencilere Karşı Öğretmenlerin Tutumuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Kızar, Küçümser Başarısızlık Nedenleri	279	23,4	23,4
Araştırılır	912	76,6	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 29. maddesi olan “Derslerde İyi Öğrenemeyen ve Yeterince Başarılı Olamayan Arkadaşlarımız Olduğunu Düşünün.”

sorusu sorulmuştur. Tablo 47'ye bakıldığında, bu tür başarısız öğrencilere öğretmenlerinin kızdığını ya da küçümsediklerini belirten öğrencilerin sayısı 279, yüzdesi ise 23,4'tür. Diğer yandan, öğretmenlerinin başarısız öğrencilerin başarısızlık nedenlerini araştırdıklarını belirtenlerin sayısı 912, yüzdesi 76,6'dır. Bu veriler, öğretmenlerin başarısız öğrencilerin başarısızlık nedenlerini araştırdıklarını düşündürmektedir.

Tablo 48

Sınıf İçi Kuralların Kim Tarafından Belirlendiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Kuralları Öğretmen Belirler	366	30,7	30,7
Birlikte Belirleriz	825	69,3	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 30. maddesi olan “Daha Düzenli Bir Ortam İçin, Sınıf İçinde Bazı Kuralların Belirlenmesi Gerektiğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 48'e bakıldığında, kuralları öğretmenlerinin belirlediğini belirten öğrencilerin sayısı 366, yüzdesi ise 30,7'dir. Diğer yandan, sınıf içi kurallarını tartışarak hep beraber belirlediklerini belirtenlerin sayısı 825, yüzdesi 69,3'tür. Bu veriler, genellikle öğretmenlerin sınıf içi kuralları belirlerken bir tartışma başlattığını ve kuralların öğrencilerle birlikte alındığını düşündürmektedir.

Tablo 49

Sınıf İçi Kurallara Uymayan Öğrencilere Karşı Öğretmen Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Azalanır, Dövülür	215	18,1	18,1
Konuşularak Uyarılır	976	81,9	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 31. maddesi olan “Sınıf İçinde Belirlenmiş Kurallara Uymayanlar Olduğunda, Aşağıdaki Durumlardan Hangisi Yaşanmaktadır?” sorusu sorulmuştur. Tablo 49’a bakıldığında, kurallara uymayan öğrencilerin öğretmenler tarafından azalanıp dövüldüğünü belirten öğrencilerin sayısı 215, yüzdesi ise 18,1’dir. Diğer yandan, sınıf içi kurallarına uymayan öğrencilerin öğretmenler tarafından konuşularak hatalarını anlamalarının sağlandığını belirtenlerin sayısı 976, yüzdesi 81,9’dur. Bu veriler, öğretmenlerin sınıf içindeki kurallara uymayan öğrencilerle konuşup hatalarını anlamalarını sağladıklarını gösterir.

Herkesin hata yapabileceği ve bununla ilgili olarak yapılan eleştirilerin olgunlukla karşılanması, demokratikliğin bir gereğidir.

Tablo 50

Birlikte Alınan Kurallara Öğretmenleri Uymadığında Nasıl Davrandıklarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Hatalarını Söylememizden Hoşlanmazlar	304	25,5	25,5
Hatalarını Söylediğimizde Dikkate Alırlar	887	74,5	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 32. maddesi olan “Öğretmenlerinizin Birlikte Aldığınız Kurallara Uygun Davranmadığını Düşünün.” Sorusu sorulmuştur. Tablo 50’ye bakıldığında, öğretmenlerinin, kendi hatalarının söylenmesinden hoşlanmadıklarını belirten öğrencilerin sayısı 304, yüzdesi ise 25,5’tir. Diğer yandan, öğretmenlerine hatalarını söylediklerinde dikkate aldıklarını belirtenlerin sayısı 887, yüzdesi 74,5’tur. Bu veriler, öğretmenlerin hatalarının öğrenciler tarafından belirtildiği zaman dikkate aldıklarını ağırlıklı olarak söyleyebiliriz. (Duman,2005)’a göre de öğretmenlerin kendilerine karşı yapılan eleştirilerde hoşgörülü oldukları saptanmıştır.

Hataların insan için olabileceğini ve yapılan hatadan en kısa sürede dönmeyi bilen bireyler genellikle demokratiktir. Aynı zamanda demokratik bireyler, kendisini eleştiren kimselere de son derece saygılı olmalıdır.

Tablo 51

Sınıf Başkanının Nasıl Belirlendiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Öğretmen Seçer Biz Seçeriz	150	12,6	12,6
Toplam	1041	87,4	100,0

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 33. maddesi olan “Sınıfınızda Başkan ya da Bir Temsilcisi Seçilmesi Gerektiğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 51’e bakıldığında, sınıf temsilcisi ya da sınıf başkanını öğretmenlerinin seçtiğini belirten öğrencilerin sayısı 150, yüzdesi ise 12,6’dır. Diğer yandan, sınıf temsilcisi ya da sınıf başkanını öğrencilerin katıldığı seçimlerle belirlediklerini belirtenlerin sayısı 1041, yüzdesi 87,4’tür. Bu veriler, genellikle sınıf temsilcisi ya da sınıf başkanını öğrencilerin seçimle belirlediğini gösterir. (Toper, 2007)’e göre de sınıf başkanını öğrencileri belirlediği vurgulanmıştır.

Tablo 52

Belirli Bir Eğitsel Faaliyet İçin Gruplara Ayrılırken Neler Yapıldığına İlişkin Öğrenci Görüşlerin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Grupları Öğretmen Oluşturur	335	28,1	28,1
Bizim İstek ve Tercihlerimiz Belirler	856	71,9	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 34. maddesi olan “Belirli Bir Eğitsel Faaliyet İçin Gruplara Ayrılmanız Gerekliğini Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 52’ye bakıldığında, grupların öğretmenleri tarafından oluşturulduğunu belirten öğrencilerin sayısı 335, yüzdesi ise 28,1’dir. Diğer yandan, gruplar oluşturulurken öğrencilerin görüş ve isteklerinin dikkate alındığını belirtenlerin sayısı 856, yüzdesi 71,9’dur. Bu veriler, öğrenciler gruplara ayrılırken onların görüş, istek ve tercihlerinin göz önüne alındığını gösterir.

Tablo 53

Sınıfın Temizlik ve Düzeninin Sağlanması İçin Bazı Önlemler Almak Gerekliğinde Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
İlgilenmezler	217	18,2	18,2
Bize Görev ve Sorumluluk Paylaşırlar	974	81,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 35. maddesi olan “Sınıfımızın Temlik ve Düzeninin Sağlanması İçin Bazı Önlemler Almak Gerekliğini Düşünün.” sorusu

sorulmuştur. Tablo 53'e bakıldığında, öğretmenlerinin bu tür konularla pek ilgilenmediğini belirten öğrencilerin sayısı 217, yüzdesi ise 18,2'dir. Diğer yandan, öğretmenlerinin bu konuda öğrencilere görev ve sorumluluklar paylaştığını belirtenlerin sayısı 974, yüzdesi 81,8'dir. Bu veriler, sınıfın temizlik ve düzenin sağlanmasında öğretmenlerin çoğunlukla öğrencilerine gerekli görev ve sorumlulukları paylaştığını gösterir.

Tablo 54

Öğretmenlerin Ülke ve Dünyanın Güncel Sorunlarına Karşı Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
İlgilenmezler	181	15,2	15,2
İlgilenirler	1010	84,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 36. maddesi olan “Öğretmenlerinizin Ülke ve Dünyanın Güncel Sorunları Karşısındaki Tutumları Sizce Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Tablo 54'e bakıldığında, öğretmenlerinin ülke ve dünyanın güncel sorunlarıyla ilgilenmediğini belirten öğrencilerin sayısı 181, yüzdesi ise 15,2'dir. Diğer yandan, öğretmenlerinin ülke ve dünyanın güncel sorunlarıyla ilgilendiğini belirtenlerin sayısı 1010, yüzdesi 84,8'dir. Bu veriler, öğretmenlerin çoğunlukla ülke ve dünyanın güncel sorunlarıyla yakından ilgilendiğini gösterir.

Tablo 55

Sınıf Arkadaşlarından Birinin Yaşadığı Sorunla Diğer Öğrencilerin İlgilenip İlgilenmediğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

	N	(%)	Birikimli Yüzde (%)
Kimse İlgilenmez	217	18,2	18,2
Tüm Öğrenciler Yardımcı Olur	974	81,8	100,0
Toplam	1191	100,0	

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 37. maddesi olan “Sınıf Arkadaşlarınızdan Birinin Önemli Bir Sorun Yaşamakta Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Tablo 55’e bakıldığında, sınıfta hiçbir öğrencinin sorunu olan arkadaşlarıyla ilgilenmediğini belirten öğrencilerin sayısı 217, yüzdesi ise 18,2’dir. Diğer yandan, tüm öğrencilerin sorunu olan arkadaşlarına yardımcı olmaya çalıştıklarını belirtenlerin sayısı 974, yüzdesi 81,8’dir. Bu veriler, sınıftaki öğrencilerin çoğunlukla sorun yaşayan bir arkadaşlarıyla yakından ilgilendiklerini gösterir.

3.7. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Öğretmen Tutumlarını Algılama Biçimlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin sınıf düzeyleri ile öğretmenlerinin tutumlarını algılama biçimleri analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 56

Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Özel Sorunlarını Öğretmenleriyle Paylaşım Paylaşmadıkları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	Özel Sorunları Öğretmeninizle Paylaşırdınız mı?		Toplam	χ^2	p
	Çekinirim	Paylaşırım			
SINIF 6	153	404	557	7,829	0,05
7	222	412	634		
Toplam	375	816	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 23. maddesi olan “Öğretmenlerinizle Paylaşmak İstedığınız Özel Bir Sorununuz Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 7,829 ve $p = 0,05$ çıktığı için öğrencilerin sınıf düzeyleri ile özel sorunlarını öğretmenleriyle paylaşım paylaşmadıkları arasında ilişki yoktur.

Tablo 57

Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Sınıf İçinde Yaşanan Anlaşmazlıklardaki Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	Sınıf İçindeki Anlaşmazlıklarda		Toplam	χ^2	p
	Öğretmen Son Sözü Söyler	Tartışılabilir Uzlaşılır			
SINIF 6	143	414	557	31,150	0,000
7	260	374	634		
Toplam	403	788	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 25. maddesi olan “Sınıf İçinde, Belirli Bir Konuda Anlaşmazlık Yaşandığını Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile

öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 31,150 ve $p = 0,000$ çıktığı için öğrencilerin sınıf düzeyleri ile sınıf içinde yaşanan anlaşmazlıklardaki öğretmen tutumları arasında ilişki vardır.

Sonuç olarak, Tablo 57'de görüldüğü gibi, ankete katılan 1191 öğrencinin 557'si 6. sınıf öğrencisidir, bu öğrencilerin 143'ü sınıf içindeki bir anlaşmazlıkta öğretmenlerinin son sözü söyleyerek kimin haklı olduğuna karar verdiğini, 414'ü ise öğretmenlerinin anlaşmazlık konusu üzerinde tartışarak uzlaşmalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan 260, 7. sınıf öğrencisi sınıf içindeki bir anlaşmazlıkta öğretmenlerinin son sözü söyleyerek kimin haklı olduğuna karar verdiğini, 474'ü ise öğretmenlerinin anlaşmazlık konusu üzerinde tartışarak uzlaşmalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak 1191 öğrencinin 403'ü sınıf içindeki bir anlaşmazlıkta öğretmenlerinin son sözü söyleyerek kimin haklı olduğuna karar verdiğini belirtirken, 788 öğrenci öğretmenlerinin anlaşmazlık konusu üzerinde tartışarak uzlaşmalarını sağladıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, sınıftaki bir anlaşmazlık durumunda öğretmenlerin, tartışma konusu üzerinde öğrencilerin genellikle tartışmasını sağlayıp uzlaşmaya varmalarını desteklediklerini gösterir.

Tablo 58

Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Derste Belirli Bir Konu Üzerinde Görüş Belirtmek İstediginizdeki Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	Derste Belirli Bir Konu Tartışılırken		Toplam	χ^2	p
	Soru Sorulmadıkça Konuşmak Doğru Değildir.	Düşüncelerimizi Çekinmeden Söyleriz			
SINIF 6	119	438	557	4,529	0,033
7	169	465	634		
Toplam	288	903	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 26. maddesi olan “Derste Belirli Bir Konunun Tartışıldığını ve Söylemek İstedığınız Şeyler Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 4,529 ve $p = 0,033$ çıktığı için öğrencilerin sınıf düzeyleri ile derste belirli bir konu üzerinde görüş belirtmek istediğinizdeki öğretmen tutumları arasında ilişki vardır.

Sonuç olarak, Tablo 58’de görüldüğü gibi, ankete katılan 1191 öğrencinin 557’si 6. sınıf öğrencisidir. Bu öğrencilerin 119’u öğretmenleri soru yöneltmedikçe konuşmalarının doğru olmadığını, 438’i ise öğretmenlerinin karşısında düşüncelerini çekinmeden söylediklerini belirtmişlerdir.

Ankete katılan 169 7. sınıf öğrencisi, öğretmenleri soru yöneltmedikçe konuşmalarının doğru olmadığını, 465’i ise öğretmenlerinin karşısında düşüncelerini çekinmeden söylediklerini belirtmişlerdir.

Genel olarak 1191 öğrencinin 288’i öğretmenleri soru yöneltmedikçe konuşmalarının doğru olmadığını belirtirken, 903 öğrenci, öğretmenlerinin karşısında düşüncelerini çekinmeden söylediklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, öğrencilerin öğretmenleri karşısında düşüncelerini çoğunlukla özgürce dile getirdiklerinin bir göstergesidir.

Tablo 59

Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Dersleri İyi Öğrenemeyen ve Yeterince Başarılı Olamayan Bir Öğrenci Karşısında Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	Dersleri İyi Öğrenemeyen Öğrenci Karşısında Öğretmenin Tutumu		Toplam	χ^2	p
	Kızılır , Küçümsenir	Başarısızlık Nedenleri Araştırılır			
SINIF 6	101	456	557	16,341	0,000
7	178	456	634		
Toplam	279	912	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 29. maddesi olan “Derslerde İyi Öğrenemeyen ve Yeterince Başarılı Olamayan Arkadaşlarımız Olduğunu Düşünün.” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 16,341 ve p = 0,000 çıktığı için öğrencilerin sınıf düzeyleri ile derste belirli bir konu üzerinde görüş belirtmek istediğindeki öğretmen tutumları arasında ilişki vardır.

Sonuç olarak, Tablo 59’da görüldüğü gibi, ankete katılan 1191 öğrencinin 557’si 6. sınıf öğrencisidir, Bu öğrencilerin 101’i öğretmenlerin, derslerinde başarısız olan arkadaşlarını kızarak azarladıklarını ve küçümsediklerini, 456’sı ise öğretmenlerinin başarısız olan arkadaşlarının başarısızlık nedenlerini araştırarak ona yardımcı olduklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan 178, 7. sınıf öğrencisi, öğretmenlerin, derslerinde başarısız olan arkadaşlarını kızarak azarladıklarını ve küçümsediklerini, 456’sı ise öğretmenlerinin başarısız olan arkadaşlarının başarısızlık nedenlerini araştırarak ona yardımcı olduklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak 1191 öğrencinin 279'u öğretmenlerin, derslerinde başarısız olan arkadaşlarını kızarak azarladıklarını ve küçümsediklerini, 912 öğrenci ise öğretmenlerinin başarısız olan arkadaşlarının başarısızlık nedenlerini araştırarak ona yardımcı olduklarını belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, öğretmenlerin genellikle öğrencilerinin başarısızlık nedenlerini onlara kızmayıp küçümsemeyerek araştırdıklarını ve onlara yardımcı olduklarını göstermektedir.

Tablo 60

Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri İle Sınıf İçi Kurallara Uymayanlar Olduğunda Öğretmen Tutumları Arasında İlişki Olup Olmadığının Karşılaştırılması

	Sınıf İçi Kurallara Uyulmadığında		Toplam	χ^2	p
	Azarlanır, Dövülür	Konuşulur, Hatasını Anlaması Sağlanır			
SINIF 6	72	485	557	18,583	0,000
7	143	491	634		
Toplam	215	976	1191		

Öğrencilere, anketin II. Bölümünün 31. maddesi olan “Sınıf İçinde Belirlenmiş Kurallara Uymayanlar Olduğunda, Aşağıdaki Durumlardan Hangisi Yaşanmaktadır?” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını anlamak için χ^2 analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda χ^2 değeri 18,583 ve $p = 0,000$ çıktığı için öğrencilerin sınıf düzeyleri ile sınıf içi kurallara uymayanlar olduğunda öğretmen tutumları arasında ilişki vardır.

Sonuç olarak, Tablo 60'ta görüldüğü gibi, ankete katılan 1191 öğrencinin 557'si 6. sınıf öğrencisidir, Bu öğrencilerin 72'si öğretmenlerin, sınıf içi kurallara uymayan arkadaşlarını azarladıklarını ve dövdüğünü, 485'inin ise öğretmenlerinin sınıf içi

kurallara uymayan arkadaşlarıyla konuştuğunu ve onların hatalarını anlamalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan 143 7. sınıf öğrencisi, öğretmenlerin, sınıf içi kurallara uymayan arkadaşlarını azarladıklarını ve dövdüğünü, 491'i ise öğretmenlerinin sınıf içi kurallara uymayan arkadaşlarıyla konuştuğunu ve onların hatalarını anlamalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak 1191 öğrencinin 215'i öğretmenlerin, sınıf içi kurallara uymayan arkadaşlarını azarladıklarını ve dövdüğünü, 976 öğrenci ise öğretmenlerinin sınıf içi kurallara uymayan arkadaşlarıyla konuştuğunu ve onların hatalarını anlamalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, öğretmenlerin genellikle öğrencilerinin sınıf içi kurallara uymama durumlarında öğrencileriyle konuşup hatalarını anlama ve hatalı davranışı düzeltme yoluna gittiklerini göstermektedir.

BÖLÜM 4

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına ve yorumlarına dayalı olarak oluşan sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Bu araştırmada, ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum geliştirmelerinde aile, öğretmen ve okul yönetimini algılama biçimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Uygulanan anketle elde edilen verilerin istatistikî analizleri yapılarak aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

Araştırmaya 598'i kız, 593'ü erkek olmak üzere toplam 1191 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 557'si 6. sınıf öğrencisi, 634'ü ise 7. sınıf öğrencileridir. Öğrencilerin aileleri çok kalabalık olmayıp genellikle 4 kişiden oluşmaktadır. İlerde doğup büyüdüğünü söyleyen öğrencilerin ailelerinin eğitim seviyesi çok yüksek değildir. Anket uygulanan okulların fiziksel büyüklüğü öğrencilerin çoğunluğu tarafından yeterli bulunmuştur. Öğrencilerin evlerinde ders çalışmak, dinlenmek ve oyun oynamak için uygun ortam vardır.

6. ve 7. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum geliştirmelerinde aile, öğretmen ve okul yönetimini algılama biçimleri belirlenmeye çalışılırken alt problemler oluşturulmuştur.

Birinci alt problem “Öğrencilerin demokratikleşmesinde anne- baba tutumlarını algılama biçimi nedir?” biçiminde belirlenmiş ve bu sorunun yanıtı aranmıştır. Bu alt problemin cevabı aranırken anket sonuçlarının frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Bu alt problemle ilgili çalışmaların sonucu olarak;

Öğrencilerin çoğunluğunun aileleriyle mutlu oldukları, ailelerin çocuklarının ilgi, istek, ihtiyaç ve okul yaşantılarıyla yakından ilgilendikleri, sık sık öğretmenlerle görüştikleri, çocuklarının okul dışı zamanlarını iyi değerlendirmeleri konusunda onları destekledikleri, öğrencilerin sorunlarını aileleriyle paylaşabildikleri, özel eşyalarını karıştırmadıkları, giysi ve arkadaş seçimini onlara bıraktıkları belirlenmiştir. Aile içindeki bir anlaşmazlıkta birlikte tartışılmakta ve sonuca varılmaktadır. Önemli bir karar alınacaksa tüm aile bireylerinin düşünceleri sorulmakta ve ortak bir karar alınmaktadır. Alınan bu kararlara ailede herhangi bir birey uymadığında, hataları onlara söylenmekte ve aile büyükleri bunu dikkate almaktadır. Ailelerin komşuluk ilişkilerinin saygı ve içtenliğe dayalı olduğu, izlenen televizyon, radyo ve okunan gazetelerde ekonomi ve siyaset programlarını takip ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “Ailenin alt, orta, üst sosyo-ekonomik gelir düzeylerine göre öğrencilerin, anne-babalarının demokratik tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?” biçiminde belirlenmiş ve bu sorunun yanıtı aranmıştır. Bu alt problemin cevabı aranırken anket sonuçlarının χ^2 testi uygulanmıştır.

Bu alt problemle ilgili çalışmaların sonucu olarak;

Öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları, eğitim ve okul yaşamları ile ilgileri, okul dışı zamanlarını nasıl geçirdikleri ve giysi seçimi karşısında ailelerinin tutumları ile ailenin sosyo ekonomik durumu arasında $p > 0,05$ olduğu için bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç, ailenin sosyo ekonomik gücü ne olursa olsun çocuklarının ilgi, istek ve ihtiyaçlarıyla yakından ilgilendiklerini gösterir. Sadece üst sosyo ekonomik gelir düzeyine sahip ailelerin, öğrencilerin okul dışı zamanlarda yaptıkları faaliyetlerini diğer ailelere göre daha fazla destekledikleri tespit edilmiştir. Bunun sebebi de okul dışı faaliyetlerin belirli bir maddi kaynak gerektirmesinden kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğrencilerin okul yönetiminin tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?” biçiminde belirlenmiş ve bu sorunun yanıtı aranmıştır. Bu alt problemin cevabı aranırken anket sonuçlarının frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Bu alt problemle ilgili çalışmaların sonucu olarak;

Öğrenciler okul ortamında kendilerini mutlu ve huzurlu hissetmektedirler. Çünkü okul ortamında dayak ve kavgaya rastlanmamaktadır. Okul yönetimi öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarını önemsiyormuş gibi görünse de öğrencilerin % 44,6'sı önemsenmediğini belirtmişlerdir. Bu sonuç, öğrencilerle ilgili bir karar alınacağı zaman okul yönetiminin nasıl davranacağı sorusuna da yansımıştır. Anket yapılan okullarda kararı okul yönetimin aldığı belirlenmiştir. Bu sonuç da okullardaki öğrenci sayısının fazlalığından kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Öğrencilerin cinsiyetlerine göre okul yönetiminin tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?” biçiminde belirlenmiş ve bu sorunun yanıtı aranmıştır. Bu alt problemin cevabı aranırken anket sonuçlarının χ^2 testi uygulanmıştır.

Bu alt problemle ilgili çalışmaların sonucu olarak;

Okul yönetiminin öğrencilerinin ilgi, istek ve ihtiyaçlarını önemseyip önemsememeleri, öğrencilerle ilgili bir karar alınacağı zaman öğrenci ve veli görüşü alıp almaması ile cinsiyet arasında bir ilişki yoktur. Ancak kız öğrenciler okul ve sınıf ortamında kendilerini, erkek öğrencilere göre daha mutlu ve huzurlu hissetmektedirler. Yine aynı şekilde, kız öğrenciler okulda kavga ve dayak olaylarına yer verilmediğini düşünmektedirler.

Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğrencilerin demokratikleşmesinde, öğretmenlerinin tutumlarını algılama biçimleri nasıldır?” biçiminde belirlenmiş ve bu sorunun yanıtı aranmıştır. Bu alt problemin cevabı aranırken anket sonuçlarının frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Bu alt problemle ilgili çalışmaların sonucu olarak;

Öğrencilerin büyük çoğunluğu öğretmenlerinin tutumlarını demokratik bulmuşlardır. Anket sonuçlarına göre öğretmenler, velilerle yeterli sıklıkta görüşmekte, öğrencilerine eşit ve adil davranmakta, öğrenci sorunlarını dinlemekte ve onlara ders dışında zaman ayırmakta, sınıf içi anlaşmazlıklarda konu üzerinde tartışmakta ve

uzlaşmakta, sınıfta öğrencilerine söz hakkı verip düşüncelerini açıklamakta, ödev verirken genellikle araştırma ve grup çalışmalarına yönelik olmasına dikkat etmekte, başarısız öğrencilerin başarısızlık nedenlerini araştırmakta, sınıf içi kuralların öğrencilerle birlikte belirlemekte, belirlenen kurallara uymayanları konuşarak uyarmakta, kendisi belirlenen kurallara uymadığında ve uyarıldığında uyarıları dikkate almakta, sınıf başkanını öğrencilerin seçmesine ortam hazırlamakta, öğrencileri gruplara ayırırken onların ilgi, istek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmakta, sınıf içinde temizlik ve düzenin sağlanmasında öğrencilerle birlikte sorumluluk almakta, ülke ve dünyanın güncel sorunlarıyla yakından ilgilenmekte olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın altıncı alt problemi “Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre öğretmen tutumlarını algılama biçimleri farklılaşmakta mıdır?” biçiminde belirlenmiş ve bu sorunun yanıtı aranmıştır. Bu alt problemin cevabı aranırken anket sonuçlarının χ^2 testi uygulanmıştır.

Bu alt problemle ilgili çalışmaların sonucu olarak;

Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile özel sorunlarını öğretmenleriyle paylaşım paylaşamaması arasında $p > 0,05$ olduğu için bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, yaşanan anlaşmazlıklarda öğretmenin tartışarak uzlaşma sağlaması konusunda 6. sınıflar, derste bir konu üzerinde görüş belirtmek istediklerinde düşüncelerini çekinmeden söyleyebilme, öğretmenlerinin başarısız olan sınıf arkadaşlarının başarısızlık nedenlerini araştırması ve sınıf içi kurallara uyulmadığında öğretmenlerinin konuşarak öğrencinin hatasını anlamasını sağladığı konusunda 7. sınıflar yönünde anlamlı bir ilişki vardır. 7. sınıf öğrencileri öğretmenlerinin davranışlarını daha demokratik bulmaktadır.

4.2. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda demokrasi eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmek, okul ve aile ortamlarının etkisini olumlu yönde artırabilmek için aşağıdaki öneriler ileri sürülebilir:

1- Araştırma sonucunda ekonomik gelir düzeyi daha iyi durumda olan ailelerin, çocuklarının ders dışı faaliyetleriyle daha çok ilgilendikleri tespit edilmiştir. Ders dışı faaliyetlerin maddi gc gerektirdiği bir gerçektir. Fakat belediye, muhtarlık ve halk eğitim merkezlerinin yıl boyunca aıtığı ücretsiz faaliyetlerden yararlanmaları da mümkündür. Ekonomik gücü yetersiz ailelerin bu tür ücretsiz kursları takip etmeleri sağlanabilir. Bu kurslar ailelere okul yönetimi ve öğretmenler tarafından duyurabilir.

2- Hedefi demokratik kişiliğe sahip bireyler yetiştirmek olan demokrasi eğitimi okul öncesi eğitimde ve özellikle ilköğretimden itibaren mutlaka verilmelidir. Bu dönemde verilecek eğitimin hem demokrasinin yapısına ve öğrenilme özelliğine, hem de çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Demokrasi eğitimi sadece bir dersle sınırlandırılmayıp diğer bütün derslerin özellikle planlama, ğretim ve değerlendirme süreçlerinin odak noktasını oluşturmalıdır.

3- Okul ve aile işbirliği demokrasinin öğrenilmesinde ve yerleşmesinde son derece önemlidir. Her iki kurumun da ortak çalışmalarıyla daha iyi bir nesil yetiştirilebilir.

4- Demokrasi eğitiminde okul ve aile ortamlarından etkin olarak faydalanabilmenin tek yolu demokratik bir yönetime sahip olmalarıdır. Bu iki kurumun yöneticisi konumunda olan okul idaresi, ğretmen ve ailelerin demokratik bir anlayışa sahip olması gerekmektedir.

5- Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde demokrasi eğitimine dönük etkinliklere yer verilmelidir. Ayrıca eğitim fakültelerinde demokrasi ve insan hakları konulu zorunlu dersler olmalıdır. Hizmetlerine başladıktan sonra da seminer, bilgi şöleni, forum, panel gibi etkinliklerden daha çok öğretmenin faydalanması sağlanabilir.

6- Öğrenci velileri için de insan hakları, demokrasi ve bunların eğitimi ile ilgili çeşitli programlar düzenlenerek demokratik ortam oluşturma ve çocuk haklarına saygılı olma gibi konularda bilinenmeleri sağlanabilir. Bu faaliyetlerin sadece düzenlenmesi değil velilerin etkin katılımı da çok önemlidir. Resmi ve özel kuruluşları bu tür faaliyetleri düzenlemeye teşvik etmelidir. Basın ve yayın kuruluşlarından bu konuda destek alınmalıdır.

7- Araştırmanın birçok yerinde de belirtildiği gibi demokrasi alanında okul-aile işbirliğine önem verilmelidir. Bu amaçla her öğretim yılında yapılması ve katılımı zorunlu olan veli toplantılarında insan hakları ve demokrasi eğitimleri gündeme getirilmelidir. Belirli aralıklarla veliler, okulda yapılan demokrasi faaliyetleri hakkında bilgilendirilmeli, katılım ve destekleri sağlanmalıdır. Böylece demokrasi eğitimi okul içinden topluma doğru bir yayılım gösterecektir. Ayrıca velilere belirli aralıklarla çeşitli anketler ve görüşme yöntemi uygulanarak aile içi demokrasinin yaşatılıp yaşatılmadığı öğrenilebilir.

8- Demokrasinin en çok uygulanır olması gereken yer olan okullarımızda demokrasi ne yazık ki yeterli uygulama oranına sahip değildir. Öncelikle öğrencilere okul yönetiminde, kuralların alınmasında, öğrenciler arası koordinasyonu sağlayan çeşitli organizasyonların kurulmasında, öğrenci temsilcilerinin seçilmesinde, eğitsel kolların aktif hale getirilmesinde, okul yönetim ve disiplin kurulunda öğrencilerin temsil edilmesinde hak verilmesi gerekmektedir.

9- Demokrasi konulu tartışma, panel türünde etkinliklerle çocuğun okul içinde ve dışında demokrasiye dikkati çekilmelidir. Örneğin okul gazetesi çıkarılmalı ve öğrenciler bizzat kendileri görev almalıdır. Öğretmenler ise sadece rehber görevi üstlenmelidirler.

10- Okulların fiziksel yetersizlikleriyle ilgili olarak, ek bina ve salonların yapılması, yeni araç ve gereçlerin alınması gerekir. Eğer bunlar yapılamayacaksa eldeki imkânların daha planlı ve düzenli olarak kullanılmasının sağlanması gerekir. Sınıf kütüphanesi yerine okul kütüphanesi oluşturulmalı. Araç gereç sıkıntısı için de Eğitim Araçları, Belediyeler, Gençlik Spor İl Müdürlükleri, Kültür Müdürlükleri gibi resmi kurum ve kuruluşlardan, derneklerden, vakıflardan, sendika ve iş yerlerinden faydalanılmalıdır.

11- Öğrencilere demokrasi konulu daha çok araştırma ödevleri verilmeli, tartışma imkânları yaratılmalı, sınıf içi, sınıflar arası ve hatta okullar arası çeşitli programlar düzenlenmelidir.

12- Sınıf içinde ve okulda kurallar belirlenirken öğrenciler daha çok söz sahibi olmalıdır. Kurallara uymayanların uyarılarak olumsuz model teşkil etmemesi sağlanmalı, kurallara uyanların ise takdir edilmesi gerekir.

13- Sınıf ve aile içinde öğrencilere daha çok söz hakkı verilmesi, güncel konularla ilgili tartışmalara girilmesi, büyüklerin karşısındakini dinleme ve konuşma konusunda çocuklara örnek olması, çocukların görüşlerini bildirmeleri konusunda ona saygı duyulması, aşağılayıcı ifadeler kullanılmaması, dikkate alındıklarının hissettirilmesi gerekmektedir. Öğretmen ya da aile büyüklerinin davranışlarının çocuk tarafından gözlemlenip model alındığı unutulmamalıdır.

14- Gerek sınıf içinde gerekse aile içinde meydana gelen tüm etkinliklere öğrencinin düşünsel veya fiili olarak katılımları sağlanmalıdır. Özellikle çocukla ilgili olan kararlarda, kuralların belirlenmesinde hatta alınacak bir giysi ve eşya için bile öğrencinin katılımı çok önemlidir. Bunun için öğretmen ve aile büyükleri tarafından teşvik edilmelidirler. Şayet yanlış yapıyorlarsa demokratik usulle uyarılmalıdır.

15- Öğrencilerin öncelikle bir birey olduğu kabul edilmelidir. Diğer çocuklarla aralarında ayırım yapılmamalı, eşit davranılmalıdır. Çocuklara ve diğer bireylere yönelik şiddet uygulamalarından kaçınılması, notla ya da fiziksel güçle tehdit edilmemesi, samimi ve dürüst davranmanın teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

16- Sorumluluk duygusunun kazandırılması için öncelikle çocuğa sorumluluklar verilmelidir. Aile ve sınıf ortamlarında işbirliği içinde çeşitli işler yaptırılmalı, yapılan işler denetlenmeli, araştırma, ve ev ödevleri verilmeli, işbirliği ve grupla çalışma teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

AKILLIOĞLU, Tekin

1994 “İnsan Hakları Eğitimi Konusunda Yapılması Gerekenler”, İnsan Hakları Merkezi Dergisi, Cilt: II, Sayı:1, İstanbul.

AKILLIOĞLU, Tekin

1995 İnsan Hakları, AÜSBF Yay, Ankara.

ATASOY, Ali

1997 “İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), AÜSBE, Ankara.

ATEŞ, Toktamış

2007 Demokrasi, Nesa Yayıncılık, İstanbul.

BABBIE, Earl and Feed Halley

1996 Adventures in Social Research, Pine Forge Press, New York.

BAŞAR, Hüseyin

2007 Sınıf Yönetimi, 14. Basım, Morpa Kültür Yayınları, Ankara.

BAŞARAN, İ. Ethem

1982 Temel Eğitim ve Yönetimi, AÜEBF Yayınları, Ankara.

BAŞARAN, İ. Ethem

1987 “Demokrat Öğrenci Nasıl Yetiştirilir?”, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı:1-2, Ankara.

BEYDOĞAN, H. Ömer

1998 Okullarda Ölçme ve Değerlendirme, 2. Baskı, AÜ Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum.

BEYDOĞAN, H. Ömer

2001 “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme”, Eser Ofset, Erzurum.

BİLGİN, H. Nihat

1995 Çağdaş ve Demokratik Eğitim, 7. Baskı, MEB Yayınevi, Ankara.

BİLHAN, Saffet

1996 Eğitim Sosyolojisi, AÜEBF Yayınları, Ankara.

BİRSÖZ, Sunar

1990 “Geleneksel Türk Aile Yapısının Kişilik Gelişimi ve Toplum Yaşamı Üzerine Etkileri”, I.Aile Şurası Bildirileri, BAAK Yayınları, Ankara.

BOLAY, S. Hayri

1997 “Demokrasinin Felsefi Temelleri Üzerine”, Yeni Türkiye: Demokrasi Özel Sayısı, Sayı: 17.

BOLAY, S.Hayri

1998 “İnsan Haklarının Felsefi Temelleri”, Yeni Türkiye: İnsan Hakları Özel Sayısı I, Sayı: 21.

BOLAY, S.Hayri

2007 “Felsefe Dünyasında Gezintiler.”, Nobel Yayınları, Ankara.

BOSTANCI, M. Naci

1995 Toplum, Kültür ve Siyaset, Vadi Yayınları, Ankara.

- BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş
1989 Ortaöğretimde Demokrasi Eğitimi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Konya.
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş ve Cuma Çivi
1996 Genel Öğretim Metotları, 3. Baskı, Atlas Kitabevi, Konya.
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş ve Şahin Kesici
1998 Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi, TDV Yayınları, Ankara.
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş
1995 Yüksek Öğretim Programları ve Demokratik Tutumları, TDV Yayınları, Ankara.
- CAFOĞLU, Zuhâl
1997 “Eğitim ve Demokratik Kimlik”, Yeni Türkiye: Demokrasi Özel Sayısı, Sayı: 17.
- CAFOĞLU, Zuhâl
2007 “Sınıf Yönetimi”, Grafiker Yayıncılık, Ankara.
- CANPOLAT, T.
2001 *Öğretmen Aile İşbirliği ile Ailelerin Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ÇALIK, T.
2003 Öğrenen Örgütler Olarak Eğitim Kurumları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 8, Kırgızistan.
- ÇAM, Esat
1984 Siyaset Bilimi, Der Yayınevi, İstanbul.
- DAHL, Robert A.
2001 Demokrasi Üstüne, Phoenix Yayınevi, Ankara.

DEMİRBOLAT, Ayşe

1997 “Eğitim-Demokrasi İlişkisi: Demokrasi Eğitimi”, Eğitimbilime Giriş, (Edit.: Leyla Küçükahmet), Gazi Kitabevi Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara.

DEMİRBOLAT, Ayşe

2009 1. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiriler, Uşak Üniversitesi Yayınevi, Uşak.

DEWEY, John

1996 Demokrasi ve Eğitim, (Çev.: M. Salih Otaran), Başarı Yayıncılık A.Ş., İstanbul.

DEWEY, John

1996 Democracy And Education: An Introduction To The Philosoph Of Education, Electronic Text Center, University Of Virginia Library, U.S.A.

DOĞAN, Hansın

1994 “:UNESCO Merkez Yöneticileri Toplantısı”, İnsan Hakları Merkezi Dergisi, Cilt: II, Sayı: 3, Ankara.

DUMAN , Bayram

2001 *İlköğretim Öğretmenlerinin Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Geliştirilmesindeki Rolü.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

ECEVİT, Mehmet

1994 “Çağdaş Kuram: Aile ve Kadına İlişkin Bazı Kavramsal İlişkiler”,Aile ve Eğitim, TED Yayınları, Ankara.

ECKSEL, B.Irene

1992 “School as Socializing Agents in Children’s Lives”,Education and The Family,(Edited by Leonard Kaplan),Allyn and Bacon A Division of Simon and Schuster,Inc.160 Gould Street,Massachusetts.

- ERDEN, Münire ve Yasemin Akman
2009 Eğitim Psikolojisi,15. Baskı, Arkadaş Yayınları, Ankara.
- ERDOĞAN, İrfan
1998 SPSS Kullanım Örnekleriyle Araştırma Dizaynı ve İstatistik Yöntemleri, “Yayınevi Yok”, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa
1997 Anayasal Demokrasi,2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa
1997 “Türkiye’de Siyasal Sistem ve Demokrasi”, Yeni Türkiye: Türk Demokrasisi Özel Sayısı, Sayı 17,Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa
1998 “İnsan Hakları ve Türkiye”, Yeni Türkiye: İnsan Hakları Özel Sayısı I, Sayı:21, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa
2003 “İnsan Hakları”, Orion Kitabevi, İstanbul.
- ERGUN, Mustafa
1997 Eğitim Sosyolojisine Giriş, Ocak Yayınevi, Ankara.
- ERİŞ, Metin
1999 Ülkemde Demokrasiyi Arıyorum, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- FLOWERS, Nancy and Shiman, David A.
1997 “Teacher Education and the Human Rights Vision”, HumanRights Education For The Twenty-First Century, University of Pensilvanya Press,Philadelphia.

- FRENCH, Nancy K.
1996 “Connecting Teachers and Families: Using The Family as The Lab”, Journal of Teacher Education, Volume:47,Number:5.
- FREUD, John E.
1984 Modern Elementary Statistics,Sixth Edition, Prentice/Hall International, Inc.,New Jersey.
- GERAY, Cevat
1993 “İnsan Hakları İçin Eğitim”, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt: XV.İstanbul.
- GÖZÜTOK, F. Dilek
1993 Okulda Dayak, AÜEBF Yayınları, Ankara.
- GÖZÜTOK, F. Dilek
1995 Öğretmenlerin Demokratik Tutumları, TDV Yayınları, Ankara.
- GÖZÜTOK, F. Dilek
2006 “Öğretim İlke ve Yöntemleri”, Ekinoks Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri, İstanbul.
- GÜÇLÜOL, Kemal
1989 “Sunu”, Demokrasi İçin Eğitim, TED Yayınları, Ankara.
- GÜÇLÜOL, Kemal
2009 “IV. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi”, Denizli.
- GÜLMEZ, Mesut
1993 “İnsan Hakları Eğitimi Konusunda Uluslar Arası Toplantılar”, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt: 15, TODAİE, Ankara.

- GÜLMEZ, Mesut
1994 İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, TODAİE, Ankara.
- GÜLMEZ, Mesut
1995-1996 “İnsan Haklarında Gelişmeler: İnsan Hakları Eğitimi Birleşmiş Milletler On Yılı ve Sosyal Şart Alanında Gelişmeler”, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt: 17-18. Ankara.
- GÜLMEZ, Mesut
1995-1996 “Türkiye’de İnsan Hakları Eğitimi Çalışmalarına Toplu Bir Bakış”, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt: 17-18. Ankara.
- GÜLMEZ, Mesut
1998 İnsan Hakları Eğitimi Birleşmiş Milletler On Yılı Eylem Planı 1995’ten 2004’e, TODAİE, Ankara.
- GÜRKAYMAK, Mehmet
1989 “Demokrasi Eğitiminde Boyutlar ve Sorunlar (Panel: 1)”, Demokrasi İçin Eğitim, TED Yayınları, Ankara.
- HAMBY, John V.
1992 “The School-Family Link: A Key to Dropout Prevention”, Education And The Family, (Edited by Leonard Kaplan), Allyn and Bacon A Division of Simon and Schuster, Inc. 160 Gould Street, Massachusetts.
- KAYKANACI, M.
(2000) *İlköğretim Okulu Müdürlerinin Yönetim İşlerine Verdikleri Önem ve Harcadıkları Zaman.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KARASAR, Niyazi
2009 Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara.
- KEPENEKÇİ, Yasemin Karaman
1999 “İnsan Hakları Eğitiminde Okul ve Sınıf Havasının Rolü”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı: 19. Ankara.

KEPENEKÇİ, Yasemin Karaman

2000 İnsan Hakları Eğitimi, Anı Yayıncılık, Ankara.

KEPENEKÇİ, Yasemin Karaman

2003 “Demokratik Okul”, Eğitim Araştırmaları, Sayı:11. Ankara.

KINCAL, Remzi Y.

1991 “Okul-Aile Birliğinin Fonksiyonunu Gerçekleştirme Düzeyi”,
(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

KINCAL, Remzi Y.

1993 “Okul ve Eğitim”, Eğitim Dergisi, Sayı: 4. Ankara.

KINCAL, Remzi Y.

1993 “Aile ve Eğitim”, Eğitim Dergisi, Sayı: 5. Ankara.

KINCAL, Remzi Y.

1998 Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi,
Erzurum.

KINCAL, Remzi Y.

1998 “Vatandaşlık Eğitiminin Sırları”, Felsefe Kongresi (27-29 Mayıs),
Erzurum.

KINCAL, Remzi Y.

2000 Ailenin Eğitimsel Fonksiyonları, 3. Baskı, Kazım Karabekir
Eğitim Fakültesi, Erzurum.

KINCAL, Remzi Y.

2000 “İlköğretim Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratiklik
Düzeyi”, II. Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu (10–12 Mayıs),
Çanakkale.

- KINCAL, Remzi Y.
2003 “Demokratik Eğitim ve Demokratik Değerler”, Eğitim Araştırmaları, Sayı: 11. Ankara.
- KONGAR, Emre
1993 Demokrasi ve Kültür, Remzi Kitapevi, Ankara.
- KUÇURADI, Ionna
1995 “Hoşgörü: Kavramı ve Sınırları”, Hoşgörü ve Eğitim, TED Yayınları, Ankara.
- KUÇURADI, Ionna
1998 “The Philosophical Teaching of Human Rights: Teaching Human Rights as Philosophy Courses”, Teaching Philosophy on The Eve of The Twenty-First Century, (Edit.: Davin Evans and Ionna Kuçuradi), International Federation Of Philosophical Societies, Ankara.
- KURAN, Ercüment
1997 “Türkiye’de Demokrasinin 1950 Yılına Kadar Gelişmesi”, Yeni Türkiye: Türk Demokrasisi Özel Sayısı, Sayı: 17. Ankara.
- KUSY, Miroslav
1994 “Human Rights Education, Constitutionalism and Their Interrelations in Slovakia”, European Journal of Education, Volume: 29, Number: 4. Slovakya.
- KUT, Sema ve Nesrin Koşar (Editör)
1989 Aile ve Çevre Sorunlarının Gencin Kişiliğine Etkisi, MEGSB Yayınları, Ankara.
- KUT, Sema ve Nesrin Koşar (Editör)
1999 “Yaşam Boyu Sosyal Hizmet”, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

- KUZGUN, Yıldız
1996 “İnsan Hakları ve Eğitim”, İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, (Der.:Ionna Kuçuradi), Meteksan Ltd. Şti., Ankara.
- KUZU, Burhan
1997 “Demokrasi ve Gerekleri”, Yeni Türkiye: Demokrasi Özel Sayısı, Sayı: 17. Ankara.
- LINDSAY, A.D.
1973 Demokrasinin Esasları, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yay. , Ankara.
- LIPSET, S. M.
1986 Siyasal İnsan, (Çev.: Mete Tuncay), Teori Yayınları, Ankara.
- LISTER, Ian
1982 “Issues in Teaching and Learning About Human Rights”, General Education, Number: 36.
- MAGENDZO, Abraham
1994 “Tensions and Dilemmas About Education in Human Rights in Democracy”, Journal of Moral Education, Volume: 23, Number: 3.
- OĞUZKAN, A. Ferhan
1989 “Demokrasi Eğitiminde Öneriler: Panel 2”, Demokrasi İçin Eğitim, TED Yayınları, Ankara.
- ÖKTEM, Ferhunde
1994 “Okul ve Aile İşbirliği”, Aile ve Eğitim, TED Yayınları, Ankara.

- ÖZBUDUN, Ergun
1989 “Tarihsel Gelişim İçinde Demokrasi ve Eğitim: Demokratik Toplumun Temeli Olarak Eğitim”, Demokrasi İçin Eğitim, TED Yayınları, Ankara.
- ÖZBUDUN, Ergun
1992 Türk Anayasa Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- RAINER, Julie and Edith Guyton
1999 “Democratic Practices in Teacher Education and The Elementary Classroom”, Teaching and Teacher Education, Number: 15.
- SANDER, Oral
1998 Siyaset, Demokrasi ve Kimlik, Asa Kitabevi, Bursa.
- SARIBAY, A. Yaşar
2009 İlkçağlardan-1918’e Siyasi Tarih, 19. Baskı, İmge Yay., Ankara.
- SARICA, Murat
1983 Siyasal Tarih, Ar Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- SARICA, Murat
1987 100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi, Gerçek Yay. , İstanbul.
- SARTORI, Giovanni
1991 “Rethinking Democracy: Bad Polity and Bad Politics”, International Social Science Journal, Volume: 129.
- SARTORI, Giovanni
1999 Demokrasi Kuramı, Siyasi İlimler Türk Derneği Yay., Ankara.
- SEBALY, Kim
2008 “Education About Human Rights: Teacher Preparation”, Human Rights and Education, (Ed.: Norma Bernstein Tarrow), Pergamon Press, New York.

- SELÇUK, Sami
1998 Zorba Devletten Hukukun Üstünlüğüne, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- SELÇUK, Ziya
1996 Eğitim Psikolojisi, PEGEM Yayınları, Ankara.
- SENCER, Muzaffer
1989 Toplum Bilimlerinde Yöntem, 3. Basım, Beta Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- SHAFER, Susunne F.
2006 “Human Rights Education in School”, Human Rights and Education, (Ed.: Norma Bernstein Tarrow), Pergamon Press, New York.
- SMITH, T.U - Lindman, E.C
2007 Demokratik Yaşama Yolu, İstanbul.
- ŞAYLAN, Gencay
1980 Çağdaş Siyasal Sistemler, TODAİE, Ankara.
- ŞAYLAN, Gencay
1995 Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Yay. , Ankara.
- ŞAYLAN, Gencay
1998 Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi, TODAİE, Ankara .
- ŞENŞEKERCİ, Erkan
2005 “Avrupa’da Işıklar Yüzyılı ve Siyasetin Özerkleşmesi”, Kaygı, Bursa.

- TANAYDIN, D. ve ŞİMŞEK, H.
2002 İlköğretimde Veli Katılımı: Öğretmen-Veli-Psikolojik Danışman Üçgeni, *İlköğretim Online Dergisi*, 1(1), http://www._lkogretimonline.com (28.11.2006).
- TANİLLİ, Server
2000 “Devlet ve Demokrasi Anayasa Hukukuna Giriş”, Adam Yayınları, İstanbul.
- TEZCAN, Mahmut
1994 Eğitim Sosyolojisi, 9. Baskı, AÜEBF Yayınları, Ankara.
- TIBBITS, Felisa
1997 “Human Rights Education in Schools in The Post Communist Context”, *European Journal of Education*, Volume: 29, Number:4.
- TOPER, Tuğba.
2007 İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi, Kars.
- TOURAINÉ, Alain
1991 “What Does Democracy Mean Today”, *International Social Science Journal*, Volume: 128.
- TOURAINÉ, Alain
1997 Demokrasi Nedir?, (Çev.: Olcay Kunal), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- TUNAYA, Tarık Zafer
2000 Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, Cumhuriyet Yayınevi, İstanbul .
- TUNAYA, Tarık Zafer
2000 Türkiye’de Siyasi Partiler (1859–1952), İletişim Yayınevi, İstanbul .

- ULUSAVAŞ, Mualla
2000 Demokrasi, İnsan Hakları ve Eğitim Sistemiyle Etkileşimi, Buca Eğitim Fakültesi, İzmir.
- UYGUN, Oktay
1996 Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları, TODAİE, Ankara.
- UYSAL, Birkan
1984 Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi, TODAİE, Ankara.
- ÜLGEN, Gülten
1995 Eğitim Psikolojisi, Bilim Yayınları, Ankara.
- YAĞCI, Esed
1998 “Demokrasi ve Eğitim”, Eğitim ve Bilim, Cilt: 22, Sayı: 107. Ankara.
- YANIKLAR, Cengiz ve ELYILDIRIM, Ü. Yasar
2004 Demokrasi Eğitimi ve Pratik Uygulamalar. Çoluk Çocuk Dergisi Sayı 44, Cilt 8. Ankara.
- YAVUZER, Haluk
2007 “Ergenlik Dönemi Özellikleri ve Sorunları”, Aile ve Çocuk, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- YAYLA, Atilla
1997 “Türkiye’de İslam, Laiklik ve Demokrasi”, Yeni Türkiye: Türk Demokrasisi Özel Sayısı, Sayı: 17.
- YAYLACI, A. F.
1999 *İlköğretim Okullarında Ailenin Okula Katılımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YESİL, Rüştü
2002 Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

- YESİL, Rüştü
2004 İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Yöntem. G.Ü Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, Kırşehir.
- YILDIRIM, Lale
1994 İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları İle Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişkilerin Saptanması, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- YÜCE, Rüştü
1989 “Açış Konuşması”, Demokrasi İçin Eğitim, TED Yayınları, Ankara.
- ZEKİ,M.
2006 Ailelerin Eğitime Katılımı, www.Psiko-Dan.com, (10.01.2007).
- BAAK
1990 Türkiye Aile Yıllığı, Ankara.
- MEB
1995 İlköğretim Programı, MEB Yayınevi, Ankara.
- MEB
Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi.
- UNESCO
1986 Human Rights Teaching, Volume: 5.
- UNESCO
1987 “Human Rights: An Ethical and Civic Education For Our Time”, Human Rights Teaching, Volume: 6.
- UNITED NATIONS
1992 Basic Facts About The United Nations, United Nations Publication, New York.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı :	Sibel SAYGI
Doğum Yeri ve Yılı:	Eskişehir, 1979
Öğr. Gördüğü Kurumlar:	Başlama Yılı-Bitirme Yılı
Lise:	1990-1997 Sakarya Anadolu Lisesi
Lisans:	1999-2003 Uludağ Üniversitesi
Yüksek Lisans:	2003- 2010 Uludağ Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi:	İngilizce- KPDS D Seviyesi
Çalıştığı Kurumlar:	
Başlama ve Ayrılma Tarihi	Çalıştığı Kurumun Adı
2003 Eylül – 2004 Eylül	Bitlis - Tatvan Çekmece Köyü İ.Ö.O
2004 Eylül – 2008 Şubat	Bursa - Mudanya Ülkü Köyü İ.Ö.O
2008 Şubat –	Bursa- Ziya Gökalp İ.Ö.O

Sibel SAYGI

EKLER

EK 1. Araştırmanın Örneklemine Oluşturan Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı

EK 2. Bakanlık Onayı

EK 3. Araştırmada Kullanılacak Olan Ölçek

.

EK 1

Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı

OKULUN ADI	ÖĞRENCİ SAYISI		TOPLAM
	6.SINIF	7.SINIF	
ÖZEL ÇAKIR İ.Ö.O.	52	63	115
ÖZEL TUNÇSİPER İ.Ö.O.	18	33	51
VAHİDE AKTUĞ İ.Ö.O.	94	109	203
DİLEK ÖZER İ.Ö.O.	178	116	294
İBAHİM UYAR İ.Ö.O.	75	90	165
CAVİT ÇAĞLAR İ.Ö.O.	67	115	182
ODUNLUK İ.Ö.O.	25	37	62
GÖRÜKLE AKŞEMSETTİN İ.Ö.O.	67	52	119
GENEL TOPLAM	576	615	1191

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

Sayı : B.08.0.EGD.0.33.05.311- 542 / 1861
Konu : Araştırma İzni

09.../04/2007

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

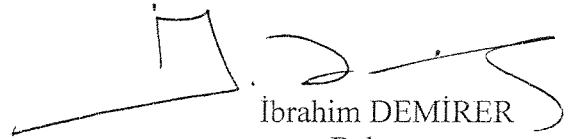
İlgi : 21.03.2007 tarih ve B.30.2.ULU.0.E1.00.00.350/991 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Sibel SAYGI'nın "İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Aile ve Okul Ortamının Demokratiklik Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Alınması" konulu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak anketlerin Bursa İli Vahide Aktuğ İlköğretim Okulu, Dilek Özer İlköğretim Okulu, Cavit Çağlar İlköğretim Okulu, İbrahim Uyar İlköğretim Okulu, Odunluk İlköğretim Okulu, Görükle Akşemsettin İlköğretim Okulu, Çakır İlköğretim Okulu ve Tunçsiper İlköğretim Okulunda uygulama izin talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilen onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen (4 sayfa - 51 sorudan oluşan) belirtilen ilköğretim okullarında uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğinin Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İbrahim DEMİRER
Bakan a.
Daire Başkanı

EK :
Anket Örneği (1 Adet-4 Sayfa)

GMK. Bulvarı No:109
06570 Maltepe/ANKARA
Tel : 0 312 230 36 44
Faks : 0 312 231 62 05
earged@meb.gov.tr | earged.meb.gov.tr

DANIŞMA
444 0 632
H A T T I

EĞİTİME
%100
DESTEK

www.egitimedestek.meb.gov.tr

www.haykizlarokulu.a

www.bilgisayarilegitimedestek.org

EK-2: Araştırmada Kullanılacak Olan Ölçek

AİLE ve OKUL ORTAMINDA DEMOKRASİ ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler,

Bu ölçek, yapılmakta olan bir araştırmada kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeğin her maddesinde bir durum verilmiş ve bu durum karşısındaki kişinin yaşayabileceği olası iki seçenek sunulmuştur. Sizlerden istenen, böyle bir durumda **siz** olsaydınız, sunulan seçeneklerden hangisini yaşayabileceğinizi belirtmenizdir. Bazı maddelerde, size uygun hiçbir seçenek bulunmayabilir. Bu durumda, o soruyu boş bırakmak yerine size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Bu ölçeğin, dersleriniz ya da okulunuzla hiçbir ilgisi yoktur. Verilen durumların, önceden saptanmış doğru ya da yanlış yanıtları da söz konusu değildir. Önemli olan, işaretlediğiniz seçeneğin gerçek düşüncenizi yansıtmasıdır. İlgili ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

BÖLÜM-I: KİŞİSEL BİLGİLER

RUMUZ _____ :

1. Yaşınız :
2. Cinsiyetiniz : ( ) Kız ( ) Erkek
3. Okulunuzun Adı :
4. Sınıfınız :
5. Sınıf mevcudunuz : ..... kişidir.
6. Size göre aileniz :
 Gelir düzeyi düşük bir ailedir
 Gelir düzeyi orta düzeyde bir ailedir
 Gelir düzeyi yüksek bir ailedir
7. Aileniz toplam kaç kişiden oluşmaktadır? .....
8. Kaç kardeşiniz? .....
9. Kardeşlerden kaçıncısınız? .....
10. Büyüyüp yetiştiğiniz yer aşağıdakilerden hangisidir?
 Köy ( ) İlçe ( ) İl ( ) Yurtdışı
11. Annenizin eğitim düzeyi aşağıdakilerden hangisidir?
 Eğitimi yok
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu
12. Babanızın eğitim düzeyi aşağıdakilerden hangisidir?
 Eğitimi yok
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu

13. Okulunuzun fiziksel büyüklüğü, oyun alanları, bahçesi ve tuvaletleri ihtiyaçlarınızı karşılamak için yeterli mi?

( ) Evet ( ) Kısmen ( ) Hayır

14. Evinizde ders çalışmak, dinlenmek ve oyun oynamak için uygun bir ortam var mı?

( ) Evet ( ) Kısmen ( ) Hayır

BÖLÜM-II: SORULAR

1. Ailenizle kurduğunuz ilişkiler kendinizi nasıl hissetmenizi sağlıyor?

- a) Kendimi genelde mutsuz ve tedirgin hissediyorum.
b) Kendimi genelde mutlu ve huzurlu hissediyorum.

2. İlgî, istek ve ihtiyaçlarınız karşısında aile büyüklerinizin genel tutumu nasıldır?

- a) İlgî, istek ve ihtiyaçlarıma genelde ilgi göstermezler.
b) İlgî, istek ve ihtiyaçlarıma genelde ilgi gösterirler.

3. Eğitiminiz ve okul yaşamınız karşısında aile büyüklerinizin genel tutumu nasıldır?

- a) Eğitim ve okul yaşamımla pek ilgilenmezler.
b) Eğitim ve okul yaşamımla yakından ilgilenirler.

4. Aşağıdakilerden hangisi ailenizin öğretmenleriniz ile kurduğu ilişkiyi daha iyi yansıtır?

- a) Aile büyüklerim öğretmenlerimle yeterince görüşmezler.
b) Aile büyüklerim öğretmenlerimle yeterli sıklıkta görüşürler.

5. Aile büyüklerinizle paylaşmak istediğiniz özel bir sorunuz olduğunu düşünün.

- a) Paylaşmaya çekinirim. Çünkü beni dinleyeceklerine emin değilim.
b) Rahatlıkla paylaşırım. Çünkü beni dinleyeceklerine eminim.

6. Aile büyüklerinizin resim, fotoğraf, mektup gibi özel eşyalarınıza karşı tutumu nasıldır?

- a) Özel eşyalarımı benden izin almaksızın karıştırırlar.
b) Özel eşyalarımı karıştırmazlar.

7. Arkadaş ya da arkadaş guruplarınızın seçimi konusunda aile büyüklerinizin tutumu nasıldır?

- a) Benim için iyi ya da kötü arkadaşların kimler olduğuna aile büyüklerim karar verir.
b) Arkadaşlarımı kendim seçerim ve onları aile büyüklerimle tanıştıırım.

8. Aile içinde, belirli bir konuda anlaşmazlık yaşandığını düşünün.

- a) Aile büyüklerim son sözü söyler ve daima kendilerini haklı çıkarırlar.
b) Anlaşmazlık konusu üzerinde tartışır ve uzlaşmaya çalışırız.

9. Size giysi almak amacıyla aile büyüklerinizle birlikte alışverişe çıktığınızı düşünün.

- a) Bana alınacak giysileri aile büyüklerim seçer.
b) Bana alınacak giysileri kendim seçerim.

10. Tüm aile üyelerini ilgilendiren önemli bir karar alınması gerektiğini düşünün.

- a) Önemli kararları yalnızca aile büyüklerim alır.
b) Önemli kararlar alınırken benim ne düşündüğüm de sorulur.

11. Tüm aile üyelerini ilgilendiren önemli bir karar alınması gerektiğini düşünün.

- a) Böyle önemli kararlarda, ailenin yalnızca erkek üyelerinin sözü geçer.
b) Tüm ailenin ortak kararı geçerlidir.

12. Aile büyüklerinizin okul dışı zamanlar hakkındaki tutumu nasıldır?

- a) Ders ve ödevlerim dışında, başka şeylerle uğraşmamdan hoşlanmazlar.
b) Ders dışında kaynaklar okumamı, sanat ya da sporla ilgilenmemi önerir ve teşvik ederler.

13. Aileniz içinde bazı kuralların konması gerektiğini düşünün.

- a) Bu tür kuralları aile büyüklerim koyar.
b) Bu tür kurallar konurken benim de fikrim alınır.

14. Aile büyüklerinizden birinin, birlikte aldığınız bir kurala uygun davranmadığını düşünün.

- a) Aile büyüklerim, hatalarını söylememden hoşlanmaz.
- b) Aile büyüklerim, hatalarını söylediğimde dikkate alırlar.

15. Aşağıdakilerden hangisi aile büyüklerinizin komşuluk ilişkilerini daha iyi yansıtır?

- a) Saygıdan ve içtenlikten yoksun.
- b) Saygıya ve içtenliğe dayalı.

16. Televizyon, radyo ve gazete gibi iletişim araçlarında yer alan programlardan hangileri aile büyüklerinizin daha çok ilgisini çekmektedir?

- a) Toplumsal sorunlar, ekonomi ve siyasetle ilgili programlar.
- b) Magazin ve eğlence programları.

17. Okul ve sınıf ortamı kendinizi nasıl hissetmenizi sağlıyor?

- a) Genelde baskı ve korku duygusu hissediyorum.
- b) Kendimi genelde mutlu, huzurlu ve değerli hissediyorum.

18. İlgı, istek ve ihtiyaçlarınız karşısında okul yönetiminizin genel tutumu nasıldır?

- a) Öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının yeterince önemsenmediğini düşünüyorum.
- b) Öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının yeterince önemsendiğini düşünüyorum.

19. Okulda öğrencilerle ilgili önemli bir karar alınması gerektiğini düşünün.

- a) Okul yönetimimiz gerekli kararı alır ve uygular.
- b) Okul yönetimimiz, öğrenci ve velilerin görüşlerine başvurarak karar alır.

20. Okul ortamınız aşağıdaki seçeneklerden hangisine daha uygundur?

- a) Dayak ve kavga gibi olaylar sık yaşanmaktadır.
- b) Okul yönetimi ve öğretmenlerimiz dayak ve kavga gibi olaylara fırsat vermemektedir.

21. Aşağıdakilerden hangisi öğretmenlerinizin aileniz ile kurduğu ilişkiyi daha iyi yansıtır?

- a) Öğretmenlerimiz aile büyüklerimizle yeterince görüşmezler.
- b) Öğretmenlerimiz aile büyüklerimizle yeterli sıklıkta görüşürler.

22. Okulunuzdaki öğretmen-öğrenci ilişkileri aşağıdaki seçeneklerden hangisine daha uygundur?

- a) Okul yönetimi ve öğretmenler öğrenciler arasında çeşitli ayrımcılıklar yapmaktadır.
- b) Okul yönetimi ve öğretmenler bütün öğrencilere eşit ve adil yaklaşmaktadır.

23. Öğretmenlerinizle paylaşmak istediğiniz özel bir sorunuz olduğunu düşünün.

- a) Paylaşmaya çekinirim. Çünkü okulla ilgili olmayan sorunları pek dinlemezler.
- b) Rahatlıkla paylaşırım. Çünkü beni dinleyip anlamaya çalışırlar.

24. Öğretmenlerinizden yardım istemeyi düşündüğünüz özel bir merak ya da ilgi alanınız olduğunu düşünün.

- a) Öğretmenlerimiz ders dışı uğraşlarımızdan hoşlanmazlar.
- b) Öğretmenlerimiz bu tür konularda ders dışında bize zaman ayırmaya çalışırlar.

25. Sınıf içinde, belirli bir konuda anlaşmazlık yaşandığını düşünün.

- a) Öğretmenlerimiz son sözü söyler ve kimin haklı olduğuna karar verirler.
- b) Öğretmenlerimiz, anlaşmazlık konusu üzerinde tartışarak uzlaşmamızı sağlarlar.

26. Derste belirli bir konunun tartışıldığını ve söylemek istediğiniz şeyler olduğunu düşünün.

- a) Öğretmenlerimiz soru yöneltmedikçe konuşmamız doğru olmaz.
- b) Öğretmenlerimiz karşısında düşüncelerimizi çekinmeden söyleyebiliriz.

27. Öğretmelerinizin okul dışı zamanlar hakkındaki tutumu nasıldır?

- a) Ders ve ödevlerimiz dışında başka şeylerle uğraşmamızdan hoşlanmazlar.
- b) Ders dışında kaynaklar okumamızı, sanat ya da sporla ilgilenmemizi önerirler.

28. Okul dışında çalışmanız için verilen ödevler genelde hangisine daha uygundur?

- a) Ders kitabından yararlanılarak yapılacak kişisel ödevler.
- b) Araştırma ve işbirliğini gerektiren grup çalışmaları.

(Handwritten signature)

29. Derslerde iyi öğrenemeyen ve yeterince başarılı olamayan arkadaşlarınız olduğunu düşünün.

- a) Öğretmenlerimiz bu öğrencilere ya kızar ya da onları küçümserler.
- b) Öğretmenlerimiz bu öğrencilerin başarısızlık nedenlerini araştırırlar.

30. Daha düzenli bir ortam için, sınıf içinde bazı kuralların belirlenmesi gerektiğini düşünün.

- a) Bu tür kuralları öğretmenlerimiz belirler.
- b) Öğretmenlerimiz tartışma başlatarak, bu tür kuralları birlikte belirlememizi sağlar.

31. Sınıf içinde belirlenmiş kurallara uymayanlar olduğunda, aşağıdaki durumlardan hangisi yaşanmaktadır?

- a) Bu kişiler, öğretmenlerimiz tarafından azarlanır ya da dövülürler.
- b) Öğretmenlerimiz bu kişileri konuşarak uyarır ve davranışlarındaki hatayı anlamalarını sağlarlar.

32. Öğretmenlerinizin birlikte aldığınız bir kurala uygun davranmadığını düşünün.

- a) Öğretmenlerimiz, hatalarını söylememizden hoşlanmazlar.
- b) Öğretmenlerimiz, hatalarını söylediğimizde dikkate alırlar.

33. Sınıfınızda sınıf başkanı ya da bir temsilcisi seçilmesi gerektiğini düşünün.

- a) Başkan ya da temsilcileri öğretmenlerimiz seçerler.
- b) Başkan ya da temsilciler, öğrencilerin katıldığı seçimler ile belirlenir.

34. Belirli bir eğitsel faaliyet için guruplara ayrılmanız gerektiğini düşünün.

- a) Gurupları öğretmenlerimiz oluşturur.
- b) Guruplar bizim istek ve tercihlerimiz dikkate alınarak oluşturulur.

35. Sınıfınızın temizlik ve düzeninin sağlanması için bazı önlemler almak gerektiğini düşünün.

- a) Öğretmenlerimiz bu tür konularla pek ilgilenmezler.
- b) Öğretmenlerimiz bizlere bu konuda görev ve sorumluluklar paylaşırlar.

36. Öğretmenlerinizin ülke ve dünyanın güncel sorunları karşısındaki tutumları sizce nasıldır?

- a) Öğretmenlerimiz ülke ve dünyanın güncel sorunlarıyla pek ilgili görünmüyorlar.
- b) Öğretmenlerimiz ülke ve dünyanın güncel sorunlarıyla yakından ilgileniyorlar.

37. Sınıf arkadaşlarınızdan birinin önemli bir sorun yaşamakta olduğunu düşünün.

- a) Sınıfta hiçbir öğrenci bu arkadaşımızın sorunuyla ilgilenmez.
- b) Sınıfımızdaki tüm öğrenciler bu arkadaşımıza yardımcı olmaya çalışırlar.

